

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

POST MODERN MİLLİYETÇİLİĞİ VE FAŞİZM KARŞITLIĞI: AVRUPA VE
ORTADOĞU COĞRAFYALARINDA KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH GÜNTAY HİMOĞLU

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. MEHMET GÜNEŞ

ANKARA

2019

T.C.

UFUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI İLİŞKİLER BİLİM DALI

POST MODERN MİLLİYETÇİLİĞİN VE FAŞİZM KARŞITLIĞI: AVRUPA VE
ORTADOĞU COĞRAFYALARINDAN KARŞILAŞTIRMALI BİR İNCELEME

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FATİH GÜNTAY HİMOĞLU

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. MEHMET GÜNEŞ

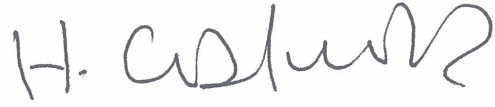
ANKARA

2019

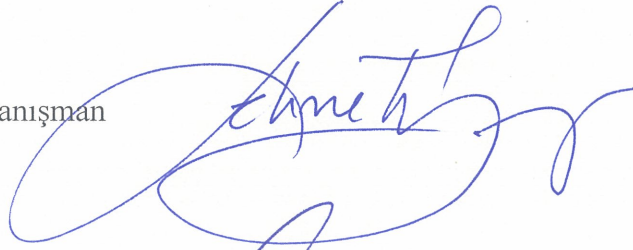
KABUL VE ONAY

Fatih Guntay HİMOĞLU tarafından hazırlanan "Post-Modern milliyetçiliği ve Faşizm Karşıtlığı : Avrupa ve Ortadoğu Coğrafyalarında karşılıklı bir inceleme" başlıklı bu çalışma, 06.02.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Haydar ÇAKMAK -Başkan

Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ- Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Ergenekon SAVRUN- Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Mehmet TOMANBAY

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

† Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

† Tezim/Raporum sadece Ufuk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

† Tezimin/Raporumun 5 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum.

Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

06.02.2019

Fatih Guntay Himoğlu

Bu tezi, Türkiye Cumhuriyetinin banisi,
Ulu Önder Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e
ve tüm Türk şehitlerine armağan ediyorum.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı: Fatih Guntay HİMOĞLU

Doğum Yeri ve Tarihi: 23.02.1988 / Erzurum

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi: Siyaset Bilimi

Yüksek Lisans Öğrenimi: Uluslararası İlişkiler

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri : --

İş Deneyimi

Stajlar: -

Projeler: -

Çalıştığı Kurumlar: -

İletişim

E-Posta Adresi: fatihhimoglu@gmail.com

Tarih : 06.02.2019

TEŐEKKÖR

Tez çalışmam sırasında bana yol gōsteren ve sınırsız desteğini esirgemeyen yol gōstericim Babam Mőcahit Himoğlu'na, hayat dayanağım annem Gőnay Himoğlu'na, dőnyamın vazgeçilmezleri olan kardeőlerim Av. Mehmet Bőtay Himoğlu'na, Av. Hatice Betőlay Himoğlu'na ve Doç. Dr. Mehmet GŐNEŐ hocama Özel teőekkőrlerimi iletmeyi bir borç biliyorum.

FATİH GŐNTAY HİMOğLU

ÖZET

Fransız ihtilali ile modern manada ortaya çıkan milliyetçilik olgusu beraberinde birçok savaflara sebebiyet vermiştir. Öyle ki milletlerin dünya egemenliği amacı ve sanayi devrimi sonrası hammadde arayışı içerisinde olmaları hasebiyle 1. Cihan harbi meydana gelmiş ve siyasal, ekonomik birçok sonucu doğurmuştur. Sonuçlardan biri ise; çok uluslu bir yapıya sahip olan tarım imparatorluklarının yıkılması ve yeni devletlerin ortaya çıkmasıdır. Milliyetçilik, savaflarda mağlubiyet yaşayan toplumlarda intikam duygusunu tetiklemiş ve faşizmin doğuşuna neden olmuştur. Bu nedenle 2. Dünya savaşında önemli rol oynayan faşizm Avrupa coğrafyasında hızla yükselmiş ve milliyetçiliğin yeniden tanımlanmasına neden olacak sonuçları doğurmuştur.

Post-modernizm faşizmi kendi tekliği içerisinde incelenerek, kuramsal manada tanımlanarak ortaya konmasına karşı çıkmıştır. Çünkü faşizmin, milliyetçiliği oluşturan sosyal olguların üzerinden doğduğunu iddia ederek, milliyetçiliğin faşizmi doğurduğu savını ortaya koymuştur. Yani faşizmin milliyetçiliğin alt küme elamanı olduğunu ortaya koymaktadır. Modern milliyetçilik okuması ise faşizmi farklı sebeplere dayandırmış ve faşizmi milliyetçilikten bağımsız olarak ele almıştır. Öyle ki post-modern manada tanımlanan milliyetçilik Avrupa, milliyetçilik bağlamında ki siyasal birliktelik gerektiren Avrupa birliğine giden sürecin başlamasına neden olmuştur. Post-modernizm Milliyetçiliğin tanımlanmasında modernizmin yetersiz olduğunu ortaya koymuş ve net bir şekilde tanımlanmamak ile birlikte milliyetçiliği tanımlaya çalışmıştır. Tezimizde post-modernizmin ve modernizmin Milliyetçiliği tanımlamalarında ki farklılıklar Avrupa coğrafyası ve Ortadoğu coğrafyaları üzerinden karşılaştırmalı incelenerek ortaya konulmuştur.

Bu açıdan tezimizde, post-modern manada ve modern manada açıklamaya ve tartışılmaya çalışılan milliyetçiliğin her iki bakış açısı tarafından tanımları ve farklılıkları ortaya konmuştur.

Tezimizde milliyetçilik, milliyetçiliğin tarihsel gelişimi ve kökenleri incelenerek, milliyetçiliğin tarihsel süreçte post-modern manaya evrilmesi, modern manada doğurduğu sonuçlar ve faşizm ile ilişkilendirilen milliyetçiliğin günümüzde Ortadoğu'da ve Avrupa'da doğurduğu sonuçlar ve olaylar üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, Modernizm, Post Modernizm Avrupa Ortadoğu

ABSTRACT

The phenomenon of nationalism, which emerged in the modern sense with the French Revolution, led to many wars. As a result of the national sovereignty of the nations and the search for raw materials after the industrial revolution, the 1st World War took place and caused many political and economic consequences. One of the results is; the collapse of agricultural empires with a multinational structure and the emergence of new states.

Nationalism has triggered the feeling of revenge in the societies that defeated them in wars and caused the emergence of fascism which would cause World War II. For this reason, fascism, which played an important role in World War II, was rapidly rising in European geography and gave rise to the results that would lead to the redefinition of nationalism. Post-modernism opposed to the establishment of fascism by an independent theoretical definition and revealed that nationalism gave rise to fascism. The reading of modern nationalism based fascism on different reasons and considered fascism independent of nationalism. The so-called post-modern nationalism has led to the beginning of a process of European unity that requires economic and political unity, which means European nationalism.

Post-modernism It has revealed that modernism is insufficient in defining nationalism and it has tried to define nationalism as well as not being clearly defined. In our thesis, the differences in the definitions of postmodernism and modernism in the Nationalism are examined by examining the geography of the Middle East and the European geography.

In this respect, in our thesis, definitions and differences of nationalism, which are tried to be explained and discussed in the post-modern sense and in the modern sense, by both perspectives, have been revealed. In our thesis, nationalism, the historical development and origins of nationalism, nationalism in the historical process, the modernization of the post-modern meaning, the results in the modern sense and associated with the fascism of nationalism in the Middle East and Europe are tried to explain on the results and events

Key Terms : Nationalism, Modernism, Post Modernism Europe Middle East

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
KISALTMALAR.....	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MİLLET VE MİLLİYETÇİLİK.....	6
1.1. Milliyetçilik Düşüncesinin Kökenleri: 18. ve 19. yy'lar.....	8
1.2. Milliyetçilik.....	10
1.3. Milliyetçilik Türleri.....	15
1.4. Irkçılık, Faşizm ve Milliyetçilik.....	22

İKİNCİ BÖLÜM

2. MODERNİZM'DE VE POSTMODERNİZM'DE MİLLİYETÇİLİK.....	31
2.1. Modernizm'de Ve Post-Modernizm'de Milliyetçilik.....	31
2.1.1. Milliyetçiliğin Modern Teorileri.....	33
2.1.2. Sosyal Dönüşüm.....	33
2.1.3. Politik Dönüşüm.....	39
2.1.4. Kültürel Dönüşüm.....	42
2.2. Milliyetçiliğin Post-modern Teorileri.....	46
2.3. Milliyetçilik ve Devlet İle İlgili Post Modern Teoriler.....	52
2.4. Postmodern Milliyetçilik ve Kimlik Teorileri.....	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. POSTMODERN MİLLİYETÇİLİĞİN AVRUPA'DA ROLÜ.....	64
3.1. Avrupa'da Milliyetçilik Kavramı Ve Tarihsel Gelişimi.....	64
3.2. Avrupa'da Milliyetçiliğin Artması.....	66
3.3. Avrupalılık: AB Ulusçuluğu?.....	72
3.4. Yurttaşlık Ve Milliyetçilik Bağlamında Avrupalı Ortak Kimliği.....	76
3.5. Avrupa Birliği Yurttaşlarının Birlik ve Ulusal Kimliklerine Bakışları.....	78
3.6. Ulus-Yurttaşlık İlişkisi ve Avrupa Birliği Boyutu.....	80
3.7. Avrupa Birliği'nde Ulus Sonrası Toplumsallaşma.....	82
3.8. Bütünleşmeye ve Ortak Kimliğe Karşı Milliyetçi Muhalefet.....	83
3.9. Avrupa Birliği Ülkelerinde Milliyetçi ve Birlik Karşıtı Siyasetin Temelleri.....	84

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ORTADOĞU VE MİLLİYETÇİLİK	87
4.1. 19 Yy. Son Dönemlerinde Arap Milliyetçiliğinin Gelişimi	88
4.2. Arap Milliyetçiliği Ve Ortadoğu	89
4.2.1. Arap Milliyetçiliğinin Tanımı ve Arap Milliyetçiliğine Bakış	92
4.2.2. Arap Milliyetçiliğinde Batılı Misyonerlerin Etkisi	95
4.3. Ortadoğu'da Milliyetçiliğin Etkileri Ve Milliyetçilik Bağlamında Yaşanan Gelişmeler	96
4.3.1. Arap – İsrail Savaşı ve Pan Arabizm	97
4.3.2. Assuan Barajı Meselesi	97
4.3.3. Baas Akımı	98
4.3.4. Altı Gün Savaşları ve Arap Milliyetçiliği	98
4.3.5. Camp David görüşmeleri ve Arap Milliyetçiliği	99
4.3.6. İran - Irak Savaşı	99
4.3.7. Kuveyt'in İşgali ve Ortadoğu'ya Batı Müdahalesi	100
4.3.8. Radikal Hareketlerin Ortaya Çıkışında Milliyetçiliğin Etkileri	100
SONUÇ	103
KAYNAKÇA	109

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

AİHS : Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

AKÇT : Avrupa Kömür Çelik Topluluğu

AET : Avrupa Ekonomik Topluluğu

AK : Avrupa Komisyonu

BAAS: Arap Sosyalist Yeniden Doğuş Partisi

BKZ : Bakanız

BM : Birleşmiş Milletler

İMP: İmparatorluk

FRA: AB Temel Haklar Merkezi

FKÖ: Filistin Kurtuluş Örgütü

FN: Font National (Ulusal Cephe)

NAZİ: Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

YY. : yüzyıl

GİRİŞ

Milliyetçilik olgusu, ortaya çıkış şekli ve tarihi bakımından sosyal bilimlerin gündeminde süreklilik arz eden bir konudur. Bu açıdan teorisyenler ve düşünürler tarafından sürekli tanımlanmaya çalışılmıştır. Siyasal olarak ulus-devletlerin ortaya çıkmasına sebep olan 1789 Fransız ihtilali sonucu, milliyetçilik fikrine birçok yaklaşım mevcuttur. Post-modernizmin ve modernizmin milliyetçiliği tanımlarken ortaya koyduğu savları ve farklılıkları, çok kültürlü ve aralarında farklılık gösteren iki coğrafi bölge üzerinden inceleme yaparak milliyetçiliğin faşizm ile ilişkisini, milliyetçiliğin tarihçesini ve ortaya çıkışını, Avrupa da ve Ortadoğu’da neden olduğu olaylar ve olgular incelenmesi ve yorumlanması gereken hususlardır.

Milliyetçilik kavramının ortaya çıkışı siyasal manada Fransız ihtilali ile olmuştur. Ulus-devletlerin ortaya çıkması ile modern milliyetçilik tanımı şekillenmiş ve dünyanın çeşitli coğrafyalarına tesir ederek farklı siyasal sonuçlar doğurmuştur. Sanayi inkılabı sonrası devletler de “ekonomi güçtür” fikri hâkim olmaya başlamıştır. Sömürü yarışı ve hammadde arayışının bir sonucu olarak rekabetler 1. Dünya savaşına neden olmuştur. Savaşın sonuçları milliyetçilik açısından aşırılaşma ile yükselişe geçmiştir. Milliyetçilik fikri başka bir zemine kayarak artık oluşan duyguları karşılamamış ve nasyonal sosyalizmin ortaya çıkmasında ki etkenlerden biri olduğu söylenilebilir. Milliyetçilik olgusu tarihsel süreçte olduğunda farklı yorumlanmış, ulusların dünyaya egemen olma ve tek güç olma gayelerini besleme aracı olmuştur. Fakat milliyetçiliğin sistemsel olarak mevcut olmadığı sosyalist rejimler dahi milliyetçilik olgusunun duygusal yoğunluğunu yaşamıştır(örneğin; SSCB).

Faşizm ’in doğuşunda tek etken milliyetçilik olgusu değildir. Konjonktürel olarak yaşanan romantizmin istek ve arzuları, diğer milletlerin refah seviyesi ve “power is the many” (para güçtür) algısı dikkate alınarak, Avrupa’daki sömürge rekabeti ve hammadde ihtiyacı, üretim arzının Pazar ihtiyacı gibi ekonomik sebeplerde faşizmin doğuşunda önemli etken rol oynamıştır. Umberto Eco’nun ortaya koyduğu kök-faşizm maddeleri dikkate alındığında aşırı korumacılık sonucunda mutlak suretle demokrasi tahsisi olmadığında sistem faşizme evrilmiştir. Çin de Mao’un uzun yürüyüşü ile ulusun korunması eylemi de bir nevi milliyetçilik temelinde gelişen bir dürtüdür. Bu açıdan siyasal sistem gözetmeksizin milliyetçilik fikri her coğrafyada farklı tezahürlerde

vardır. Öyle ki milliyetçilik, Batı Avrupa da emperyal, yayılcı, sömürü üzerinden hammaddeye ulaşabilmenin yasal kaynağı olarak görülürken ve gelişirken, Asya'da yayılcılığa karşı korumacılık ve içsel kalkınmanın yasal kaynağı olarak görülmektedir. İstisna olarak döneminde Rusya, Çin ve Japonya ise emperyalist bir politika içerisinde bulunmuşlardır.

Ortadoğu'da milliyetçiliğin idraki ve varlık bulması sürecinde Avrupa da milliyetçilik daha eski olduğundan yeni bir şekle evrilmiş, Ortadoğu'da milliyetçilik, Avrupa'dan farklı bir zeminde mana bulmuştur. Post-milliyetçilik diye adlandırılan olgunun dinamikleri, Avrupa'da ekonomik açıdan sürekli birbirlerine tehdit olan devletlerin, artık bu tehditlerden kurtarıp ortak menfaat ve eşit Pazar dağılımı üzerinden pazarın güvenliğini sağlayıp ulusal devletlerin devamlılığını ortak gelecek üzerinden devam ettirmeleridir. Ortadoğu'da ise Avrupa da ikinci aşamaya geçen post-milliyetçilik yerine, ulus-devletlerin ve ulusal bağımsızlıkların kazanılmasının meşru kaynağı olarak görülen bir korumacı konumlamada milliyetçilik fikri zuhur etmiştir. Ortadoğu demografik yapısı gereği din temelli bir yapı olması ve tarihsel anlamda bağımsızlığını geç kazanmış olması nedeni ile korumacı bir milliyetçilik anlayışına sahip olduğu düşünülebilmektedir.

Ortadoğu üzerine yapılan inceleme de ise; sanayi devrimi sonrasında milletlerin ekonomik ve siyasi mücadelesi nedeni ile doğan 1. Dünya savaşı sonrasında, sanayileşmeye entegre olamayan, çok uluslu yapıya sahip tarım imparatorlukları yıkılmıştır. Yıkılan tarım imparatorluklarından doğan birçok devletin ortaya çıktığı Ortadoğu coğrafyasında ise milliyetçilik modern manada yorumlanmaktadır. Fakat 2. Dünya savaşı sonrasında millet fikri etrafından İsrail karşıtlığı nedeni ile bir araya gelen Arap devletler post-modern manada bir milliyetçilik ile konumlanmaktadır.

Avrupalı emperyal devletlerin hedefin de bir Pazar olarak görülen, Ortadoğu, milliyetçiliği bağımsızlık aracı olarak görmüştür, Baas rejimleri, Cemal Abdülnasır ve Süveyş Kanalının millileştirilmesi gibi olaylar milliyetçi duyguların hızla Ortadoğu da yayılmasına neden olduğu ileri sürülebilmektedir.

Avrupa'da ulus devletlerin oluşumunda yaşanan coğrafi çatışmalar dil, edebiyat, ulusal sınırlar, pazar gibi sahaların tamamında yaşandığı düşünülmektedir. Modernleşme sürecini ilk yaşayan Avrupalı devletler, ulusu inşa edecek eylemlerine ve meşruluğunu sağlayacak argümanlarına milliyetçilik fikri büyük ölçüde kaynaklık ettiği düşünülmektedir. Milliyetçilik yalnızca bir otorite aracı değil, aynı zamanda edebiyatta,

sanatta ve başta tarih, antropoloji olmak üzere sosyal bilimlerin gelişmesinde itici bir kuvvet olduğu söylenir. (Avcı 2017,s.17-18).

Post-modernizm, milliyetçiliği birey temelinde ve toplumun evrenselliği manasında ele almaktadır ve Modernizmin aksine ırk, etnisite, soy, kültür duygularına haiz olmayan bir milliyetçilik anlayışı ile bütünlükçü fakat evrensellikten uzak olgulardan sıyrılarak milliyetçiliği ele almaktadır. Milliyetçiliğin tanımı ve faşizmin tanımı konusunda, post-modernizm ve modernizm bu kavramları farklı şekilde yorumlamaktadır. Post-modern anlayış faşizmi tetikleyen olgunun milliyetçilik olduğunu söylerken, modernizm konuyu ekonomik ve siyasi olarak milliyetçilikten bağımsız olarak görmektedir. Post-modern milliyetçilik, Avrupa da AB gibi bir müktesebat ile ortak menfaat ve bireyin temelinde olduğu bir oluşum ile yorumlanmış, Fransız ihtilali sonrasında 2. Dünya savaşı ile bölgesel bir ulus oluşumuna itici kuvvet olmuştur.

Ortadoğu da modern milliyetçilik bağımsızlık aracı olmuştur, fakat 2. Dünya savaşı sonrasında İsrail'in devletleşmesine karşı din temelinde Arap etnisitesi, post-modern milliyetçilik zeminine kaymış ve ortak bir menfaat ve bölgesel güvenlik gibi müşterek olgular etrafında bir milliyetçilik algılamasına evirilmiştir. Öyle ki Arap ligi gibi bölgesel güvenliğin beraberce koruma içgüdüsü olduğundan, post-modern milliyetçilik anlayışının yansımaları görülmektedir.

Faşizm, milliyetçilik, post-milliyetçilik üzerinden baktığımızda Ortadoğu ve kıta Avrupası'nda bu kavramların doğum ve gelişim süreçlerinde tartışmaların ve gelişimlerin benzerliği görülse de tarihsel olarak farklı dönemlerde farklı olaylar üzerinden ortaya çıkmıştır. Avrupa da ki faşist rejimlerin milliyetçilikten kaynaklı yaptıkları uygulamaları, Ortadoğu coğrafyasında görmemiz mümkün değildir. Fakat Umberto Eco'nun kök-faşizmi sıraladığı 14 madde dikkate alındığında Ortadoğu'da farklı şekillerde karşımıza çıkan uygulamalar bulunmaktadır. Fakat bu sistemleri faşist bir rejim olarak yorumlamamızı sağlamamaktadır.

Avrupa da, aşırı sanayileşme ve hammadde ihtiyacından kaynaklı sömürgecilik, faşizmin ortaya çıkmasına neden olan etkenlerden biridir. Ortadoğu'da ise sanayileşme buna mukabil hammadde ihtiyacı ve pazar ihtiyacı olmadığından, emperyal bir fikir sahibi olmayan Ortadoğu dolayısı ile millet fikri olmayışından ve diktatörlerin teolojik bir konumlaması olmasından dar oligarşik kabile ve aşiret yönetimlerinden dolayı milliyetçilik olgusu tam anlamı ile kurulamamıştır.

Postmodern ve modern teorilerde milliyetçilik tanımlamasının farklılıkları, birbirlerine karşı geliştirdikleri eleştirileri dikkate alarak kuramsal manada post modern milliyetçilik ve modern milliyetçilik tanımlanmaktadır. Politik dönüşümleri, sosyal dönüşümleri ve bilim adamlarının ortaya koydukları tanımlar üzerinden her iki coğrafyada oluşturdukları etkileri incelemeden önce kuramsal tanımları ve tartışmaları ortaya konmaktadır.

Ayrıca, ortaya çıkışından itibaren çeşitli coğrafyalara yayılan bir kavram olan ve ulusların oluşumunda temel etken olan milliyetçilik, İkinci Dünya savaşı sonrası milliyetçi düşüncenin modernizmin tarafından tanımlanmasının yetersizliği, post-modern milliyetçilik tanımlanması gayretinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Post-modern teori, yükselen milliyetçiliğin faşizm ile ilişkilendirildiği bir dönemi açıklarken faşist uygulamaların temelinde milliyetçiliğin olduğunu ve farklı bir kavram olarak nitelendirilen faşizmi milliyetçiliğin bir alt küme elamanı olarak görmektedir.

Post-modern anlayış 2. Dünya savaşı sonrasında Avrupa coğrafyasında ekonomik ve siyasi bir birlikteliği zaruri kılan bir okuma ile ortaya çıkmış ve Avrupa birliği müktesebatı post-modern anlayışının yansıması olarak doğmuştur. Bu açıdan milliyetçiliğin Avrupa da modern ve post-modern tarzda yansımaları ve doğurduğu sonuçlar üzerinden kuramsal olarak ele alınan milliyetçilik Avrupa örneği ile açıklanmaya çalışılmaktadır.

Post-modern manada milliyetçilik, akademik tartışmaya, onunla ilgili birçok soruyu da beraberinde getirmiştir. Dikkatleri üzerine çekmesine rağmen, halen ortak bir tanım veya açıklamadan yoksun olduğu söylenebilmektedir. Post milliyetçilik, dışlamadan ziyade kapsayıcı olan ve onun getirdiği ideolojik boyutu ortadan kaldıran bir milliyetçilik reformu olarak kabul edilebilir.

Avrupa Birliği ve daha öncelerinde Avrupa da milliyetçiliğin nasıl anlaşıldığı ve nelere sebebiyet verdiği incelenmektedir. AB ile modern milliyetçilikten sıyrılan ve milliyetçiliğe farklı bir bakış açısı geliştiren post-modern manada okuma yapan Avrupa'nın bu eksene evrilmesi kaçınılmaz bir gerçek olarak söylenebilmektedir.

Ulus devletlerin ortaya çıkışında milliyetçiliğin etkisi, Ortadoğu'da ki uluslaşma sürecinde ortaya çıkan olaylar üzerinden açıklayarak, post-modern okumanın ve modern okumanın bölgesel manada yorumlama farkı ortaya konulmaktadır.

Post-modern toplumsal koşulların, toplumsal alanda meydana gelen değişimlerin ulusal bir bütünlüğün imkânsızlaştırmasına vurgu yapılmıştır.

Bu minvalde, modernitenin merkezietçi ve bütünlükçü sosyal politik Őeklinin bir unsuru olan ulus-devletlerin, farkının ve yerelin yükselişini temsil eden post-modern Şartlarda ki konumunun ne biçimde ele alınacağı sorusuna cevap aranarak, Çağın gereklilikleri ve teknolojik gelişim ile farklı bir boyuta ulaşan toplumun, yorumlanmasında modern ve post-modern teorilerin Avrupa ve Ortadoğu coğrafyaları üzerinden farklılıkları ortaya konulup tanımlanmaktadır.

Küreselleşme karşısında modern teorilerin konumlanmasını yeterli bulmayan post-modernizm farklı bir bütünlükçü anlayış ile birey temelli, ulusların kendini yeniden tanımlaması olarak yorumlanmaktadır.

Sanayi sonrası toplumların bir özelliği olan post-modernizm, Ortadoğu coğrafyasında emperyal niyetler ile gelen sömürülere karşı halkın ne tür bir milliyetçilik ile kendilerini konumlandırđını ortaya koymaktadır. Demokrasi, yerellik, yerel kimlik, çok kültürlülük gibi kavram ve değerlerin de diğer toplumlar tarafından evrensel olarak kabul edilmesi, küreselleŐen milli kimlik, ulus-devlet, ulusal kimlik gibi kavramların yeniden tanımlanmasına yol açmaktadır. Bu sebeple modernizm ve post-modernizm farklı okumalar üzerinden ortaya koyduğu, milliyetçilik kavramı tüm yönleri ile iki coğrafya üzerinden açıklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MİLLET VE MİLLİYETÇİLİK

Millet Arapça “Mell” kökünden türemiş bir dişi kelimedir. Mealen belirli bir inanca ait topluluğu temsil eder. Farklı bir tanımla bir tek inancı veya inanışı paylaşan insan toplulukları demektir. Millet kavramı Latince de natüre/Doğa’dan türetilmiş nation ise Fransızca da doğum yeri anlamına gelir (Smith, 2002, s. 28-29). Tarihsel süreç içinde çağdaş Türkçede anlamsal değişmelere uğramış ve Arap dilindeki anlamından başka bir anlam kazanmıştır. Arapçadaki millet, Latince deki Nation çağdaş Türkçede ulus eski Türkçe de budun terimi beşeri bilimlerde genel olarak bir teşkilatlanma ve örgütlenme şekli olarak tanımlanmaktadır. Bu açıdan millet olgusunun ne tür bir yapı ve yapı içerisinde neleri temel alan bir teşkilatlanma şekli olduğu bütün yönlerden tartışmalara açık bir olgu olduğunu söyleyebiliriz (Balibar, 1996, s. 12).

Milli kimliğin sınırlarının çizilmesinde ki tabiatı ile milletin tanımlanmasındaki unsurların rolü ve ağırlığı bakımından konuyu inceleyen araştırmalar değişik bakış açılara sahiptir (Aydın, 2008, s. 45). Örnek olarak bazı yazarlar inanç lisan ve ırk gibi nesnel yapıları bazıları ise millet olabilme şuurunu sadakat hissiyatı gibi öznel olguları öne çıkarmıştır. Kimi araştırmacılar ise bakış açılarında ve yorumlarında sosyal kültürel unsurları lisan, gelenek-görenekler, tarihsel semboller ve kahramanlar zaferler ve yenilgiler ortak his ve kıymetler vb. bazıları ise sosyal politik unsurları vatandaşlık paylaşımcı yönetim sistemi-devlet, finansal ilişkiler, sınırlar- vb. unsurları temel alarak izah etmektedirler. Araştırmacıların büyük çoğunluğu ise nesnel ve öznel yahut sosyal-kültürel ve sosyo-politik unsurların beraber kullanıldığı tanımlamaları tercih eder (Balibar, 1996, s. 45).

Her üç tanımada birçok örnek verilebilir fakat bu nokta da bir tek nesnel unsurları temel alan tanımlar bugün itibari ile kullanılmadığını hatırlatmakta fayda vardır. Tanımlamaların çeşitlerine örnek verece olur isek bkz. (Conner,1994,s.93) objektif tanım için bkz. (Stalin, 1994,s.18-21), her iki cins unsuru da içeren tanımlama için bkz. (Smith, 2004,s.24-25). Ayrıyeten buna benzer bir fikir ayrılığı millet tanımlamasında fertlerin benliklerini nasıl tanımlaya geldiğine önem verenler ile dış dünyanın görüşünü, misal olarak öteki devletler yahut uluslararası kuruluşlarca tanınmayı-hukuksal boyut-öne çıkaranlar arasında yaşanır. Mont Serrat Guibernau (1996) eserinde sınıfsal ayırım

yaparak milletleri (uluslar devletlerini kurmuş, ulus-devlet aşamasını geçmiş ve ulusal devletlerini kuramamış devletsiz milletler) , kategorize ederken ikiye ayırır. Bu ayırım sosyo-kültürel unsurları sosyo-politik unsurlardan ayırıştırarak yapılmıştır. Kabaca hatları ile belirtilmeye çalışılan farklı yaklaşımlar ve bakış açıları millet teriminin başka süreçler ile ele alınıp anlamlandırmasına zemin oluşturmuştur (Smith, 2002, s. 28).

Milleti inşa eden unsurların öncelik ve sonralık sıralaması dönemin ve coğrafyanın bünyesinde bulunduğu içtimai ve fiziki şartlara göre sıralanmıştır. Millet kavramının bu kadar karmaşık ve farklı yaklaşımlarla ele alınmasına rağmen daha önce ifade edildiği gibi millet ve milliyetçilik terimleri ve organları ile ilgilenen araştırmacılar genel olarak genel kapsamlı yani hem nesnel hem öznel unsurların ifade edildiği tanımlamaları tercih ederler.

Millet ve milliyetçilik terimlerinin tanımlarını yapmadan önce millet ve milliyetçilik tartışmalarının yönünün tayin eden başlıca soruları vermeye çalıştık. Mümkün olduğunca fazlaca sayıda araştırmacıların değerli katkılarını içeren millet ve milliyetçilik tartışmalarına istikamet tayin eden bütün soruları ortaya koymak yahut belirtmek imkânlı değildir. Mesela 1995 baharında yayın hayatına giren “Nationalism And Ethnic Politics” süreli yayınının editörü William safran sunuş bölümünde 28 tane kuramsal soru belirler. Birde bunu milliyetçilik ve etnik araştırma konularında ortaya atılmış 56 soruyu sıraladıktan sonra yapar. Ve buna rağmen özenli bir biçimde bakıldığında tartışmaların birkaç temel soru etrafında şekillendiği, kendi kendine bir çıkmaz gibi görünen pek çok sorunun esasen bu temel soruların türevleri olduğu görülür (Aydın, 1993, s. 17).

Bu esas soruları ana hatları ile üç farklı açı ile ifade etmek mümkündür. Millet nedir, milliyetçilik nedir? Milletler ve milliyetçiliğin doğum tarihi? Milletler ne ölçüde modern olmuşlardır? Başka milliyetçilik çeşitleri var mıdır? Var ise bunlar nelerdir? Millet kavramının bunca farklı yaklaşımlarını ve farklı bakış açılarını belirttikten sonra millet; ortak dil, ortak mazi, tarih, ortak gelenek ve görenekleri-folklor, ortak coğrafya, anavatan, ortak inanç, ortak finansal ilişkiler ulusal ekonomi, ortak sembolik merasimler aidiyet şuuru ve hissiyatı, ortak egemenlik ya da siyasal erk ve hukusal sistem – devlet – paylaşan fertlerin tamamı olarak içtimai bir teşkilatlanma şeklidir, tanımlaması daha kapsamlı ve geniş ölçekli bir tanımlama olarak ifade edilebilir.

Lakin hatırlatmak gerekiyor ki bir ulusun var olduğunu onaylamak ya da hiçe saymak için yukarıda belirtilen unsurların tamamının vuku bulması yahut yarısının

olabilmesi mümkün değildir. Böylece devleti olmayan ulusular ve ortak bir siyasi organizma altında bir araya gelen değişik kültürel değerleri paylaşabilen milletlerin var olması bu tezin doğruluğunu ispat edinilebilir.

1.1. Milliyetçilik Düşüncesinin Kökenleri: 18. ve 19. yy'lar

Milliyetçilik fikrinin kökleri 18 yüzyıl sonlarında kimilerine göre Herder ve Fichte'ye, kimi yazarlara göre de Kant ve Rousseau ya kadar dayandırılmaktadır. Lakin sosyal bilimlerin bilimsel yaklaşımları ile değerlendirilmesi 1920 ve 30'ları bulmaktadır. Bu yıllarda Carleton Heyes'in 1940'lı yıllarda da Hans Kohn'un çalışmaları milliyetçilik düşüncesini akademik çalışmaların gündemine sokmuştur. Hatta 1960'lardan sonra sosyal bilimlerde yer almaya başlayan modernleşme ekolünün de payı bulunmaktadır. 1980'li yıllar ise milliyetçilik düşüncesi üzerine araştırmalar yapan bilim adamları tarafından bir dönüm yılı olarak kabul görmüştür.

Bu yıllarda John Armstrong, Benedick Anderson, Ernest Gellner, Hobsbawm, Anthony D. Smith gibi büyük fikir adamlarının kuramsal içerikte yaptıkları yayınlar yayımlanmıştır. Milliyetçilik fikrinin diğer bilimlerdeki gibi büyük düşünörlere ve kuramcılara sahip olup olmadığı sosyal bilimciler arasında tartışmalı bir konudur. Tam olarak kimlerin bu guruba dâhil edilebileceği tartışmanın omurgasını oluşturmaktadır. Bu bakımdan milliyetçilik düşüncesinin genellikle Alman romantizminin fikirsel dünyasında aranmaktadır. Hans Kohn'a göre romantik akım 1800'lü yıllardan sonra Alman milliyetçiliğinin yükselişinde büyük katkılara sahiptir. (Kohn,1950:443-472).

Birçok araştırmacılara göre J.J. Rousseau daha ileri olarak kozmopolitan fikirlerin atası sayılan İmmenual Kant Alman romantik anlayışının oluşmasında katkısı olan düşünörlere içerisinde ilk sıraya oturulmaktadır. Milliyetçilik fikrini, düşünce akımları ile açıklama çabasında olan Kedourie göre Kant her şeyin başladığı ilk noktadır. Kohn'a göre Fichte'nin milliyetçiliği ruhi canlanmaya/yeniden doğuma yönelik bir çağrıydı dışlayıcı sayılmaz idi. Çünkü Fichte'nin düşün dünyasında, dünyasında Almanlar ve Alman olmayanlar ayrımı yoktur. Fichte göre insanın özgür olduğuna inananlar ile inanmayanlar vardır. İlk grupta yer alanlar her nerede doğarlarsa doğsunlar, nece konuşurlarsa konuşsunlar hakiki millet yahut Alman sayılırlardı.

İnsanın özgür olduğuna inanmayanlar ise köken olarak Alman olsalar Almanca konuşsalar dahi yabancıdırlar yani Alman değillerdir. Özet olarak Fichte'nin milliyetçiliği ironik/alaycı bir şekilde kozmopolitliği de kapsar. Alman milliyetçiliğine

inanan biri bireysel özgürlüğün öncelikle Alman ırkı içerisinde gerçekleşmesi için çabalamalı, daha sonra diğer insanlara yayılmalıydı. Tarihçi akım (historicist) bu düşüncelere katkıda bulunur. Milliyetçi toplumlar eşsiz benzersiz özgün yapılardır. Özünü unutup, özünden uzaklaşmış olması otantik köklerine dönüşü imkânsız kılmaz. Milletin bütün fertleri kendi kaderlerine yön verebilmelidir (bu en kutsal siyasi hak) ve bir yurttaşlar birliği olan millet kendi devletini inşa edebilmelidir.

Romantizme dayanan Alman milliyetçiliğinin dil, millet ve devlet anlayışını harmanlayıp oluşumunu tamamlamıştır. Milliyetçi düşüncenin oluşumunda diğer bilim adamlarının da dolaylı ve doğrudan katkıları olmuştur. Bunlar içerisinde en çok anılan isim Fransız bilim adamı J.J. Rousseau'dur (1713-1778). Rousseau'nun genel irade kavramı milliyetçi düşünceyi etkilemiştir. 19.yy milliyetçilik çağı olarak anılmaktadır. Bu yüzyılda milliyetçilik daha çok ahlak ve felsefi boyutlar ile tartışılmış ve iki tür yaklaşım ileri sürülmüştür.

Birinci yaklaşım milliyetçi düşünceye sempati ile bakan araştırmalarını daha çok belirlenmiş bir sürecin ilerlemesine fayda katmak maksadı ile kullanan düşünce ve bilim insanlarının partizan olarak isimlendirilebilecek yaklaşımdır. İkinci yaklaşım ise milliyetçi düşünceye karşı çıkan onu tarihin ilerleme sürecinde geçici bir evre olarak gören eleştirel bakış açısidir. En fazla Marksist düşünürlerin özümseydiği bu ikinci yaklaşımı benimseyen liberallerde bulunmaktaydı, örneğin Lord Acton vardı.

Bu düşünürler arasında en önem arz eden her iki yaklaşımı kabul edenlerinde milliyetçiliğin doğal olduğunu şüphesiz kabul etmeleri, onun toplum hayatının olmazsa olmaz bir unsuru olarak algılamalarıydı. Milliyetçi düşünceye sempati duyanların büyük çoğunluğunu tarihçiler oluşturuyordu. Milliyetçiliği benimsemiş tarihçiler geçmişte araştırarak, bir milletin varlığını geçmişteki bulgular üzerinden kanıtlamaya çalışmışlardır.

Milli kültürün temel unsurlarını örnek olarak gelenek, göreneklerini, sembollerinin ritüellerini ortaya koymuşlardır yahut yeniden tasarlamışlardır. Devlet üstünde devletten başka bir güç olamayacağını öne süren Alman tarihçi Henrich van Treitschke (1834-1896) devletin bütünlüğünü milliyetçi topluma dayandırır. Milliyet en kutsal değerdir. Demokrasi dâhil bütün her şeyden önde gelir. Vatanseverlik politik varlık içerisinde işbirliği şuuruna vakıf olmak ata kültürünü benimsemek ve ataların yaptıkları ile onurlanmak ve bu onuru gelecek nesillere taşımak demektir. Milliyetçi düşünceyi savunanlar sadece tarihçiler değildi.

Milliyetçiliği destekleyenler elbette yalnızca tarihçiler değildi. Örneğin İngiliz düşünür John Stuart Mill (1806-1873) kendinden önce gelen liberal milliyetçi düşünürler gibi, yurttaşlık ile milliyet düşüncesini bir araya getiriyordu. Milleti yurttaşlar arasında bir bağ ile bir araya gelen bir grup olarak görür. Bu bağı oluşturan etkenler ise etnik benzerlikler, ortak dil, ortak inanç vb. unsurlardır. Bu unsurları tarihsel hikâyeler ve kanıtlar ile beslerler.

Ortak bir bağ duygusunun bulunmadığı toplumlarda ki bu toplumları bir araya getiren küçük gruplar başka başka dillere sahiplerse ortak bir hedef ortaya koyamazlar. Bauer milliyetçilik olgusunu tanımlamaya çalışırken önce milleti açıklama ile başlamıştır; millet bir kader birliğiydi. Kendine has bir niteliğe ve kültüre sahipti. Millet kökleri milliyetçi düşünürlerin iddialarının aksine koşul ve şartlara dayalıydı. Herder'in sözünü ettiği dil birliğinin oluşabilmesi modernleşmenin var ettiği birçok unsura bağlı idi. Üretim biçimlerinin değişmesi ekonomik çekim merkezlerinin oluşması dillerin bu merkezde eriyip harmanlanıp tekleşmesine zemin hazırlamıştır. Kültür birliğinden millete dönüşümde en önemli unsur duygulardır, milletin fertlerinin ortak bir kadere olan inancıdır.

Ortak mazi kadar daha fazla olarak ortak gelecek tasavvuru önemli olduğundan Bauer milleti kader birliği olarak tanımlar (Bauer 1996: 37-39). Bauer sınıflardan millete ulaşamamanın yolunu milli kültüre dayandırır. Sosyalist yönetimde milletler arasında ki hukuk düzelecektir, çünkü bu hukuk içerisinde ki sorunların temelinde sınıfsal çatışmalar yatar. Bu çatışmalar kaybolduğu zaman milletler arasında ki kopuşlar yerini iş birliğine ve uyum içerisinde yaşama bırakacaktır. Toplumun bütün fertleri milli ideallere ulaşabilmek için mücadele edeceklerdir.

1.2.Milliyetçilik

Milliyetçilik kaynaklarının ehemmiyetli kişilerinden Anthony D. Smith Milli Kimlik adlı çalışmasına Sophoklesin “Oedipus Tyrannos” adlı eserine atıfta bulunarak başlar. Smith, Sofokles'in kitabına bakıldığında değişik kolektif kimlik sınıflamalarından bahsedebileceğini söyler ve bunların birincisi cinsiyet ikincisi alan/bölge üçüncüsü sınıftır der.

Ancak, “Sophokles'in Tebliler hakkındaki oyunlarında günümüzde son derece yaygın görülen ve büyük önem taşıyan bir kolektif kimlik türünden hiç söz edilmez. Bu

oyunlar kentler arasındaki çatışma ekseninde dönüp dururlar ama asla ‘milli’ kimlik meselesini ortaya atmazlar.” (Smith, Milli Kimlik, 1994, s. 21-27)

Sahiden de, milli kimlik, millet/ulus, ulus devlet ve milliyetçilik/ulusçuluk gibi kavramlar modern zamanların kavramlarıdır. Biçimlenmeleri ve başlangıcı belirli bir bölgede, yani batıda, belirli bir dönemde, yani tahminen 18. yüzyıl ve sonralarında, belirli üretim şeklinde, yani kapitalizmde oluşmuştur.

Eric Hobsbawm, “milletin ve onunla bağıntılı her şeyin temel karakteristiği, modernliğidir” diye tanımlar ve bu savını bu hususa ilişkin kelime dağarcığına soykütüksel bir bakışta bulunarak temellendirir (Hobsbawm, 1995, s. 29). Buna göre, “İspanya Kraliyet Akademisi Sözlüğünde 1884 basımından önce modern anlamıyla devlet, millet ve dil terminolojisi kullanılmaz.” Örneğin, Millet manasına gelen “Nacion” kelimesi 1884’den önce “bir eyalet bir ülke ya da krallıkta oturanların toplamı” manasında kullanılırken, 1884 yılından itibaren devlet ve toprakla bağlantılı olarak ifade edilmiştir. “kesin” tanımı ise, “aynı etnik kökene sahip olan, genelde aynı dili konuşan ve ortak bir geleneği paylaşan insanların oluşturduğu kolektif” şeklinde ancak 1925 yılında yapılabilmektedir. İngiltere ve Fransa’da Nation Premodern dönemlerde doğum soy ve mevki anlamlarını kapsamış, bir siyasi kimlik olmaktan ziyade biyolojik bir anlamı kapsamaktadır.

Son dönem çalışmalarda millet ve milliyetçilik kavramları modernlikle paralel olgular olarak ele alınmaktadır. 20. yy. ilk yarısına kadar kamuoyunda ve bilim dünyasında. “ulusun, aile, konuşma ve bizzat insan vücudu gibi ‘doğal’ bir şey olduğu üzerine yaygın bir kanı” mevcut olmuştur ve “akademisyenlerin çoğu yer ve zamana göre ulusun değişen şekillerine işaret ettikleri zaman bile, ulusu insana dair bir sabit olarak ele almış ve buna bağlı olarak dünyayı yıkıma uğratan savaşları, uluslar, ulusların çıkarları ve saldırgan içgüdüleri bağlamında ele almıştır.” (Smith, 2002, s. 29) milletlerin ya da ulusların tarih boyunca var oldukları ile moderniteyle paralel olduklarına dair görüşler, bilimsel milliyetçilik alanındaki iki farklı yaklaşımın temellenmesindeki en büyük etkidir.

Birinci görüşü kabul edenler primordiyalistler (ilkciler) ikinci görüşü kabul edenler modernistlerdir.. Primordiyalist yaklaşım, “etnik kimliğin tarihi ve toplumsal koşullardan bağımsız bir varlığı ve çekiciliği olduğunu, ekonomik ve kurumsal düzenlemelerin yok edemeyeceği bir güçle bireylerin siyasi temayülleri üzerinde belirleyici rol oynadığını” iddia etmektedirler. Primordiyalistlere göre, “etnik gruplar

tarihin derinliklerinden bu yana var olan, somut ve bağımsız oluşumlardır ve varlıkları başka faktörlere (ekonomik, sosyal, kültürel, tarihsel, coğrafi, vs.) indirgenemez ve bu faktörlerce açıklanamaz” (Aktürk, 2006, s. 24). ilkeci görüşü kabul edenler kendi aralarında da farklı yönler ortaya atmışlardır. Bunlar; Etnik kimliğimizin görme duyma yeme uyuma kadar doğal bir parçamız olduğunu benimseyen doğalcı görüş, üremeyi temel alan biyolojik görüş ve inanç din dil ve ortak mazi gibi unsurlara duyulan bağlılığı vurgulayan kültürel ilkçilik olarak adlandırılan görüş.

Millet ve milliyetçiliği doğal ve öncesiz bir olgu olarak görmeyip modernite ve kapitalizmle bağlantılayarak tanımlamaya çalışan modernistlere göre; millet sadece milliyetçilik çağında sosyolojik bir zorunluluktur. Milliyetçilik milletleri yaratır. Milletler milliyetçiliği değil. Smith'e göre ulus, millet ve modernite arasındaki bağın en güzel tarifini Ernest Geller, büyüme yönelimli endüstriyel toplumun gerekliliklerine dayalı teorisinde görülebilir. Gellere göre Pre-Modern topluluklarda seçkinler ve üreten sınıflar arasında katı ayrımlar vardır. Bu ayrımlar arası geçişleri sağlayacak bir fikir üretmek mümkün değildir. Fakat endüstrileşmeyle beraber mütecanis ihtiyaçlar doğmuştur. Ve milliyetçilik bu mütecanis gelişmelerin ideolojisidir.

Endüstriyel toplum okuryazar ve teknoloji ile hemhal olmuş topluluğa gereklilik duyar ve devlet kitlesel kamusal zorunlu ve standart eğitim sistemini destekleme yoluyla böyle bir iş gücünü sağlayabilme yetisine sahip tek ajandır genlerin cümleleriyle söylendiğinde ulusçuluk özünde önceleri halkın büyük kısmını ve ender durumlarda da tamamının hayatına alt kültürlerin egemen olduğu topluluklarda ekseriyetle bir üst kültürün dayatılmasıdır. Bir başka deyişle devlerin resmi okullarında bürokrasinin ve teknolojinin hedeflerine göre detaylı bir şekilde sistematize edilmiş bir dilin toplumun tamamına denetimli bir şekilde yansıtılmasıdır.

Ulusçuluk önceleri yerelde küçük insan gruplarında halkın kültürüne dayalı yöresel gurupların karışık yapıları yerine öncelikle yukarıda bahsedilen ortak kültürün birleştirdiği birbirlerinin yerine geçecek atomize bireylerin oluşturduğu anonim bireyci olmayan bir toplum yapısının kurulmasıdır. Geller ilerdeki çabalarında bir dönem ayrımı ortaya koyarak tarım toplumlarından modern toplumlara geçişte milliyetçiliğin beş kademesinden bahseder. Bu bahse göre milliyetçiliğin ilk aşamasında etnisiteyle siyasi meşruiyet arasında asla bağlantı yoktur.

Milliyetçiliğin ikinci aşaması milliyetçi başkaldırı ile etnisite varlığını siyasi bir görüş olarak ortaya koymaya başlar. Milliyetçi başkaldırı görüşü zirvesini yaşarken çok

uluslu yapılar yani imparatorluklar dağılmış ve meşruluğun tek kaynağının milliyetçilik olduğu yeni devletler kurulmuştur. Fakat kurulan bu yeni devletler de bünyelerinde farklı etnik topluluklar barındırdıkları için milliyetçilik sorunlu olmaktan çıkmamıştır. Gece ve sis olarak adlandırılan dördüncü asama da milliyetçiliğin gereği katliam veyahut sürgünlerle ifa edilir. Sonuncu ve beşinci aşama endüstri sonrasıdır. Refah arısı ve ulusal kültür duvarlarının yıkılması milliyetçiliğin geçerliliğini kaldırmasa da şiddetini azaltır. (Özkırımlı, 1996, s. 156-157)

Benedict Anderson'a göre de uluslar modern zamanlarda tahayyül edilmiş birimlerdir. Anderson'a göre bir ulusun tasavvur edilmesi, "üç kültürel tasarımın etkilerini yitirmeye başladıkları yer ve zamanlarda" mümkün olabilir hale gelmiştir. Bunlardan ilki, "kutsal yazı dillerinin, ontolojik hakikate ulaşmakta ayrıcalıklı bir konuma sahip oldukları" fikri, ikincisi, "toplumların yüksek merkezlerin –başka insanlardan ayrı ve farklı olan, kozmolojik (ilahi) bir bağış/buyruktan ötürü hükmeden kralların altında ve etrafında oldukları" fikri, üçüncüsü ise "kozmoji ile tarihi ayırt edilmez, dünyanın ve insanların kökenlerini özdeş kılan zaman tasarımı" fikridir. (Anderson, 1995, s. 51)

Anderson, ulusların tahayyülünde en önemli mekanizma olarak kapitalist yayıncılığı görür. Kapitalist yayıncılığın 1400'lerden itibaren Avrupa'daki süratli büyümesi ulusal idrakin temellerin oluşmasında 3 farklı yoldan etkilidir. Bunlardan ilki "Latincenin altında ama konuşulan halk dillerinin üzerinde bir düzeyde, birleşik bir mübadele ve iletişim alanı yaratmaktır (Özkırımlı, 1996, s. 157) .

Bu noktadan bu yana Avrupa'da milyonlarca beşer "birbiriyle baskı ve kâğıt aracılığıyla" anlaşılabilir hale gelmiştir. İkinci olarak, kapitalist yayıncılık "dile bir sabitlik kazandırmış ve bu uzun vadede, "öznel millet kavramları için son derece merkezi bir rol oynayan kadimlik fikrinin inşa edilmesine katkıda" bulunmuştur. Üçüncüsü ise, kapitalist yayıncılığın lehçelerin üzerinde "farklı bir iktidar" dili yaratmış olmasıdır. Böylelikle, yayın diline yakın lehçeler ön plana çıkarken diğerleri geri plana itilmiştir (Hobsbawm, 1995, s. 51).

Hobsbawm da Anderson'a benzer bir biçimde, "geleneklerin icadı"ndan bahseder. İcat edilen gelenekler, "görece yeni bir tarihsel yenilik olan ulusla, onunla ilgili milliyetçilik, ulus-devlet, ulusal semboller ve tarihler, vb. fenomenlerle yakından alakalıdır" (Hobsbawm, 1995, s. 110-114). Milliyetçi ideoloji, milletin doğallığına ve ezeliyeti savına inandırıcılık sağlamak için gelenekleri icat etmek durumunda kalmıştır

ve bu “alenen ya da zımmen kabul görmüş kurallarca yönlendirilen ve bir ritüel ya da sembolik bir özellik sergileyen, geçmişle doğal bir süreklilik anıştırır şekilde tekrarlara dayanarak belli değerler ve davranış normlarını aşılamaaya çalışan bir pratikler kümesi” şeklinde düşünülmelidir” (Hobsbawm, 1995, s. 54) .

İlkci ve modern diler haricinde iki eğilimde eleştiren ve ulus düşüncesini modern olarak bakmakla beraber, köklerin modern zamanlardan daha eski dönemlere uzanan etnik köklerde olduğunu belirten ve fikrin babası olarak adlandırılabilir anthon d. Smith in temsil ettiği üçüncü bir görüş daha vardır, buda etno sembolizmdir. Smith ilkcilerin ulusu premodern olarak tanımlanmasını reddeder. Modern ulus yapıları premodern yapılardan farklı olarak kitleseldirler. Ve o yapıdaki her aza teorik olarak eşittir. Kanunlar tek tek bütün üyelere eşit uygulanır. İkincisi modern toplumlar sadece tarihsel ve kültürel yapılar değil hukuksal siyasi bir topluluktur da aynı zamanda. Bunun iç boyutunda vatandaşlara genel bir hukuk kuralları ile yönetilmeleri ve bu kurallardan doğan haklara ve ödevlere sahip olmaları; dış boyutunda ise ulusların özellikli ve egemenlik temelli varlıkları bulunur.

Smith’in primordiyalizme üçüncü itirazı modernist ulus yapılarının modernitenin ideolojisi olan milliyetçi ideoloji ile beraber var olmalarıdır. Smith’e göre milliyetçilik; “dünyanın milletlere bölünmüş olduğunu, her milletin kendi karakteri ve yazgısı olduğunu, bir bireyin ilk bağlılığının kendi milletine olduğunu, tüm milletin siyasal iktidarın kaynağı olduğunu, her milletin özerk olmak suretiyle kendi otantik doğasını ortaya koymasını gerektiğini ve barışçıl ve adil bir dünyanın ancak özerk milletler üzerine inşa edebileceğini ileri sürer” (Smith, 2002, s. 110-114).

Bu “çekirdek doktrin”, kimi yapıları 16. ve 17. Yüzyılları arasında doğmuşsa da kesin olarak 1700’lerde Avrupa’da doğmuştur. Ne Avrupa nede başka bir coğrafyada 14.yy’ dan da önce milliyetçilik bir muammadır. Dördüncü itiraz ulusal yapıların büyük bir uluslararası yapının birer parçası olmaları ile ilgilidir.

1648 yılında yapılan Westphalia Anlaşması ile oluşturulan bu sistemli yapı 1815 yılından sonra Avrupa ve Amerika’da yaygınlaşmıştır., “sömürgecilik ve sömürge sonrası devlet-milletler aracılığıyla dünyanın diğer bölgelerine, Ortadoğu, Asya ve Afrika’ya taşınmıştır” (Smith, 2002, s. 154). Smith’in son itirazı, modern ulusların Teritoryal karakteri ile ilgilidir. Ulus, “hareketliliği belli bir toprak parçasıyla sınırlandırılmış ve üyeleri ‘kendilerinin’ olarak kabul edilen o belirli toprak parçasına ait olan bir insan topluluğudur.” Modern zamanlarda ulusal vatan paylaşılan bir toprak

ortak bir ekonomi coğrafi saflara dayalı ortak deneyimler ve ortak tarihsel miras hikâyesi üzerinden birleşmiştir.

Oysaki pre-modern zamanlarda bu ortak bağlar üzerinden bir vatan tasavvuruna rastlanmaz. Smith, modernistlerin ulusculuk ve ulus olgularının modern olarak evrelendirmesine katılmaktadır. “Batı Avrupa’da belli bir ulusal duyguya on beşinci yüzyıl sonu veya on altıncı yüzyılda rastlanırken, ideoloji ve hareket olarak milliyetçilik on sekizinci yüzyılın sonunda ortaya çıkan bir olgudur.” Smith ulus devletlerin modern birer yapı olduklarını ve 1648 Westfalya anlaşmasından 1800’lü yıllarda kadar vuku bulmuş değişim dönüşüm hareketlerinden doğduğunu söyler. Bu açıdan ulus ve ulusal yapılar modern dönem olgularıdır : “Avrupa’da kesinlikle modern dönemin başlarına kadar (kesin bir tarih vermek gerekirse on yedinci yüzyıl sonu) Avrupalı eğitilmiş sınıflar arasında ortak birliğe sahip olma ve halkın ulusal karakter temelinde bölünmesi fikri yaygınlık kazanmamıştır” (Smith, 1994, s. 41). Ancak Smith, modern devlet ideasının, “modern-öncesi etnik bağ ve duyguların önemini ve gücünü kavramada” yetersiz kaldığını belirtmektedir.

Etnik aidiyetler ve din modern değişimlere karşı direniş göstermişler ve modern çağdaşa güçlerini ve etkilerini korumuşlardır, Smith batı Avrupa’nın büyük ulusal devletlerinin “kendilerinden küçük komşularını asimile etmeseler bile içlerine almayı başararak (çeşitli başarı dereceleri olmakla birlikte) genişleyen bir milli devlet haline gelen oldukça büyük ‘etnik-çekirdek’ etrafında kurulmuş olmalarının tesadüf’ olamayacağını söyler (Smith, 1994, s. 43).

Milliyetçilik ili alakalı modernist bakış açılarının başarılı olamayışının ana sebebi, “modernliğin sonuçlarını modern öncesi çağlardan kaynağını alan kültürel bağlar ve etnik kimliklerin oynadığı halen devam eden role dair bir kavrayışla birleştirmeyi reddetmeleridir.” Oysa modern ülkelerin “toplumsal ve kültürel pratikleri”, geleneklerin, mitlerin, hatıraların ve sembollerin etkisindedir ve “siyasal geleneklerde, hukukta, göreneklerde, coğrafyada ve onun kutsal yerlerinde dilde, edebiyatta, mimari yapılarda, sanatsal ve müzikal kalıtlarda, danslarda, kostümlerde, yiyecekte ve halkın eğlencelerinde kullanılan ve nesilden nesile aktarılan değerlerin içine gömülüdür” (Smith, 2002, s. 55).

1.3.Milliyetçilik Türleri

Milletin/ulusun tabii oluşu ile icat edilmişliği arasındaki farklılık üzerinden devam ederek, milliyetçiliklerin sınıflandırılışı üzerinde durulmalıdır. Smith, Hans Kohn’un

yaptığı tasnifin eleştirerek kimi taraflarına rağmen, geçerli ve faydalı olduğunu söylemektedir.

Kohn, rasyonel ve kurumsal olan “batılı” milliyetçilik ile organik ve mistik olan “doğulu” milliyetçilik şeklinde ikili bir ayrıma gider. “Milleti aynı yönetim ve yasalar altında ortak bir ülkede yaşamakta olan insanların bir birliği/kurumsallığı olarak gören rasyonel millet kavramı” İngiltere, Fransa ve Amerika’da doğmuştur. Avrupa’nın doğusu ve Asya’da ortaya çıkan milliyetçilikler ise “milleti, ancak yerli entelektüellerin ölçüp biçebilecekleri mistik bir ‘ruh’ ve ‘misyon’ sahibi dikişsiz ve organik bir birlik olarak” görmüşlerdir. Smith ileriki bir çalışmasında “Garplı ve Şarklı” ayrımının yerine teritoryal ve etnik ulusçuluk terimlerini kullanır. (Smith, 2002, s. 178)

Teritoryal ulusçuluk/milliyetçilik, ulusu/milleti sınırları kesinleşmiş bir coğrafyadaki siyasal bir birimle yani devletle ve yasa ile ilişkilendirerek açıklar: ulus bir kanunlar ve hukuksal kuruluşlar birliğidir; mensupları ortak bir hukuka bağlıdır. Ortak hak ve kaygılara maliktirler. Prensip olarak köken, renk, inanç, cinsiyete dayalı münferit uygulamalar yoktur. Hukuk yalnızca bir kaynaktan beslenir ve oluşur, teritoryal devlet, ulusun, onun birliğinin ve standartlaşmış olmasının bir ifadesi olarak ulus devletin egemenliğini yansıtır. Bu yüzden tarihsel bir gerçeklik meselesi özü olarak bu ulus kavramı, kendi sınırları içinde münhasır hukukilik iddiasında bulunan egemen bir devlete sahip halklarda ortaya çıkmıştır.” (Smith, 2002, s. 178)

İkinci model olarak belirlenen etnik ulusçuluk da, uluslar etnik ilişkiler üzerine inşa edilir. Bu modelde, geçmiş, ortak kökler ve soy, popülizm, gelenekler ve yerlilik öğeleri ön plandadır. Etnik ulusçuluk, “teritoryal ulusların harcını oluşturan yasal kurallar ve kurumlar yerine gelenek, görenek ve lehçeleri ikame etme eğilimindedir.” (Smith, 2002, s. 179) Etnik ulusçulukların inşasında dil bilimi sahasında ortaya konan çalışmalar ehemmiyetli rol oynamışlardır ve dile ulusun “biricikliğini” gösteren bir anlam yüklemişlerdir. Bu model de milliyetçiliğin temel malzemesi tarihtir. Tarih bu alanda yalnızca bir bilim değil, “ulusal bir mesele ve çaba”dır da: “Tarihte izlerimizi sürerek, ‘biz’ kim olduğumuzu, nereden geldiğimizi, ne zaman ortaya çıktığımızı, atalarımızın kim olduğunu, ne zaman büyük ve şanlı olduğumuzu, kahramanlarımızın kim olduğunu, neden gerilediğimizi keşfeder (ya da yeniden keşfederiz).

Lakin ulusal benlik duygusunu ortaya koyma çabaları akademik bir sorun değildir. Ulus yaratmak için milliyetçiliğin kullanılması ve milliyetçiliğin sonu tartışmaları içinden çıkılmaz bir meseledir. Sömürgeciliğe karşı verilen mücadelelerde

teritoryal milliyetçilikler, “bağımsızlıktan önce yabancı yöneticileri kovmayı ve eski sömürge ülkeyi yeni bir devletsel milletle ikame etmeye” çalışırken, bağımsızlık sonrasında ayrı etnik köklerden gelen nüfusu siyasal bir yapı olarak ortaya koymak ve sömürgeci devletten bağımsız teritoryal millet ortaya koymaya çabalayacaklardır.

Etnik milliyetçilikler ise bağımsızlık evvelinde kendinden büyükçe bir siyasal yapıdan ayrılmaya ve onun yerine yeni bir siyasal etno millet yaratmaya çabalayacaklardır. Bağımsızlıktan sonra ise “etno-millet”in sınırlar dışında kalan akrabalarının yaşadığı toprakları ilhak ederek ya da benzer “etno-milli” devletlerle birleşerek daha geniş bir devlete ulaşmak isteyeceklerdir. Bu sebeple irredentist ve pan bir yapıya sahiptir. Suavi Aydın aydınlanma merkezli olarak tanımlanmaktadır.

Bu görüşe göre teritoryal milliyetçilik fikri aydınlanmacı mirasını taşıyan ve ulusal devleti etnik ya da dinsel içeriği bulunmadan özgür iradeye sahip yurttaşların birliği ya da mutabakatını ifade eden siyasal bir yapı olarak kabul eden milliyetçiliktir. Teritoryal milliyetçilik özgür insanın kendi iradesini egemenliğin meşru temeli kabul eden aydınlanmacı düşüncenin düşüncesinin ana hedefi olan “herkese eşit uygulanacak bir hukuktan yola çıkarak ulusu bu hukukun “keyfilikten, kısmilikten ve düşüncesinin ana hedefi olan “herkese eşit uygulanacak bir hukuk”tan yola çıkarak ulusu bu hukukun “keyfilikten, kısmilikten ve şahsilikten uzak bir biçimde uygulanacak birliği” olarak tanımlanmaktadır. (Aydın, 2008, s. 38–39)

Fransız ansiklopedi yazarlarının ulus tanımlaması bu görüşte aşikâre ortaya konmaktadır. Diderot ve d’Alembert’e göre ulus/millet kelimesi, “belirli bir genişlikte ve sınırları belli bir ülkede oturan, aynı yönetime tabi bulunan kalabalık halkları” manalandırılmaktadır ve bu ulus algılayışı “dil, mezhep, tarikat, etnik köken gibi öğeler-zaman zaman teoride kalsa da- ikinci plana” indirgenmiştir. (Aydın, 1993, s. 64)

Aydın’a göre, etnik milliyetçiliğin ortaya çıkışında, ironik bir şekilde, teritoryal milliyetçilik etkili olmuş, Napolyon’un yayılcı politikası İspanyol, Slav ve Alman ulusçuluklarının/milliyetçiliklerinin “ana rahmine düşmesine” sebep olmuştur. E.H. Carr’a göre, Napolyon’un şahsında, Avrupa bölgesinde bir zaman dilimi sona ermiş ve yeni dönem başlamıştır: “Büyük Friedrich ile Napoleon arasındaki mesafe çok büyüktür. Büyük Friedrich hala, tebaasına kendi ihtiraslarını elde etmenin araçlarıymış gibi davranan, yerli dilini ve kültürünü hor gören, Prusya’yı ulusal bir varlık olarak değil de kendi ailesinin nüfuz alanı sayan meşruti monarşi çağına aitti.

Napolyon ise, kurtuluşunu elde etmiş Fransız ulusunun savunucusu ve vekili kimliğine soyunmakla, kendisini modern milliyetçiliğin baş misyoneri haline getirmişti. Napoleon, birçok bakımdan ilk ‘popüler’ diktatördü. Friedrich’ten Napoleon’a geçiş, entelektüel alanda Gibbon’dan Burke’e ya da Goethe ve Lessing’ten Herder ve Schillere geçişle paralel gelişti; Aydınlanma düşüncesinin kozmopolitliğinin yerini Romantik hareketin milliyetçiliği aldı” (Carr, 1999, s. 21) .

Wallerstein’e göre Fransız Devrimi’nin “küresel bağlamı”nı ve Avrupa coğrafyasında yaptığı etki şu kelimeler ile aktarılmıştır: “Fransız Devrimi yalıtılmış bir olay değildi. Daha çok, bir kasırganın merkezindeki sükûnet olarak düşünülebilirdi.

Amerikalıların sömürgeleikten kurtuluşu ile çevrelenmişti (öncesinde ve sonrasında bu vardı)- İngiliz Kuzey Amerika’sı ve Brezilya’nın göçmen sömürgeciliğinin tasfiyesi, Haiti köle devrimi ve Tupac Amaru gibi başarısız yerli ayaklanmaları. Fransız Devrimi Avrupa’nın dört bir yanında ve etrafında -İrlanda’dan Rusya’ya, İspanya’dan Mısır’a- gelişen milliyetçilik hareketlerinin yanı sıra muhtelif bağımsızlık türleriyle de ilişkiliydi ve bu mücadeleleri özendirmişti. Bunu sadece bu ülkelerde Fransız devrimci doktrinlerine sempati tınlamaları uyandırmak suretiyle değil, yine aynı Fransız devrimci doktrinlerine atıfla ifade edilen Fransız (yani Napolyon) emperyalizmine karşı tepkileri kıskırtmak suretiyle de yaptı.” (Wallerstein, 1998, s. 126)

Etnik milliyetçilik olgusunun var oluşunda Alman romantik fikrinin Aydınlanmaya sebebiyet vermesi ve Fransız pozitivismi ile İngiliz rasyonalizmine gösterdiği reaksiyon büyük derecede görülmektedir. Fakat bu hususta Fransa’nın “istisnai” yeri vardır. Greenfeld’in de belirttiği gibi; “Fransa, Almanya’ya, dağınık Alman toplumunun tüm sınıflarının bir olabildiği, herkesi kendi bahtsızlığından sorumlu tutabildiği ve hıncını çıkarabildiği düşmanı” kazandırmıştır. “Fransa düşmanlığı, Almanların yüreğindeki müphem yurtseverliği” tetiklemiş, “bu yeni ve henüz cılız arzuya bir varoluş nedeni ve odak noktası” sağlamıştır. “Ortak coşku ve ortak çaba dolu bir on yıl, Fransız tehdidinin ısrarcılığıyla güçlenen o yaşam dolu şevk olmasaydı, Alman milliyetçiliği hayatta kalamazdı.” (Greenfeld, 2006–2007, s. 49)

Aydın, Alman duygusallığında/romantizmde iki temel olgunun başlangıcında önemli rol üstlendiğini demektedir: Kültür ve devlet. Volksgeist, yani “halk ruhu”, romantiklerin kültür yerine kullandıkları ilk kavramdır. Herder’in ortaya attığı bu kavram, her halkın/milletin farklı bir “ruhu” olduğu ve sadece bu muhtevayı

olgunlaştırarak öz ulus-devletine kavuşabileceği iddiasının dayanağı olarak kullanılmıştır. Halk ruhunun veya kültürünün özünde ise “dil” bulunmaktadır. Dolayısıyla, etnik milliyetçilikle birlikte, “yurttaş olmanın ya da aynı ‘Ulus’a mensup olmanın ölçüsü, aynı ülkeyi, aynı toprağı paylaşmak değil aynı kültürden olmak ya da aynı dili konuşmak” haline gelecektir. Bu aynı anda devletin müstesna bir ulus fikrine binaen inşa edilmesi anlamını da içermektedir: özdeş dili konuşan ve özdeş kültürün parçası olan yurttaşlardan oluşan bir devlet. (Aydın, 2008, s. 39–40)

Dil ve tarih dolayısıyla kültürün ortaya çıkışında ise başat rol oynayan siyasetçilerden ziyade daha çok entelektüeller, şairler ve yazarlar oynamıştır. XIX. yy’ e değin kalıplaştıran diller bu zaman diliminden itibaren “destanlarında, masallarında ve halk şarkılarında uluslarının ruhunu keşfedebileceklerine inanan” edebiyatçıların, “hem tarz hem de tema olarak orta sınıf okurların zevklerine hitap edecek şekilde uyarlanmış yapay türden bir edebiyat”ı oluşturması sayesinde standartlaştırılmaya başlayagelmiştir. Bu, suni bir edebiyattır, şu nedenle Volkun uzun bir dilimi kapsayan geçmiş zamanlarına özgü olduğu ortaya konulan kültürel eserleri, aslında edebiyatçılar eliyle yeniden yaratılmaktadır.

Örneğin, Grimm Kardeşler, “uluslarına ‘uzun bir süredir kaybolmuş olduğuna inanılan ilkçağlardan gelen Germen mitlerini’ geri vermeyi denerler.” Bunu ise Yukarı “Ren’deki” kırsal kaynaklardan toparlanarak yapılan, fakat aslında “bu öykülerin çoğu daha önceki koleksiyonlardan” çıkagelmektedir ve “şaşırtıcı derecede samimi atmosferleri editörler” sayesinde olmuştur (Schulze, 2005, s. 160)

Dil ile beraber tarih Volkun’un oluşmasında ki en temel ehemmiyetli olgu sayesinde olmuştur. Tarih, “bir halkı en eski geleneklerinden bugüne doğru birleştiren, ulusu çözülmüş bir bağla birbirine bağlayan ortak bir alinyasının” kaydıdır. Bu, bir ulusun “antik ve kutsanmış” yasasının olması anlamını taşımaktadır ve böylece “ulusun parçası olmamayı seçenlere veya birleşmek için verilen mücadeleyi reddedenlere karşı devrim, savaş ve şiddet onaylanmış” olur. (Aydın, 2008, s. 161.)

19. yüzyılın hemen başında, Alman aydınlarının Almanya’nın ikbali ve siyasal beraberliğini tarihinde manalandırmaya çalışırken ortaya çıkan ihtişamlı zamanlar, ortaçağ olmuştur. Örneğin Freinherr Vom Stein, Alman ortaçağ referans müdevveni Monumenta Germanica Historica’yı bu zamanlarda oluşmaya başlamıştır. Nibelungen Destanı’nın popülerleşmesi bu dönemdedir, hepsi de ortaçağı anlatan Tötonik Düzenin Tarihi, Hohenstaufenlerin ve Çağlarının Tarihi, Alman İmparatorluk döneminin Tarihi

gibi matbular bu zamanlarda önemli popüler bir değer bulur ve bu ortaçağ vizyonu sanatın tüm alanlarına etki eder: “Lirik şairler ve romancılar, imparatorun çevresine yayılan ihtişamın ve Hıristiyan dindarlığın yarattığı atmosferin toplumun tüm sınıflarını kavradığı, çatışmaya ve çelişiklere yer bırakmadığı, romantik ve kahramanlıklarla dolu bir ortaçağ görüntüsü yaratmak için birbirleriyle yarışıyorlardı.

Kötülük ortaya çıktığında, değişmez bir şekilde, bu büyülü ortamın dışından, Roma entrikası veya Fransız ikiyezlülüğü şeklinde geliyordu” (Aydın, 2008, s. 169). Ortaçağın bu şekilde yüceltilişi, 1871 senesinde Alman devleti inşa edilirken tercih edilen simgelere de etki etmiştir. Roma imparatorlarının en son imparatoru bu unvandan 1806 yılında ödün vermiş olsa da Alman birliğinin devlet başkanı “kayzer” manasını kazanmıştır, Roma İmparatorluğu’nun uluslararası ve mezhepsel yapısı ile ortak bir tarafı olmadığı Alman Birliği “Deutsches Reich” diye tanımlanmıştır. (Aydın, 2008, s. 171)

Volkçu düşünce, Alman aydınlarca biçimlendirilirken ilerleyen zamanlarda bu milliyetçilikten esinlenecek diğer tüm milliyetçiliklerce kabul edilecek bazı savları da yanında ortaya koymuştur. Bu olgulardan başat olanı volkun ve ona ait olan dili ile kültürünün, eşsizliği, istisnailiği ve diğer uluslara olan üstünlüğüdür. Volk, Alman romantik milliyetçileri için, kendi kurtuluşuyla birlikte, insanlığı da kurtaracak olandır. Wilhelm Von Humboldt’a göre “Alman dehası, tüm uluslar içerisinde en az yıkıcı olanı, daima kendi kendini besleyenidir ve özgürlük elde edildi mi, Almanya, kuşkusuz tüm kültür ve düşünce biçimleri içerisindeki seçkin yerini edinecektir.” (Greenfeld, 2006–2007, s. 39)

Fichte de “Alman Ulusuna Söylevde aynı şeyleri söylediği düşünülmektedir: “Tüm modern halklar arasında sen, insan mükemmelliğinin tohumu içinde en kusursuz biçimde yattığı ve bu tohumun gelişiminde önderlik görevi verilensin. Sen bu özlü tabiatından kopacak olursan, beraberinde tüm insanlığın sefilliğin derinliklerinden kurtulmak için beslediği bütün umutları da yok olur dibe batarsan, tüm insanlık da geleceği yeniden yaratmanın hiçbir umudu olmadan, seninle birlikte batar” (Greenfeld, 2006–2007, s. 41).

Argümanlardan ikincisi, Alman ulusunun ayrıcalığı ve üstün olduğu düşünülen ve saf, berrak bir kanın korunması arasında olan bağıdır. “Alman ulusunun mükemmelliği, kanının saf olduğu gerçeğine” dayanmaktadır, bu ulusta yabancı etkileşimler” yoktur ve Alman halkı Urvolk, yani kök-halk, ilk halktır. Arndt, bunu “Almanların kanı yabancı

halklar yüzünden bozulmamıştır. Almanlar, melez olmamışlardır; öteki pek çok millete göre orijinal arılıklarını daha çok korumuş ve zamanın yerleşik kanunlarına göre türlerinin ve doğalarının bu yavaş yavaş ve sessizce gelişebilmişlerdir; şanslı Almanlar, safkan bir toplumdur” sözleriyle anlatır. (Greenfeld, 2006–2007, s. 45)

Arndt, bu cümleleri yazıya aldığı sene 1815’tir ve ırk kelimesi Almancadaki hususi anlamına erişemediği gibi, “bilim”in beslediği ırkçılık daha bilinen olmamış haldedir. Üçüncü argüman, köylülerin volkun özünü oluşturmalarıdır. Kırsallılar hem kanlarının özgünlüğünü en iyi biçimde korumayı başarmışlar, hem de modernleşmenin “yozlaştırıcı” etkisinden ırak olmuşlardır. Köylüler ile volkun ideal şekli arasında kurulan mana, Alman milliyetçiliği kapsamında sanayi ve kent tezatlığı ile antikapitalist damarın yıllarca gücünü muhafaza etmesinde etkili olduğu görülmektedir (Greenfeld, 2006–2007, s. 46).

Dördüncü argüman, savaş ile ulus idraki arasındaki bağ ve savaşın “arındırıcı” yönü ile ilgilidir. Alman romantik milliyetçilerine göre, Almanların Fransızların yalnızca değerleri ile değil, bizatihi kendi kendileri ile savaşmaları icap etmektedir: “Almanya’nın kendi savaşına ihtiyacı var. Milli kimliğini kazanabilmesi için Fransa’yla özel bir savaşa ihtiyacı var. Almanya’nın... millet olmanın (Volkstümlichkeit) doyunluğuyla serpilebilmesi için Fransız ülkesine (Frankdom) karşı bir savaşa ihtiyacı var” (Greenfeld, 2006–2007, s. 47). Arndt da bu hususta yaratıcıya şu sözleri söyler: “Bu tembel halka söyle: Ben, onların, sonsuz huzurlarının Tanrısı değilim; Ben, kavgayı ve savaşı arzulayan Tanrırım, intikam peşindeyim, dehşet yüklüyüm, yıkıcıyım. Aksi halde, benim tarihimden ibaret olan tüm tarih bir yalan olurdu; çünkü tarihin başlangıcı savaştır ve sonu da savaş olacaktır. O insanların barışının adı ölümdür çürümektir, benim savaşımın adıysa yaşamdır, harekettir” (Greenfeld, 2006–2007, s. 48). Milliyetçiliğin çeşitleri üstünde bu biçimde durmanın ardından bir ideoloji olarak milliyetçiliğin ne biçimde bir anlam yüklediği meselesine eğilebiliriz.

Smith, milliyetçiliğin hangi manalara gelecek biçimde kullanıldığını şu şekilde sıralamıştır: Smith, milliyetçiliğin hangi manalara gelecek biçimde kullanıldığını şu şekilde sıralamıştır:

1. Bütün bir olgu bakımından ulus ve ulus devlet oluşum gelişim aşamasıdır.
2. Bir milletin ferdi olma düşüncesi milletin selameti ve milletin emniyeti ve refahı ile ilgi hasret ve duygulara haiz bulunmak.
3. Millet ve görevlerine dair lisan ve sembolizm

4. Milletler ve milli irade hakkında bir kültürel doktrin ile milli emellerin ve milli iradenin gerçekleşmesine dair reçeteleri de içeren bir ideoloji
5. Milletin amaçlarına ulaşacak ve milli iradeyi gerçekleştirecek bir toplumsal ve siyasi hareket. (Smith, 1994, s. 52)

Smith, dördüncü ve beşinci maddeleri baz alarak milliyetçilik kavramın tanımlar. Buna göre, milliyetçilik, “hal-i hazırda ya da potansiyel olarak bir ‘millet’i kuracağı bazı mensuplarınca farz edilen bir halk adına özerklik, birlik ve kimlik edinmek ve bunu sürdürmek için oluşturulan bir ideoloji”dir. Bu ülkü, tüm dünyayı milletlerden teşekkül bir olgu ve milli politik bir kuvvetin dayanağı olarak kabul eder (Smith, 2002, s. 121) .

Milliyetçi ülkü “ulusal dayanışmanın yaratılması ve sürdürülmesi için milleti oluşturan unsurlar ile devlet-kurma süreçleri arasında nesnel bir ilişki kurmaya gayret etmektedir” (Boztemur, 2006, s. 167).

Devlet kurma olgusu ile milliyetçilik bağlamı üç başlıkta ele alınabilmektedir. İlkin, devlet ve millet arasında kurumsal bağlantıyı milliyetçilik ile kurulur, bir diğer maddeye göre aynı toprak parçası üstünde tüm kültürel ve ekonomik kurumlar diğer parçaların bir bütün oluşturmasını sağlar. Son olarak bir milletin yekdiğerlerinden ayırarak aralarında hatlar oluşturur.

Tüm bu verilerden yola çıkarak asıl dinamiğin aydın kesim ile küçük burjuvazi ve yabancı işgalinden oluştuğu durumlarda önce milliyetçilik ortaya çıkmakta, ardından uluslaşma gelmekte ve en son da ulus-devlet ortaya çıkmaktadır. Bu duruma en belirgin İspanya Portekiz kimi Balkan ülkeleri ve Doğu Avrupa’dır. (Aydın, 2008, s. 76) Milletin ortaya çıkış aşamasında ve milletin kaynağı olan milliyetçilik ülküsünde, yani milli devlet ve milliyetçiliğin arasında vatandaşlık bağı bulunmaktadır.

1.4.İrkçılık, Faşizm ve Milliyetçilik

Ortaya çıkış süreçlerinde, ırkçılık ile milliyetçiliğin yaşayabilmesi birbirleri arasında zıtlık ilişkisi aramaz. Anderson’un da işaret ettiği üzere, ırkçılığın kökeni “ulus”ta değil, “sınıf”ta, en çok da yöneticilerin kutsallık, ‘mavi’ ya da ‘beyaz’ kan iddialarında, aristokratlar içi ‘üremelerde’ yatar.

Anderson tam da bu nedenle, modern ırkın babası sayılan Joseph Arthur Comte de Gobineau’nun bir küçük burjuva milliyetçisi değil aristokrat olarak görülmesinin tabi olduğunu belirtir. Milliyetçi akımın ırkçılık ile ilişkili olmaya başlaması 1700’lü yılların ikinci yarısına tekabül eder Bu dönemde etnik milliyetçilik, “pratikte halkların giderek çoğalan toplu coğrafik göçlerinden ve kuramda on dokuzuncu yüzyıl sosyal biliminin

temel kavramı olan ‘ırk’ın dönüşüme uğramasından müthiş güç” almıştır (Hobsbawm, 1995, s. 132).

Bu yıllarda insan toplulukları ten renklerine göre sınıflandırılmıştır. “Ariler”le “Samiler” arasındaki tasnife, hemen ardından da Arilerin, Nordikler, Alpliler ve Akdenizliler gibi alt kümelere ayrılmasına bırakmıştır. Bu dönemde Sosyal Darwinizm ırkçılığa, yabancıya düşmanlık ve dahi yabancıların öldürülmesine bilimsel temel hazırlanmıştır, antisemitizm 1880’lerden sonra ırkçılık olarak görülmeye başlamıştır (Hobsbawm, 1995) .

Hobsbawm’ın, 1800’lü yılların sonundan itibaren Avrupa’da ırk ve millet kavramlarının ırkçı ve milliyetçi bir mahiyeti şeklinde aynı ölçüde kabaca genelleştirilerek fiilen eş anlamlı sözcükler anlamında kullanımda olmasını vurgulaması ırkçılık ile milliyetçilik arasındaki bağlantıyı ortaya koyması açısından önemlidir. Milliyetçilikle ırkçılık arasında nasıl bir ilişki vardır?

Balibar bu konuda ırkçılık ve milliyetçilik arasındaki konumlanmada her daim bir zıtlık var diye yorumlamıştır.

19.yy sonlarına tekabül eden ve devam eden bu süreç Avrupa’da, ırk ile millet sözcüklerinin, ırksal/milli karakter şeklinde “aynı ölçüde kabaca genelleştirilerek, fiilen eş anlamlı sözcükler şeklinde kullanılmaya başlanılmasına” dikkat çekmesi ırkçılık ile milliyetçilik arasındaki eklemlenmeyi göstermesi bakımından önemlidir (Hobsbawm, 1995, s. 133) .

Milliyetçilikle ırkçılık arasında nasıl bir ilişki vardır? Balibar’a göre, ırkçılık ve milliyetçilik arasındaki ilişki açıklandığında her daim kompleks bir durum söz konusudur. Yani açıklanmasında daima karışıklık mevcuttur (Balibar, 1996, s. 70).

19. ve 20. yüzyılların bütün milliyetçiliklerinin anti-semitist olması, yerli soykırımının ABD’nin bağımsızlığından hemen sonra gerçekleşmiş olması Cezayir’in bağımsızlığının hemen sonrasında ” Berberileri” asimile etmek arzuları ile Araplaştırmaya çalışması ya da İsrail devletinin hem “Doğulu Yahudilere” hem de sömürgeleştirilen Filistinlilere karşı ırkçı politikalar yürütmesi bu karşılıklılığın tarihsel ve pratik örnekleri olarak karşımızda durmaktadır (Balibar, 1996, s. 71).

Balibar, milliyetçilikle ırkçılık arasındaki ilişkinin bir tarihsel eklemlenme sorunu olduğunu belirtir. Irkçılığın, “birbirinden bağımsız bir dizi tanımsız nesne karşısında uygulanan, sadece benzer söylem ve tutumların yan yana gelmesini değil, birbirine bağlı, birbirini tamamlayan dışlama ve tahakkümlerin oluşturduğu tarihsel bir sistemi”

ifade etmesi, yani ırkçılığın aynı anda, melezleri, sapkınları, yabancıları, kadınları hedefleyebilen yapısı, “milliyetçiliğin kurulmasına, etrafında örgütlendiği kurgusal etnikliği” üretmesine yardımcı olmaktadır.

Dolayısıyla kavranması gereken, ırkçılığın milliyetçiliğin bir sapması olmadığı, “milliyetçiliğe eklenirken onun için nasıl gerekli olduğudur” (Balibar, 1996, s. 67). Balibar, göre milliyetçilik sürekli olarak ırkçılığı ırkçılıkta sürekli olarak milliyetçiliği doğurur. Balibar yine şu tespitite bulunur; ırkçılık milliyetçi görüşün bir dışavurumu değil milliyetçi fikrin bir eklemidir yahut milliyetçiliğin iç ekidir. Milliyetçiliğe oranla her daim aşırılık gösterir fakat milliyetçiliğin inşası için zaruri ihtiyaçtır. Bununla beraber milliyetçi projenin inşasında yeterli olamamaktadır. Aynen ulus devletin inşasında ve toplumun uluslaştırılmasında her zaman ona ihtiyaç duyması ve bu ihtiyacı milliyetçiliğin karşılamaması gibi. Irkçılık bir üst milliyetçiliktir. Siyasal milliyetçilik uluslararası rekabette yetersiz ve uzlaşmacı olduğundan kendisini mükemmel bir milliyetçilik olarak sunar” (Balibar, 1996, s. 73).

Irkçılık, bir “üst-milliyetçilik”tir, siyasal milliyetçilik, uluslararası rekabet alanında yetersiz ve uzlaştırıcı görüldüğü için, ırkçılık, kendisini eksiksiz bir milliyetçilik olarak sunar. (Balibar, 1996, s. 81)

Ulus, bu sahada güçlü olarak var olabilmesi için öncelikle saf, katışıksız olmalıdır. Bu ise, içerisindeki “yabancı”, “melez” ve “kozmpolit” unsurların ayıklanmasını gerektirir, ırk ile ulus arasındaki ilişkiyi oluşturan temel kavram tam olarak saflık terimidir. Ayrıyeten bir üst milliyetçiliği hedef göstermesi bağlamında ırkçılık, ırkın milli sınırlarının dışında kalan mensuplarını da içine alan bir siyasi birliğin kurulması düşüncesi ile ya da pan milliyetçilikle çok yakındır. Irkçı görüş otak soydan gelen fakat aynı siyasi birlik yaşamayanların ülke sınırlarını genişleterek anavatana katılması ile milliyetçiliğe yayılmacı ve emperyal bir karakter kazandırır. Irkçılık ile milliyetçiliğin mükemmel birleşimi faşizmle gerçekleşir. Faşizm bir iktidar pratiğini ve yönetim şeklini Poulantzas’ın tabiriyle olağanüstü bir yönetim biçimini işaret etmekle birlikte bir ideolojiyi de göstermektedir. Suavi Aydın’ın sözleriyle; “faşizm sözcüğü dar anlamıyla İtalya’da zuhur eden bir siyasi hareketi ifade eder. Ancak bu sözcüğün sihri, onun bu dar anlamı aşarak belirli bir dünya görüşünü ifade edecek hale gelmesindedir. Sözcüğün kapsamını bunca genişleten ise onun bir ‘kütle ideolojisi’ oluşudur” (Aydın, 2000, s. 7).

Umberto Eco, faşizmlerin bünyelerinde bulunan özellikleri, “ur-faşizm” kavramı ile açıklar. Eco’nun deyişiyle, “bu özellikler bir sistem kurmaz, çoğu birbiriyle çeliştiği gibi, başka despotiklik ya da fanatiklik türlerine de özgüdür. Ancak, herhangi birinin varlığı, etrafında faşizmin oluşmasına yeterlidir” (Eco, 2001, s. 47).

Özelliklerden ilki gelenekçiliktir. Eco’nun gelenekçilikle kastettiği, “gerçeğin” modernite öncesine ait uygarlıklarda, örneğin, Mısır hiyerogliflerinde, Kelt harabelerinde ya da Asya’nın ‘az tanınan dinlerin parşömenlerinde mistik bir mesaj olarak bulunuyor oluşudur, “dolayısıyla bilgelikte ilerleme olanaksızdır, bizler, ancak bu muğlâk mesajı yorumlamakla uğraşır dururuz.” Bu ise aynı zamanda “modernizmin reddi” anlamındadır. Fakat hem Almanya da Naziler hem de İtalya da faşistler teknolojiye adeta tapmışlardır ve aslında red ve nefret ettikleri “1789 ruhu” ve Aydınlanmadır. Çünkü Aydınlanma modern çürümüşlüğü başlangıcı olarak görülmektedir. Faşizm bu anlamıyla irrasyonelizm olarak tanımlanabilir (Eco, 2001, s. 48-49).

Akılcılık karşıtlığı, eylemi eylem olduğu için yüceltir, eylem kendi başına güzeldir ve herhangi bir ön düşünce olmaksızın gerçekleştirilmelidir. Bu, antientelektüalizmi de beraberinde getirir. “Entelektüel dünyaya karşı güvensizlik, Ur-Faşizm’in her zaman bir belirtisi olmuştur; Göring’e atfedilen ‘ne zaman kültürden söz edildiğini duysam, elim tabancama gidiyor’ sözünden ‘yozlaşmış entelektüeller’, ‘yumurta kafalılar’, ‘hanım evladı züppeler’, ‘Kızıl yuvası üniversiteler’ gibi sık sık kullanılan ifadelerle varıncaya değin” (Eco, 2001, s. 49).

Faşizm, analitik eleştiri karşısında tahammül olgusuna sahip değildir.. Eleştiri, beraberinde ayrımları da getirmektedir. Bu durum aynı anda anlaşmazlık da demektir; oysa “Ur-Faşizm’in gözünde anlaşmazlık ihanettir.” Anlaşmazlık aynı zamanda, çeşitliliğin belirtisidir. Faşizm, “farklı olana karşı duyulan doğal korkuyu kullanarak ve abartarak görüş birliği arar.” Dolayısıyla, faşizm, tanımı gereği ırkçıdır (Eco, 2001, s. 49).

Faşist ideoloji, toplumda tabanını bireyin yahut toplumun hayal kırıklıkları ile oluşturur. Bu sebeple faşist ideolojinin en belirgin özelliğinden biri, “düş kırıklığı ve çaresizlik duygusu içindeki bir ‘orta sınıfa’, ekonomik bir bunalımdan ya da politik bir aşağılanmadan mustarip ve alt toplumsal katmanların baskısından korkan bir sınıfa, çağrıda bulunmasıdır” (Eco, 2001, s. 50) .

Faşizm, hayal kırıklığı yaşayan toplumsal sınıflara, “tek ayrıcalıklarının en sıradan olanı, yani aynı ülkede doğmuş bulunmaları” olduğunu söyler. Milliyetçiliğin özü de budur. Ulus kimliği oluşturmak için düşmana mutlak suretle ihtiyaç duymaktadır. Faşizmin kökünde muhtemelen uluslararası bir nitelikte bir komplo bulunur ve bu komplonun bünyesinde işbirlikçiler gereklidir. “Yahudiler bu bakımdan çoğu kez en iyi hedefi oluştururlar; çünkü aynı anda hem yurtiçinde hem yurtdışında var olmak gibi bir avantajları vardır.” Ayrıca tasavvur edilen düşman tüm kötülüklerin müsebbibi ve düşman yeri geldiğinde alt edilecek kadar kurgulanmalı ki bu düşmanla mücadele azmi daima yaşatılabilir (Foucault, 2003, s. 98–99).

Faşizm, hayatı daima survivor olarak bir mücadele ve savaş hali olarak kurgular. Dolayısıyla, pasifist ve tavırsız her tutum düşmanla işbirliği anlamına gelecektir. Ancak bu, Eco’nun deyişiyle, “bir mahşer kompleksini de beraberinde getirir.” Bu sebeple düşman hedeflerin hepsinin yok edilmesi ebedi bir barış anlamı taşıyacaktır. Öyle ki bu durum sürekli savaş ilkesi ile çelişir hale gelecektir. Gerici ideolojilerin tamamı seçkinci bir ifadeyi ve pratiğini kabul ederler.

Faşizm, yalnızca “popüler bir seçkinciliği” savunabilir. Çünkü bir yandan, tüm ulusu, seçkin ve üstün bir ırk olarak adlandırmaktadırlar. Hem de tüm yurttaşların rejime ve partiye sadık olmalarını beklerler. Ancak, Eco’nun deyişiyle “plebler olmadan patrisyenler de olmaz.” Lider, führer ya da duçe, kitlelerin daima üstündedir ve emirleri kanun mahiyetindedir. Ayrıca toplum askeri bir modele göre, “hiyerarşik olarak örgütlenmiş olduğunda, her alt yönetici kendi altındakilere tepeden bakar, onların da her biri kendi altındakilerden öğrenir. Bu da kitlesel bir seçkinciliği güçlendirir.”

Toplumun bütün üyelerinin kendini hiyerarşik bir yapı içinde olacağı emir komuta zinciri içinde irrasyonalist hazzını yaşayabileceği bu modelde herkesin kendisini bir kahraman olarak görmesi sağlanır. Bu kahramanlık kültürü ise ölüm kültürü ile güçlü bir şekilde bağlantıya sahiptir. “Ur-Faşist kahraman, kahramanca bir ölüm arzular; bu kahramanca bir yaşamın en güzel ödülü olarak reklâm edilmiştir. Ur-Faşist kahraman, ölmeye sabırsızlanır. Bu sabırsızlık gerektiren bir ırk içinde, daha ziyade başkalarını ölüme gönderir” (Eco, 2001, s. 52).

Ur-faşist kahraman silahlarla oynamayı yeğler, böylelikle silah, penisin yerini alır” (Eco, 2001, s. 52).

Eco, ur-faşizmin seçici bir popülizme dayandığını ifade eder. Faşizme göre bireylerin bireysel hakları olduğu fikrini kabul etmez, “halk bir nitelik olarak algılanır,

ortak bir iradeyi ifade eden tek gövdeli bir varlık olarak.” bu iradenin tek temsilcisi sadece liderdir ve faşizmde halk, “teatral bir kurgudur.” Bu aynı zamanda parlamenter temsil sisteminin “çürümüşlüğü” fikrini doğurur. “Ne zaman bir siyasetçi, Halkın Sesi’ni artık temsil etmediği gerekçesiyle, Parlamento’nun meşruluğuna kuşku düşürürse, Ur-Faşizm’in kokusunu duyabiliriz” (Eco, 2001, s. 52).

Eco, faşizmin “yeni bir dile ve söyleme kavuştuğunu söyler. Faşizm yoksullaştırılmış bir kelime dağarcığı ile konuşur. Böylelikle, kompleks ve eleştirel değerlendirmenin araçlarını sınırlamayı da başarmıştır (Eco, 2001, s. 53). Faşist ideoloji, taşıdığı seçmeci ve faydacı bir niteliğe ve toplumun farklı katmanlarına farklı ifadelerle hitap ediyor olmasına rağmen, kimi “evrensel” özellikler taşımaktadır. Poulantzas, faşizmlerin özelliklerinin önem sırası buldukları coğrafyanın dinamiklerine ve o zaman dönemine göre değişiklikler gösterir.

Değişen bu özellikleri, Alman ve İtalyan faşizmleri örneklerinden yola çıkarak, şu şekilde ortaya koymuştur: devlete tapma, hukuku istememe ve liderin emirlerini kanun olarak benimseme, elitist, ırkçı, mistik bir ulus terimine tapınma manasında milliyetçilik, militarizm, kiliseye (dine) karşı olma, aileye verilen özel atfedilen ehemmiyet ve işlev, eğitime verilen özel önem ve işlev, cahillik taraftarlığı ve entelektüel karşıtlığı son olarak korporatizm (Tanıl, 2007, s. 138).

Poulantzas’tan hareketle söyleyebiliriz ki, Alman ve İtalyan ulus devlet yaratma süreci faşizm ile tamamlanmıştır. Poulantzas’a göre, “bu iki ülkedeki burjuva demokratik devrim süreci ele alınırsa (Almanya’da Bismarck’ın yaptığı tepeden inme devrim, İtalya’da eksik kalmış Risorgimento), kapitalizme özgü ulusal birlik, Nazizm’in ve faşizmin iktidara geldiği sırada, gelişmiş başka kapitalist ülkelerdekiyle aynı derecede olmaktan oldukça uzaktı” (Poulantzas, 1979, s. 77) .

Faşizmin, ulusal birliğin tamamlanmasında oynadığı rol, halkın tamamının üzerinde oluşan etkisini artırması sürecinde temel etkenlerden biridir. “Öyleyse, faşizmlerin yalnızca saldırgan ve yayılmacı bir emperyalist milliyetçilik kozu oynamadıklarını, ayrıca daha belirsiz ve karmaşık bir biçimde ulusal birlik konusunda hareket ettiklerini (Mussolini, Garibaldi’nin sürdürücüsü; Hitler, Bismarck’ın) bunun da onların halk etkinliğine eklenen bir öge olduğunu görmek çok önemlidir” (Poulantzas, 1979, s. 78) .

Poulantzas, “Ulusal Sorun ”un ikinci boyutu olarak, ilgimizi İtalya ve Almanya’nın emperyal halka içinde bulunduğu yere çeker. Almanya örneğinde de

görüldüğü gibi Versay Anlaşması ve İtalya’da “faşizmin iktidara gelişinden önce büyük ölçüde yerleşmiş emperyalist kapitalizm tarafından halk kitlelerin sömürülüşü” faşizmlere “proleter uluslar” portresinin kullanılma imkânı verilmiş ve “derinden derine kitlelere inen ve bir bakıma halk etkinliklerini açıklayan” kapitalist karşıtı ve emperyalist karşıtı bir milliyetçi ifadeyi kullanmalarına ve bunu “emperyalist, saldırgan ve yayılmacı nitelikteki resmi milliyetçiliklerinin” engellenmesine imkân sağlamıştır (Poulantzas, 1979, s. 79).

Saf ve eşsiz olan volk, medeniyetin yaratıcısı Ari ırkın üyesidir, ayrıca Ari ırkın en savaşçı, en fetihçi temsilcisi Nordiklere mensuptur. Volk, diğer ırklarla karışmadığı için, melezleşmemiş, savaşçı atalarının özellikleri kalıtım yoluyla kendisine geçmiş, böylece kendisini ayrıcalıklı kılan özellikleri yitirmemiş, dejenere olmamış, yani soysuzlaşmamıştır. Volkun(halkın) Almanya sınırları dışarısında bulunan soydaşlarının bulunduğu coğrafyanın III. Reich’in sınırlarına katılması ve bir ırka dayalı devlet olan Reich’in lebensraumuna yani sosyal alana dâhil edilen topraklar da Reich’a ait olmak zorundadır (Hobsbawm, 1995, s. 173).

Bir siyasi beden olarak tasavvur edilen volkun, melezleşme ve soysuzlaşmadan korunması için ise, bedene “yabancı” unsurlardan, yani Yahudilerden, komünistlerden, eşcinsellerden, çingenelerden ve özürülülerden arındırılması gerekmektedir. Ayrıca, hem İtalyan faşizmi hem Nasyonal Sosyalizm, ulusu ortak bir yapı olarak kabul eder ve yeniden-üretmenin bir aracı olarak milliyetçi ve ırkçı simgelerin, sembollerin, ritüellerin ve mitlerin yüksek yoğunlukta araçsallaştırıldığı rejimlerdir. Mussolini, ulusun var oluşunu ve devamlılığını ancak bir devlet aygıtı sayesinde mümkün olabileceğini kavramış ve ”devleti doğuran ulus değildir. Aksine ulusu yaratan devlettir” söyleyerek faşist ideolojiye sahip devletin ulus yaratımında ki önemini belirtmiştir.

Bayraklar, flamalar, tarihi figürlerin posterleri, yoğun katılımlı mitingler, üniformalar, faşizmler tarafından, “milliyetçiliğinin ideolojik aygıtları” diye adlandırılan bu argümanlar, ulus-devlet yapılarından çok daha fazla bir şekilde kullanıldığı görülmektedir (Balibar, 1996, s. 82).

Böylelikle ulus, “bütünleştirilecek ve sürekli kendi doğasının bilincinde olması” sağlanacaktır. Nihai hedef ise, “ulusun sadece tek bir iradeyi (liderininkini) ve sadece tek bir manevi değeri (ulus) tanıyan, toplumsal düzeyde koordine edilmiş ve siyasi açıdan homojen bir kitleye” dönüştürülmesidir.

Savaş, faşizmin istediği homojen ulusun oluşturulmasında en büyük pay sahibidir. Küresel siyasetin sosyal Darwinizme uygun bir biçimde, ulusların yaşayabilmeleri için diğer uluslar ile daima savaş halinde olmak zorunluluğu tasavvur edilerek bu savaş haliyle ulus'un saflığını özünü yok olmaktan koruyarak muhafaza edeceği inancı Nazi ideolojisinin temelini oluşturmaktadır ve 2. Dünya harbi döneminde Alman uluslaşması bu inanç üzerine inşa edilmiştir: “Ulus liderinin isteği doğrultusunda bütünüyle militarist bir tarzda örgütlenmiş, küçük görülen sivil statüsünden, sanki istemeyerek, askeri statüsüne terfi etmişti.

Kamu işlevi yerine getiren herhangi biri, görevi ne kadar askerlikten uzak olsa da, doğal olarak üniforma giymekteydi. Avukatlar resmi propaganda diline göre, ‘yasa subaylarıydı’. Akademisyenler de ‘bilimsel bilginin askerleri’ olmuştu. Yaşamın hiçbir alanı, hatta meslekler bile, liderlik namına nizam ve biat prensibinin dışında değildi. Liderine bağımlı bu militarist devlette, totaliter sistem teröre yaslanan ürkütücü bir görünüm oluşturmak adına Prusyanın tarihsel bakiyesinde bulunan militarist olgularla alman ulusal romantizmini bir araya getirmiştir. İçsel doğrunun terörizm ve toplama kampları dışsal doğrunun da saldırgan savaş politikası ile açıklanması: militarist Prusya ve romantik alman ulusunun özelliklerini bir arada tutan olgu ulu militarist Führer’in asil katarakterinde görülmek istenen simgesel çabaydı” (Balibar, 1996, s. 287).

Nasyonal Sosyalist ideolojiye göre “yalnızca ırk kardeşleri yurttaş olabilir. İman farklılıkları gözetilmeksizin, yalnızca Alman kanı taşıyanlar ırk kardeşleri olabilir.” Yurttaş konumuna kabul edilmeyenler ise “Almanya’da ancak konuk statüsünde yaşayabilir ve yabancılara ilişkin düzenlemelere tabi olmalıdır.” (Milza, 1996, s. 64)

Nasyonal sosyalizm, ırklar arasında var olan mücadeleyi doğanın kanunu olarak kabul ederler. Bu sebeple ırkların ve halkların var oluş kavgasının şekli ulusal, kültürel ve pedagojik ideal için belirleyicidir” (Milza, 1996, s. 69-70).

Hitler etnik dayanağı olamayan yurttaşlığı yani ırkçılık konusunu geri plana bıraktığı için “mantıktan uzak”, “saçma ve çılgınca” bulur. “Nasyonal sosyalist rejim, alman ulusunu Alman Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi’nin ve Reich’in etrafında seferber etmeyi en temel vazifelerden biri olarak kabul etmiştir. İyi bir yurttaş, Reich’in ve partinin örgütsel ağına dâhil olan ve kendisine yüklenen vazifeleri tam olarak ifa eden birey yurttaşdır. Oluşturulan siyasi sistem sonucu yurttaşlık hiçbir almanın terk edemeyeceği toplumsal konum halini almıştır.

Doğal olarak yurttaşlık faşist devlet sistem ve ideolojisinde ırksal mensubiyetten doğan bir hak olmaktan ziyade esasen buyruğa uymak ve yüksek sadakat ile yerine getirilebilen bir vazife olarak şekil bulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MODERNİZM'DE VE POSTMODERNİZM'DE MİLLİYETÇİLİK

2.1.Modernizm'de Ve Post-Modernizm'de Milliyetçilik

Milliyetçilik kavramı üzerine çalışmalar genellikle üç kategoriye ayrılmaktadır; Bunlar, primitivizm, modernizm ve etnik-sembolizmdir. Milliyetçilik kavramı üzerine yapılan çalışmalar son zamanlarda post-modern yaklaşımları da içermektedir. Milliyetçilik kavramı aslında, milliyetçilik kavramını değil, -milliyetçiliği kavramı ve söylemi üzerinde devam eden bir tartışma olduğundan dolayı kolaylıkla tanımlanamayacak, açıklanamayacak ya da kuramlaştırılmayacak derece de geniş bir muhtevaya sahip terimdir.

Öte yandan tek bir milliyetçilik doktrini olmadığını, doktrine sahip milliyetçilik birden fazla olduğunu koyan Vincent; milliyetçiliğin karmaşık olduğunu ve anlamlandırılırken birçok tanımı olduğunu ve göreceli bakışın fazla olduğunu iddia etmektedir. Yani diğer bir deyişle, modernist açıdan milliyetçilik devletlerin resmi ideolojisi veya politik bir ilkenin belirli bir parçasını ifade edebilmektedir. Ulus devletler, yurttaşların birliği ve kolektif bütünlüğü için milliyetçiliği araç olarak kullanabilmektedir. Bu durum ise post-modern milliyetçilik örneği olan AB'de görülmektedir (Aydın, 1993, s. 34).

Diğer bir açıdan ise milliyetçilik, devlet aygıtı dışında oluşan bir alanda halk hareketleri ile hayat bulabilmektedir. Bu durum milliyetçilik olgusunun oluşumu açısından farklılığını ortaya koymamaktadır.

Primitivizme göre ya da primitivist bilim adamlarına göre milliyet, konuşma, görme ya da koku gibi doğal insanın doğal bir parçasıdır. Smith ve birkaç düşünür farklı bölümler altında primordializmi sınıflandırır. Smith için primitivizmin natüralist (Smith, 1995, s. 32), sosyo-biyolojik ve kültürel (Özkırımlı, 1996, s. 112) yaklaşımlar gibi farklı manalarda açıklanması ve anlaşılması gerektiğini söylemektedir. (Smith, 1994,s.376-7) Aynı tartışma üzerinden okuma yaptığımız takdirde bu yaklaşımları aşağıdaki gibi sınıflandırabiliriz: biyolojik, psikolojik ve kültürel.

Etnik-sembolizm kavramı ise primitivizm ve modernizm arasında üçüncü yol olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Etnik-sembolizm milliyetçilik konusunda şu tartışmayı ortaya koymaktadır; “ulusların önceden var olan mitler, hatıralar, değerler ve

semboller dokusuna bağılı olduklarını iddia ederek ulusların icat edilebilecekleri aksiyomları reddeder” . Bu yüzden, milliyetçilik, etnik bilincin, eski kolektif örgütlenmelere, yani etniğe doğru giden uzun soluklu bir yolculuğun son aşaması olarak görülür. Ne var ki, modernist aydınlar, ister primitivizmi benimsemiş olsun isterse etnik-sembolizmi benimsemiş olsun, milliyetçilik alanında yaptıkları çalışmalarında bu yaklaşımları her daim göz ardı etmektedirler. Bu aydınlar, modern teorilerin "ulusun modern bir yapı olduğu" manası ile ortaya koydukları fikirde ve ortak varsayımda ısrar etmektedirler.

Günümüz de birçok milliyetçi aydının ortaya koyduğu millet tarifi ve tanımı vardır. Fakat yapılan bu tanımlar üzerinde konsensüs sağlanmış tek bir tanımlama yoktur. Öyle ki bu aydınlar, farklı zamanlarda ve birbirinden bağımsız yerlerde oluşan milletleri tarif ederken, milletlerin (Anderson, 1983, s. 6) oluşumu hakkında ki açıklamaların, bütünsel olmadığı gerçeğini kabul etmektedirler.

Ancak günümüz dünyasında, millet terimini tanımlamak artarak zorlaşmaktadır. Modernist bir aydın olan Anna Triandafyllidou'ya göre ; “Gerçekte, milliyetçilik olgusu ve ulusun kendisi, her zaman, akademisyenlerin analitik olarak kategorize etmeye çalıştığı bir olgudur. Fakat bu olguları değiştirerek ve sürekli olarak yeniden icat ederek, formların ve yapılandırmaların daha fazla çeşitlilik ile ortaya çıkmalarına sebep olmaktadır. Bununla birlikte, ulusal kimliğin karmaşıklığı ve çok boyutlu olması göz önüne alındığında hiçbir tanım tam olarak tatmin edici görünmese de, teorik bir çerçeve oluşturmak için geçerli bir tanım olmalıdır “ (Triandafyllidou 1998,s.594–95) tezini ortaya koymaktadır.

Milliyetçiliğin ortaya çıkış tarihi ile alakalı aydınlar arasında henüz bir fikir birliği söz konusu değildir. Öyle ki çeşitli aydınlar farklı sebep-sonuç ilişkisi üzerine okuma yapmaktadırlar. Örneğin, Kohn milliyetçiliğin doğuşunu İngiliz Devrimine bağlamakta iken Kedourie Fichte'nin Alman ulusunun yükselişi ile ilişkilendirmektedir. Yine başka bir aydın Cobban, milliyetçiliği Amerikan Devrimi sonucu ortaya çıkan bir olgu olarak görmektedir. Fakat akademik ve bilimsel manada genel kabul, Fransız devrimi ile milliyetçiliğin ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Fakat modernist aydınlar milliyetçiliğin ortaya çıkışından çok, milliyetçilik duygusunun azaldığına veya arttığına eğilimlerdir. Modern bir olgu olarak kabul ettikleri milliyetçiliğin, devletin hem dıştan hem de içten maruz kaldığı baskılar ve süreçler açısından ayakta kalabilmesinin yollarını ortaya koymuşlardır (Anderson, 1995, s. 45).

2.1.1. Milliyetçiliğin Modern Teorileri

Modernizm, Ulusları ve milliyetçiliği yorumlarken, hem ulusların hem de milliyetçiliğin modern yapılar olduğunu savunur. Modern milliyetçilik teorilerini tüm olguları ile açıklayabilmemiz için, milliyetçiliği kuramsallaştırma adına tartışılan ortak varsayımları ve bu varsayımların temelinde yatan sebepleri açıklamalıyız. Birincisi, Ortodoks milliyetçilik teorisi, milliyetçiliğin kökenlerini açıklarken, milliyetçiliğin bir değişim sürecin de bulunduğunu ve (kapitalizm, sanayicilik, laiklik vb.) bu sürecin çok sayıda sonucu olduğunu ileri sürmektedir.

İkincisi, modern teorilerin ortaya koyduğu olgu, bu değişim sürecinin şekillenmesinde politik ve / veya ekonomik unsurlarının seçim ve tercih eylemlerinde önemi rol oynaması sonucu değişim sürecinin oluşmasıdır. Bu *sosyal mühendislik* olsun (Hobsbawm,1992,s.75), *araçsalcılık* (Brass,1979,s.75) olsun, *erkek inançlarının modern yapıları ve eserleri* (Gellner, 1983) olsun, *devlet iktidarı arayışındaki politik hareketler* (Breuilly, 1994,s.58) olsun daha birçok bilim insanı, milliyetçiliğin inşa edilmiş ve manipüle edilmiş doğasının olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca yine aynı aydınlar tarafından, milliyetçiliğin ikinci modern tanımı üzerine farklı okumalar ve eleştiriler ortaya koymuşlardır.

Bu değişim süreci, modern teorilere göre, okuryazarlık, dilbilim-homojenleştirme, kitle kültürü ve standart eğitim sistemlerinin yardımıyla birleşik bir ulusal kimliğin mümkün olduğunu söylemektedir. Bu süreçten çıkan sonucun, başka ulus-devletlerde var olan kurumsal formların gücünün, sınırları belli olan bir bölge üzerindeki iç ve dış sorunların doğrudan kontrolü olan, seçkinler tarafından şekillendirilmiş olan modern ulus-devlet olduğu bilinmektedir. Balibar ve Wallerstein, seçkin güdümlene adına; “Hiçbir ulus doğal olarak etnik bir üsse sahip değildir, ancak toplumsal oluşumlar devletleştirilirken, içlerinde yer alan, aralarında bölünmüş ya da egemen olan nüfuslar ahlakileştirilir. Yani, geçmişte ya da gelecekte, bireyleri ve toplumsal koşulları aşan köken, kültür ve çıkarların kimliğine sahip olan, doğal bir topluluk oluşturmuşlar gibi temsil edilirler (Balibar ve Wallerstein 1991s.96).”

2.1.2. Sosyal Dönüşüm

Milliyetçilik, ulus devletin kurulmasıyla sonuçlanan bir dönüşüm sürecini beraberinde getirdi. Bu süreçlerden biri, tanınmış bir bilim adamı olan Eric Hobsbawm tarafından ele alınan sosyal boyuttur. Hobsbawm, ulus ve milliyetçiliği “sosyal - mühendislik” adını verdiği olgunun ürünü olarak görmektedir. Hobsbawm için, politik

ve ekonomik seçkinlere atfedilen sosyal mühendislik, “geleneğin icadı” ile sonuçlanmıştır.

Hobsbawm için bu geleneklerin üretimi ilk önce ulusun kendisini icat etmesi ve daha sonra hayatta kalmasını sağlamaktı. Hobsbawm, Hroch’s sınıflandırmasının üzerine tartışmayı inşa eder ve bu icatları üç aşamaya ayırır. Buna göre ilk aşama, politik sonuçlarla hiçbir ilişkisi olmayan, tamamen kültürel ve edebi icatları içermektedir. İkinci aşama, ulusal düşüncenin gelişmesinin başlangıcı olan ve kesinlikle oluşan olguları güvenceye alma adına kampanya yürüten ulusal düşüncenin militanlarından oluşturmaktadır. Son aşama ise milliyetçiliğin, kitlesel desteğe ihtiyaç duyduğu, resmi devlet ideolojileri haline gelme dönemidir. Ancak, bazı gelişmeler ve gelişmekte olan hareketler “devlet ideolojisi”, “milliyetçilik” ve “kitle desteği” ni (post-modern teoriler altında detaylandırılmıştır) sorgulamaktadır.

Gelenekler Hobsbawm tarafından; "Normalde, uygun bir tarihsel geçmişle sürekliliği sağlama adına tekrarlanan ve belirli değerleri ve normları benimsemeyi amaçlayan açık ya da zımnî olarak kabul edilmiş kurallar ve ritüel ya da sembolik bir doğa tarafından yönetilen bir takım uygulamalardır" (Hobsbawm ve Ranger) 1983,s. 1). Hobsbawm bu gelenekleri üç önemli yenilikte ortaya koyar. Bunlar ilköğretimin gelişimi, kamu törenlerinin bulunuşu ve anıtların toplu üretimidir (Hobsbawm ve Ranger, 1983,s.271).

Hobsbawm için, 'ilkokulda' Fransız eğitiminde 'köylüleri sadece Fransızlara değil, aynı zamanda iyi Cumhuriyetçilere de çevirme' süreci içerir(Hobsbawm ve Ranger, 1983,s.271).

Okullaşmanın, ortak davranış ve değer biçimlerinin ortaya çıkmasına sebep olmasının yanı sıra birbiriyle bağlantılı ağların ve kurumsallaşma sürecinin de açıklığa kavuşturulduğunu savunmaktadır. Milliyetçilik ve uluslaşma açısından, okullar da tıpkı ordu, polis ve maliye gibi devlet politikasının bir parçası olan zaruri kurumlardandır. Eğitim sadece bir öğrenme süreci ya da bilgi aktarımı değil, aynı zamanda eğitimin amacı, “gençlerin iradesini ulusun iradesi karşısında boyun eğdirmek” olan bir siyasal olgunlaşmadır.

Hobsbawm eğitimi ve sonuçlarını, insanları sınıflandırırken ilköğretim ve orta öğretimin orta sınıf statüsünün asgari kriteri olduğunu detaylandırarak ortaya koymaktadır. Kitlesel eğitim ve ortak bir eğitim sistemi kurmak, ekonomiye ve siyasete katkıda bulunma rollerini üstlenecek eğitilmiş vatandaşları yetiştirmek için hayati önem

taşımaktadır. Bu sadece seçimlere katılmak ya da vergiyi tam olarak ödemekle kalmamakta, aynı zamanda üyelerin geri kalanıyla aynı ortak değerleri paylaşan bir topluma entegre olmakla ilgilidir

Hobsbawm'ın altını çizdiği ikinci nokta, “kamusal törenlerdir. Bu törenlerin ana hedefi devleti, toplumu ve milleti bir araya getirmektir. Hobsbawm'ın burada vurguladığı şey, bir yandan resmi ve diğer taraftan gayri resmi olan bu törenlerin sınıflandırılmasıdır. Resmi törenler, devlet kurumları tarafından siyasi sonuçlara ulaşmak için yönelirken, gayri resmi törenler sosyal olarak oldukça yaygındı (Hobsbawm ve Ranger, 1983,s.263).

Örneğin, Fransız Milli tatili olarak bilinen “Bastille Günü” kutlamaları 1790'da hükümet tarafından başlatılmıştır. Benzer şekilde, her yıl 1918'in başından beri kutlanan Ateşkes Günü, Birinci Dünya Savaşı'nın sonunu işaret eden resmi bir tören olarak sayılabilir. Elbette bu tören çoğu Batı ülkesi tarafından paylaşılmaktadır. Resmi veya gayri resmi olarak bu gelenekler tek bir amaç içindir, bir devletin ya da onun geçmişine karşı ortak bir neşe, hüznün ya da minnettarlık duygusu hissetmek ve göstermek üzerinedir.

Üçüncüsü, Hobsbawm, ulusların anmasını sembolik bir şekilde anlatan ve ulusların iradesini kendi devleti ile yansıtan 'kamusal anıtlara' gönderme yapar; Hobsbawm, devleti 'Cumhuriyetin imajı' olarak ifade eder. Kuşkusuz bu anıtları kullanmanın kapsamı, toplumun uluslaşma bilincine erişmesi yolunda, vatansever olan sivil figürleri kullanarak bir yurttaşlık hafızasını sürdürmektir (Hobsbawm ve Ranger, 1983,s.271).

Yukarıda bahsedilen ritüellere ve geleneklere ek olarak, insanları birbirine bağlayan olgu olan, insanların birbirleri ile iletişim kurma yeteneğinin vurgulandığı ortak bir dilin paylaşılmasıdır. Avrupa devletlerinin dilleri çokça eski bir tarihe sahip olan, hem dindarlar hem de asiller arasında konuşulan ve yazılan Latin dilidir. Toplumun geri kalan katmanlarında yani köylüler, yaşadıkları bölgeye göre başka lehçeler de konuşmaktadırlar. Konuşulan dilin birbirinden ayrılmasından dolayı (Greenfeld, 2006–2007, s. 98-99), farklı bölgelerde bulunan insanların çoğu ne birbirlerini anlayabilmiş ne de kültürel mi veya politik mi olduğu konusunda ortak bir görüşe sahip olamamışlardır.

Ancak Hobsbawm'a göre, bu geleneklerin dönemi ve bu geleneklerin kullanımı 19. ve 20. yüzyıllara aittir. Günümüz dünyasında, savaş sonrası dönemden sonra

Hobsbawm için, bu geleneklerin kullanımı, milliyetçilik adına önemini yitiren bir unsurdur. 19. ve 20. yüzyıllarda, rekabetçi anlayışa sahip ulusal ekonomiyle birlikte güçlü ulus devletleri inşa etmenin amacı, güçlü merkezi otoritenin var olması gerçeğidir. Ancak, savaş sonrası dönemden sonra, "bölgesel olarak sınırlandırılmış bir ülke ekonomisi yoktur, çünkü 1960'lardan beri, ulusal ekonomilerin rolü, küresel sermayenin ulus-devletlerin sınırları aşması sonucu önemini yitirmektedir.

Sonuç olarak, Hobsbawm'ın ortaya koyduğu şey, milletin güvence altına alınması için bu tür geleneklerin kullanılmasının artık geçerli bir öneme sahip olmadığı gerçeğidir. Ulus-devlet kavramı en parlak dönemini 1880'den 1920'ye kadar yaşamıştır. Bu dönemde devletlerin amacı birleşme ve homojenlik arayışıydı. Bununla birlikte, bir akışkan sınırlar ve kitle göçleri vb. dünyasında, bu tür iddialar ekonomik çıkarlar tarafından geçersiz hale getirilmiştir. Avrupa da AKCT birliğinin kurulması bu duruma örnek olarak verilebilir. Ayrıca bu durumu Billig, "homojenleştirilmiş bir kültürü dikte eden sermaye" olarak özetlemektedir ve ortaya koymaktadır. (Billig, 1995,s.131).

Sermayenin artan hızı, sınırların, kısıtlamaların vb. herhangi bir sınırlama olmaksızın gelişen ve kapitalizmin artmasını oluşturan sistemin gücüne aittir. Bu nedenle Hobsbawm, ulusal gelenekler, törenler ve kolektif uygulamalar, yeni aktörlerin, yeni geleneklerle ilgilerinin belirginleştiği bir tür pasif ittifak olarak kısmi bir duruştur diye özetlemektedir.

Hobsbawm, hem ulusların hem de milliyetçiliğin dünyamızdan kaybolmayacağını söyler; ancak altını çizdiği şey bu olgunun önemini yitirmeye başlaması ve misyonunu tamamlamaya başlamasıdır. Benzer tespitler, devletin sınırlarının asla güvenli olamayacağını savunan Bhabha (1990) gibi diğer bilim adamları tarafından da ortaya konulmuştur. Çünkü ulus, sınırları dışında veya kendi dışında kalanlarla kıyaslayarak kendini tanımlamayı amaçlamaktadır. Ulus-devletler ve milletler, dünyanın uluslar üstü yapılanması öncesinde, milliyetçiliklerini korumak adına onlara karşı direnişe geçme, onlara karşı koyma olarak uluslar üstü yapılanmaya dâhil olmamayı zaruri bir direniş olarak göreceklendir. Uluslar ve milliyetçilik, uluslar üstü sistemde hem var olacak, hem de alt küme elemanı olarak kalacak ve çoğunlukla küçük rollerde yer alacaktır diye düşünen küresel sermayeye direnişi uzun soluklu olmayacağı varsayılmaktadır.

Bu yüzden; hem milletin hem de devletin çıkarlarının güvenceye alınması için bu tür geleneklerin sürdürülmesine gerek yoktur. Ulus devletlerin çıkarları artık sadece milliyetçilik tarafından ele alınmıyor ya da güvence altına alınmıyordu. Küresel

sermayenin itici gücü ve büyüyen sınırsızlığından dolayı Devletlerarasındaki artan karşılıklı bağımlılık ve ortak menfaatler, devletleri işbirliği yapmaya ve ortak çalışmaya zorlamaktadır. Bu aynı zamanda Hükümetlerarası (Hobsbawm, 1995, s. 181) (IG) ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) doğurmuştur. Aksine, kaçınılmaz olarak, artık “uluslar” ve “ulus-devletler” sınırları içinde yer almayan, ya politik ya da ekonomik, ya da kültürel olarak tanımlanabilecek bir dünya tarihi yazmaktadır. Büyük ölçüde uluslar üstü ve hatta uluslararası bir tavır, ister küçük bir milliyetçiliğin kostümünü giyinsin veya giyinmesin, eski ulus-devletin operasyonel bir varlık olarak azalmasını yansıtır.

Sermayenin, malların, insanların vb. akışıyla birlikte bu ekonomik bağımlılığın artması, sistemin dünyadaki devletlere aynı kuralları dikte etmesine sebep olmuştur. Sermaye, serbest pazarlamacılar ve sosyal mühendisler sayesinde ulus-devletler ile mücadeleyi kazanarak normları belirleyen ve sosyal gündemi tayin eden güç olmuştur. Böyle bir ekonomik bağımlılığın mevcut olduğu ortamda, söylem ya da pratik için bu tür geleneklerin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

Sermayenin ya da malların akışının yanı sıra, önemli olan şey geleneklerin ya da ritüellerin bir devletten diğerine geçişkenliği ve etkileşimidir. Kesinlikle teknolojinin, iletişimin ve ulaşımın yardımı ile bu olgular artık tek bir devlete değil, bölgelere, hatta bir bütün olarak dünyaya ait hale gelmiştir. Milliyetçiliğin küresel sermaye ile mücadelesi iki şekilde meydana gelmiştir. İlk süreç, belli gelenekleri ihraç veya ithal ederek birbirlerini etkileyen ulus devletlerin varlığının tehlikeye girmesi sonucu kendi geleceklerini koruma içgüdüleri sonucu oluşmuştur. İkinci şekli ise, uluslar üstü kurumlardan etkilenen bloklarda, bölgesel gruplamalarda yer almaları sonucu üniter yapılarının tahribata uğraması sonucu oluşan durum sebebi ile mücadele etme isteğinin oluşması (Eco, 2001, s. 45).

Öyle ki bu mücadeleler ışığında, devleti ve ulusal ekonomiyi yaratmak veya güvenceye almak için gelenekler ve ulusal örgütler artık bir milliyetçilik meselesi olmaktan çıkmıştır.

Uluslar, milliyetçiliği belirli bir bölgesel devletin ya da bir devlet kurmanın özlemine gidermekte olan bir işlev olarak görürler. Başka bir açıdan milliyetçilik, sınıf farklılıklarını veya uzlaşmazlıkları yok eden değil fakat kesinlikle dış tehlike anlarında oluşan tehlikeleri geçersiz kılabilen ve ortak hedeflere ulaşmak için sınıfları geçici olarak birleştiren olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Milliyetçilik ve ulusçuluk olgusu,

bir kriz zamanında ya da ulusal bir tehlike karşısında, birleştirici bir ulusal direniş yerine, bir tutum sapması olarak da yorumlanabilir.

Bununla birlikte, Hobsbawm, kimlik siyasetini mantıklı bulmak ile beraber bu gerçeği göz ardı etmemektedir, Çünkü kimlik siyasetinin Hobsbawm için önemi Evrenselci bir rasyonaliteye yol açacak döngü olmasıdır. Ya da ekonomik kimliklerin kültürel boyutları aşacak olması gerçeğidir. Hobsbawm'a göre, şehirleşmiş bir toplumda yaşadığımız her yerde, yabancılarla karşılaşırız. Farklı uluslara mensup kişiler ile iletişim halinde olabiliriz. Kültürel etkileşim veya ekonomik milliyetçiliğin birçok olgunun önüne geçmesi sorunu yerine asıl soru, halkın taleplerinin milliyetçiliği nasıl farklı şekillerde biçimlendirdiği ve nasıl dönüştürdüğüdür. Uluslar ve ulusların bağlantılı olduğu olguları politik, teknik, idari, ekonomik ve diğer şartlar açısından analiz edilmelidir. Bu sebeple, yukarıdan inşa edilen olgu, aşağıdan analiz edilmedikçe anlaşılmayan ikili olgu olacaktır. Yani milliyetçilik duygusunu yoğun yaşayan insanların varsayımları, umutları, ihtiyaçları özelemleri ve çıkarları açısından anlaşılmayacak ve ikircikli konumlamalara sebep olacaktır.

Diğer bir deyişle, bir tür ulusal duyarlılık dağıtılacaksa, insanların çıkarları, ihtiyaçları, umutları dikkate alınmalıdır. Uluslar dünyasında, tüm toplumun ihtiyaç ve taleplerini karşılamak için uluslar üstü müktesebatlar ortak çıkarları nasıl dikkate alabilir? Bu durumu Hobsbawm şöyle kabul eder: "devletlerin ve hareketlerin resmi ideolojileri, en sadık vatandaşların veya destekçilerin bile zihninde ne olduğu konusunda rehber değildir." (Hobsbawm, 1992,s.11). Bir ulus devlet özel veya ulusal çıkarlarını bir kenara bırakarak, bugünün küresel ekonomisine karşı ulusal çıkarlarını, belirli etkileşimlere ve entegrasyonlara rağmen korur mu? Hobsbawm için " ulusal kimlik ve ima edildiğine inanılan şey, oldukça kısa süre içerisinde veya zamanla değişebilir" (Hobsbawm, 1992,s.11). Ulusal miras, artık bozulmadan geçirilecek mühürlü bir hazine kutusu olarak görülmektedir. Bugün medeni ve demokratik ülkelerde ki bireylerin çoğu, doğdukları coğrafyayı ve kimlikleri içselleştirmektedir. Aynı zamanda diğer kimliklere öncelik vermekte özgürdürler. Çoğu insan ulusunu din, insanlık, ahlak veya adaletin üstünde tutamamaktadır.

Ekonomik milliyetçilik açısından ekonomik refah; dünya yalnızca materyalist anlamda değil, aynı zamanda iktidar, ulusal kültür ve kimlikler ile tanımlanmakta olan farklı ulusal çıkarlara sahip uluslara bölünmüştür. Her ne kadar bireysel ekonomik çıkar söz konusu olsa da, milliyetçilik açısından aynı millete mensup olanların ortak çıkarı

bireysel çikardan daha önemlidir. Milletçilik açısından sosyal dönüşüm gereği, özel ve ulusal çıkarlar birbiri ile çatışır ise, ulusal çıkar devam etmekte, özel çıkar sona ermektedir. Ulusal olan çıkarlar özel olan çıkarları aşmakta iken bir ulus devlet bugün küresel ekonominin sosyal dönüşüme sebep vermekte iken bu etkiye karşı koyacak güce sahip olacak mı? Bu durumu da bölgesel iş birliklerinin akıbeti bizlere gösterecektir.

Bu durum sadece devletlerarasında değil, aynı zamanda toplumlar arasında da sıkı sıkıya bağlı ilişkiler neticesinde, insanların birbirlerini etkilemesine neden olur. Aynı zamanda toplulukların bağlı olduğu devlete ait görüşlerini de etkilerler. Ulus devleti ve milliyetçilik duygularının sınırlandırmasına neden olan dönüşüme dikkatleri çekmeye çalıştığımız bu bölümün ardından, milliyetçiliğin politik manadan dönemsel dönüşümünü ele alacağız.

2.1.3. Politik Dönüşüm

Bir başka milliyetçilik süreci de politik dönüşüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Milliyetçilik alanında önemli çalışmalara imza atmış akademisyenlerden John Breuilly, bu olguyu modern devletin gelişmesi ile açıklamaktadır. Devletlerin neye benzediğini belirlemekle beraber modern devleti, belirli bir toprak üzerinde egemenliğin sahibi olarak tanımlamaktadır. Milliyetçilik üzerine inşa edildiğini savunduğu ulus-devlet olgusunun Egemenlik, monarşi veya parlamento gibi belirli bir kurumda bulunduğunu ve doğası gereği bölünmez olarak kabul edildiğini söylemektedir. Yani başka bir deyişle, devlet, egemenliğe verilen iddiaları sınırlayan, haklı gösteren ve uygulayan ayrıntılı bir kurumsal yapıya sahiptir.

Bu politik dönüşüm modern milliyetçilikten post-modern milliyetçiliğe geçişin en belirgin özelliği olan AB'nin bütünleşme süreci kapsamında ele alındığında, devletin söz konusu rolü, akılda tutulması gereken bazı soruları beraberinde getirmektedir. Avrupalı devletlerin özerkliklerini sıfır toplamlı modelin içinde kaybetmedikleri, ancak belirli alanlarda ve farklı yönetim düzeylerinde egemenliği paylaştıkları çok seviyeli bir politikanın üyesi haline geldikleri görülmektedir.

Milliyetçiliğin modern devlete bağlanması, toplumun inandığına göre algılayışının, ulustan ziyade piyasa ile ya da devletle daha yakın hale gelmekten kaynaklanmaktadır. Milliyetçilik, modern devlet bağlamında özellikle uygun politik bir davranış biçimi olarak anlaşılmaktadır. Milliyetçilik bir tür siyaset olarak değerlendirilir ve milliyetçilik siyaset, siyasetin ilgisi olmakla beraber iktidar gibi her olgunun üstünde

ve ötesinde olduğu görülmektedir. Öyle ki Güç, modern dünyada, esas olarak devletin kontrolüdür. Her olgunun üstünde ve ötesinde diye kastedilen durum, kültür, ideoloji, kimlik, sınıf vb. milliyetçiliği anlamak adına onları ayrı ayrı ele almak yerine, bu olgular milliyetçiliğe ne derece katkı etmektedirler açısından ele alınmalıdır

Politik dönüşüm diye adlandırılan olgu, “kurumsal” olan durumdan “bağımsız” bir işbölümüne geçişi vurgulamaktadır. Bu durumu şu açıdan da açıkladığımız takdirde, politik dönüşüm sonucu, insanlar yalnızca tek bir kurumsal örgüt altında yönetilirken, modern devletin kurulmasının ardından toplumun ihtiyaçlarının karşılanması için bürokratik bir devlet altında yaşamış, sadece işlev açısından farklı bölümlere ayrılmış fakat bütünlüğe ait örgütlerle yönetilmiştir. Modern devlet, kendi kurumları tarafından uygulanan kamusal ve özel güçlerini, politik olmayan kurumlara devrederek, liberal şekilde gelişmesine sebep oldu. Modern devlet sistemi ile eski düzen milliyetçilik, monarşinin ya da kilisenin ya da hatta lordların atıldığı hızlı bir politik dönüşümden geçmiştir.

Kesinlikle bu dönüşüm, güçlü bir siyasi kalkan olan milliyetçilik ile güvence altına alınması gerektiği savunulmaktadır. Yani başka bir deyişle devlet, kamusal alanda ki ve sivil toplumda ki egemenliğini modernist bir bakış sağlamalıdır. Bu yüzden, ihtiyaçların güvence altına alınması ve devletin inandığı şeyi koruması yönünden milliyetçilik, devletin egemenliğini önceleyen ve egemenliğinin devamlılığı için politik birimler tarafından kullanılmaktadır. Kurumların kurulması ve kamusal alan - özel alan ayrımı vatandaşların katılımını gerektiren bir durumdur. Bu katılım aracılığıyla amaçlanan hedef, bireyi devlet-toplum ilişkisi içinde dönüştürmek ve devlete bağlamaktır. Dönüşüm ile alakalı ortaya konan birçok analizde vatandaşların kamusal çıkarları ile bencil bireylerin özel çıkarları arasındaki denge oluşumunda seçkinlerden bahsedilmektedir. Yani bu denge için öncelikle devlet ile toplum arasındaki bağın kurulması ve daha sonra bireyleri çerçeveleme adına güvence altına alınması gerekmektedir. Bu anlamda Breuilly, milliyetçilik kullanımının üç farklı işlevinden bahseder. Bunlar koordinasyon, seferberlik ve meşrulaştırma.

Breuilly’e göre, elitler menfaatleri gereği ortak bir fikri geliştirmek için ve ortak zeminde buluşabilmek adına koordinasyon gerekli görmektedirler. Ayrıca bu durum vatandaşların birliği haline gelen devlet-toplum ilişkisini kurmakla ilgilidir. Öyle ki bu durum, vatandaş olanların kültürel kimlikleri değil, politik hakları ile alakalı bir sonuçtur.

Breuilly' göre kamu politik devlettir. Bu sebeple kamuya sahip olan devlet egemenliği böyle bir süreçte milliyetçiliğin kaçınılmaz bir sonucuydu. Avrupa da bütünleşme gibi post-modern milliyetçiliğin bile sonuçlarında, siyasi devlet olma adına halkının iyiliği için karar verme sürecini şekillendiren sadece modern ulus-devlet değil, gönüllü iş birliği, kamusal alana katılım, demokrasi ile uygulanan toplumsal iş birliği gibi olguların oluşmasını sağlayan milliyetçiliğin politik dönüşüm açısından kullandığı kamusal alanın varlığıdır.

Milliyetçiliğin yukarda anlatılan rolünden daha önemlisi ise milliyetçiliğin siyasi bir doktrin olarak, partiler ve parti politikaları tarafından yönetilen vatandaşlar arasında bilinçle paylaşılan bir duygu olarak fark edilmesidir. Burada cevap aranması gereken soru şu ki hala milliyetçiliğin bu tanımları geçerli mi? Milliyetçilik, bir doktrin, devlet ideolojisi olarak, politik bir hareket olarak ele alınabilir mi, yoksa sadece dünyadaki milletler arasında ayakta kalmaya çalışın bir duygu mudur? ki bu genellikle vatanseverlik, yabancı düşmanlığı, ırkçılık vb. gibi diğer duygularla karıştırılmaktadır. Bir ideoloji ya da politik doktrin olarak devletin önderliği ya da hükümet milliyetçiliği İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kısmen son bulmuştur. En azından milliyetçiliğin ortaya çıktığı coğrafya olan Avrupa için geçerliliğini yitirdiği söylenebilir.

İki Savaş sonrası dönem, sadece ulus-devletlerarasında gerçekleşen mücadele ve çatışma değil, batı-doğu devletlerinin de arasında ortaya çıkan rekabet sebebi ile meydana gelen bir çatışma idi. Sovyetler Birliği'nin çöküşünden sonra, milliyetçilik siyasette kendine farklı bir pozisyon bulmuştu, ancak politik bir hareket olarak, Avrupa ulus-devletlerinin iç politikasını belirleyen önemli bir faktör olarak hayatta kalmayı başarmıştı.

Bu nedenle, milliyetçiliğin hangi pozisyonda, siyasi bir hareket olarak vücut bulduğu veya toplumda halk arasında anlaşılabilir bir duygu olduğunu açıklarken, Breuilly in şu tespiti bizlere cevap niteliğindedir, "milliyetçi bir hareket, milliyetçi aydınları görmezden gelebilir ve milliyetçi propagandadan ziyade milliyetçi olmayan değerleri de içerebilir" (Breuilly, 1996,s.163).

Modernite ile birlikte meydana gelen politik değişim ve dönüşümler çoğunlukla ekonomik alandadır. Piyasa ile ilişkilendirilen dönüşüm, yerel izolasyonu ve onu kontrol edenlerin etkisini kırmak için izlenilmesi önerilen bir yoldur. Bu yönüyle dışarıdaki siyasi gruplara ve yerel halkın dikkatini ülke dışına doğru yönlendirmesini sağlayacaktır. Dolayısıyla, milliyetçilik, ne ulus gibi kalıcı bir gerçekliğin, ne de keyfi

bir ideolojik inşanın bir ifadesi olarak değil, aksine modernitenin bazı önemli yönlerine cevap veren bir kavram olarak adlandırılacaktır.

Son olarak, politik dönüşüm sonucunda ortaya çıkacak olan sonuç, ulus-devletin bir tür itaatkârlıklar nedeni ile karşı karşıya kalacağı bir tartışmanın var olması kaçınılmaz bir gerçektir. Milliyetçilik olgusunun oluşturduğu atmosfer sonucu birçok insan, artık dünya da kendi bölgelerinin ötesinde çıkarları açısından ekonomik ya da politik çıkarları gözettiği yayılmacı bir politik dönüşüme muhatap olduğu gerçeğidir. Ancak post-modernizm çağda milliyetçilik açısından, uluslar üstü tüm projeler ve kurumlar, sanayileşmenin kentsel modernleşme açısından milliyetçilik duygusunu geliştirdiği sonucunu da ortaya koyan bir politik dönüşüme sahip olmuşlardır.

2.1.4. Kültürel Dönüşüm

Muhtemelen, "milliyetçilik çalışmaları" üzerine en çok alıntı yapılan bilim adamı Ernest Gellner ve onun milliyetçilik teorisidir. Çoğunlukla eleştirilmiş olmasına rağmen, Gellner'in milliyetçilik alanına etkisi fazlası ile hissedilmektedir. Gellner, Milletler ve Milliyetçilik kitabında ilk olarak devlet, ulus ve milliyetçilik arasındaki ilişkiyi anlatmaktadır. Kısaca, Gellner için, "... Milletler, devletler gibi, evrensel bir zorunluluk değil, bir acil durum olmakla beraber Milletler, Devletler her zaman ve her koşulda var olacaktır argümanını ortaya koymaktadır. Gellner için, milliyetçilik çağı, tarım sektöründen sanayi topluma geçişle ve daha önemlisi "yüksek kültürler" adını verdiği şeyle açıklanmaktadır. "Milliyetçilik, esasen, daha önce düşük kültürlerin çoğunlukta olduğu ve bazı durumlarda toplumun bütününe yüksek bir kültürün genel olarak dayatılmasıdır..."

Her şeyden önce bu türden bir ortak kültür tarafından bir arada tutulan, karşılıklı olarak değiştirilebilir püskürtülmüş bireylere sahip, anonim, kişiliksiz bir toplumun kurulmasıdır. "Gellner'in belirttiği gibi insanlık tarihinin üç evresi vardır: avcı-toplayıcı, tarımsal, okur-yazar ve endüstri evreleri. İlk iki evresine, kendi tanımından da anlaşılacağı gibi, çok önem vermez; milliyetçilik, "öncelikle politik ve ulusal birimin uyumlu olması gerektiğini savunan politik bir ilkedir" der.

Bu nedenle, Gellner milliyetçiliği "siyasi meşruiyet teorisi" üzerinden okur ve bu teori üzerinden devleti "meşru şiddetin tekeline sahip olan toplum içindeki ajans olarak açıklamaktadır. "Devletler yalnızca, işbölümü olduğu yerde var olmaktadır ve devlet, düzenin uygulanmasıyla ilgili olarak özellikle ilgilenen kurum ya da kurumlar bütünüdür" (Gellner, 1983,s.4).

Hayatta kalmak için bu politik prensip, bir kültürün kitleler arasında paylaşılarak yayılmasını gerektirir. Ancak Gellner için bu sadece milliyetçilik çağında gereklidir. Gellner, tartışmayı "Milliyetçilik ulusları yaratır, diğer yönleri değil," ile sürdürmektedir.

Yani, bu politik ilke her zaman var olmayabilir, çünkü bazı devletler aynı zamanda yabancıları, aynı uyruklu olmayanları bir araya getirip, karıştırarak ulusal grubun kim olduğu konusunda belirsizliğe yol açabilir.

Milliyetçilik hâlâ moderniteye özgü bir kavram olarak görülmektedir. Fakat şimdi insanlığın aşamalı olarak ilerlemesinde, tarım öncesi, tarım ve sanayi olarak üç aşamaya ayıran tarih felsefesinin bir parçasıdır. Ne avcı-toplayıcı, ne de tarımsal-okur-yazarlık dönemleri, bir devlet ve ulusal bir duyguya sahip olan özelliklere sahip değildir. Ancak sonuç, toplumsal katılımın ve ekonomik, politik, kültürel açıdan etkili bir vatandaşlığın, milliyetçilik tarafından verilen yüksek kültürün ustalığının bir koşulu olarak görülmektedir. Bu yüksek kültürün sürdürülmesi, devlet tarafından üstlenilmesi gereken ya da en azından devlet tarafından korunması gereken ehemmiyetli bir husustur. Bütün bunlar milliyetçiliğin özü olan devlet ve kültür arasındaki bağlantıyı oluşturan sebeplerdir. Bu durum ve yüksek kültür olgusu modern insana milliyetçilik duygusunu dayatmaktadır.

Gellner teorisini, ulusal düşüncenin geliştirilmesinin ana belirleyicisi olan sanayileşme çağı üzerine kurmuştur. Nitelikli insanların ihtiyacı olan kitle üretimi, bireylerin kırsal alandan, ortak alanlara geçişi ve ortak alan yaratılmasının doğuşunu oluşturan sermayelere, yani kültüre göç etmeye zorlamıştır. Bu ortak paylaşımlar, devletin kontrolü altında hareketlilik ve iletişim için ortak bir dil gerektiriyordu.

Bu tür devlet tarafından edilen toplumlara baktığımızda, bunun neden bu durumda olduğunu görmekteyiz. Ekonomisi, ancak bireyler yüksek bir kültüre sahip olduklarında veya yüksek kültüre dönüşümü elde edebilecek düzeye kavuştuklarında bireyler arasındaki hareketlilik ve iletişim açısından ortak dil zaruridir.

Sanayileşme süreci, Gellner'ın "modüler insan" olarak adlandırdığı şeyleri doğurmuştur, bireyin artık "ritüel, kan bağı ve mikro topluluklara bağlı olmadığı, ancak ortak bir kültürü paylaştığı bir dönemdir. Gellner modüler insanı için, kültürün yardımıyla "yaşamda üstleneceği farklı rol ve kimliklerle giyinmeyi ve tanımlamayı öğrenir" der. modüler insan kavramı, esnek, uyumlu ve ilerlemenin bir parçası olan

endüstriyel yapıya sahip bir toplumdur. *Esnek, uyumlu ve ilerlemeye yönelik* olarak anlaşılacak olan şey post-milliyetçilik alanda aşağıda tartışılacaktır.

Yukarıda bahsedilen birçok dinamiklerin yanı sıra, devlet tarafından sürdürülmesi denetlenmesi gereken eğitim, milliyetçilik olgusu açısından ve milliyetçiliğin kültürel dönüşümü hususunda önemli bir yere sahiptir. Bu durum kültürel açıdan yeterli üyeleri yetiştirmenin yegâne yoludur. Bu sebeple milliyetçilikten bağımsız bir şekilde, kendi doğal halinde oluşan olguları reddeder. Çünkü milliyetçilik ve ulus-devlet modern yapılarıdır. Fakat milletler, insanın inanç bağılıklarının ve dayanışmalarının eseri olarak post-modern teorileri öne sürdüğü için, ulusların yapısallığı açısından kültür ve milliyetçiliğin kültürel dönüşümü birçok tartışmaya açılmıştır.

Ancak post-endüstriyel olarak adlandırılan bir dönemde, örneğin eğitim, geçmişte bireyleri yan yana getiren gelenekler vb. gibi belirleyiciler, bir süredir yabancılaştırılmakta ve küresel boyutta batı hegemonyasında şekillenmektedir. Bu, ilköğretimde yabancı dil öğrenme ile başlayan, nitelik kazanma hevesi ve çok dillilik ile artan yüksek eğitim seviyeleri ile bir gerçeklik haline gelmiştir. Nussbaums'ın “dünya vatandaşlığı ve kozmopolit eğitimin ikiz kavramları (Nussbaum, 1996, s. 2-3)” ’nı destekleyen nitelikteki gelişmelerdir.

Birey, *yüksek teknoloji* gerektiren veya *postmodern hiperuzayın* vb. ihtiyaçları ile kendini geliştirmeye isteklidir. Bu sonuçlar, bireyi dışardaki fırsatlara ve ekonomik dağılımlara yeniden açık hale getirmeye zorlamaktadır. Bu da, ulusal uyruklu kişiler arasında değil, bu kez yalnızca ulus ötesi ağlar aracılığıyla da iletişimsel etkileşim ile sonuçlanıyor (Kitschelt, 1995,s.7). Bu, diğer bazı bilim insanları için *post-materyalist* (Leconte, 2010, s. 252) *değerindeki değişim* (Maslov, 1962; Inglehart, 1977) olarak öne sürülürken, diğerleri için *bilişsel seferberliktir* (Janssen, 1991; Gabel, 1998).

Bu nedenle, dolaylı olarak eğitim, bilişsel seferberliğin artırılması ve vatandaşların bir pazardaki ekonomik fırsatlardan yararlanmalarını sağlayarak Avrupa entegrasyonuna verilen destek ile entegre pozitif olarak ilişkili olabilir. Bireylerin istihdam edilebilirliği, haysiyeti, güvenliği ve kendine saygıları artık eğitimlerine dayanmaktadır. Bir insanın eğitimi en kıymetli yatırımdır ve aslında ona kimlik kazandıran en önemli olgulardandır. Modern insan bir kral ya da bir toprak ya da inanca sadık değildir, ne söylerse söylesin, fakat bir kültüre sadıktır.

Gelişmiş sanayi toplumlarının profesyonel üst sınıfının üyeleri zaten bir “uluslararası iş gücü piyasası ve değişebilirlik” e dönüşmüştür. Bir kültüre sadık kalmak

kesinlikle bireyin kendi kişiliğini geliştirmesi için vazgeçilmezdir. Yine de küresel dünyada ki varlığını herhangi bir değişiklik yapmadan küresel küresel bir ortamda varlığını yansıtmaması onun için akut bir durumdur.

Gellner, ideolojik süreçlerin maddi ekonomik süreçlerini görmeye ya da farklı bir şekilde ifade etmeye eğilimlidir; ekonomi, uluslararası rekabetin ana faktörleri olarak yorumlamaktadır. Nitekim bir zamanlar bu durum Avrupa için bir hikâye oldu; ulus-devletler, sadece ve sadece daha güçlü bir ekonomi için mallarını yenilemek, üretmek ve pazarlamak için çetin bir rekabet içindeydi.

Son birkaç yüzyılda, milliyetçilik ve sanayileşmenin devlet egemenliği ve demokrasiyle yakından ilişkili olduğu bir Avrupa devleti sistemi gelişti. Bu ulusal bağlamda, dikey olarak düzenlenmiş hükümet, ticaret, askeri ve politik otorite yapıları coğrafi sınırlar ve kimliklerle yakından ilişkiliydi.

Küreselleşme süreci bizi, bu geleneksel siyasal düzenlerin temellerinin adım adım atıldığı yeni, postmodern bir çağa getirdi. Dikey olarak düzenlenmiş ulusal kültürler ve ulusal ekonomiler, giderek yeni yatay ve küresel ağlarla değiştirilmektedir. Bu yeni ağlar, sadece bir seviyeden diğerine yükselen yönetim piramitleri değildir – yerelden bölgesel ve ulusal-küresel boyutta değişmektedir. Bunun yerine, enine siyaset, klasik iç/dış dünyayı aştı ve hem iç hem de uluslararası siyasetin alanlarına yeni bir anlam kazandırdı.

Analiz edildiğinde, Hobsbawm, Gellner veya Breuilly veya milliyetçilikle alakalı çalışan diğer bilim adamlarının ortaya koydukları tezler olsun, oluşan boşluk, milliyetçiliğin şimdiye kadar ne olduğu konusundaki cevapsız kalan sorudan kaynaklanıyor. Yukarıda listelenen bilim insanları, milliyetçiliğin ne olduğu sorusunu cevaplama konusunda yetersiz kaldıkları görülmektedir. Ulus devletin kökeni için nihai bir formül sunan öncül, uzun ömürlü, modernizm, araçsalcılık ve diğer teoriler hakkında ki tartışmalara süresiz devam etmek boşuna olacaktır. Çelişkili teorilerin çok oluşu, tüm vakalara uyan bir formülün olmadığını kanıtlamaktadır.

Post-modern teoriler, moderniteye karşı çıkmakta ve modern rasyonalite biçimlerinin indirgeyici ve baskıcı olmalarını reddetmektedir. Smith'in vurguladığı gibi, “milliyetçilik gerçekten de 1900'lerde ilerici bir politik hareketti, ama günümüzde popülist hareketler arasındaki milliyetçilik, zamanı geri çevirme çabasını andırıyor” (Smith, 1998,s.122). Görünüşe göre artık gelecek bir ideal değildir, ancak bozulmuş

olsa da, bu ideolojiyi 21. yüzyıla kadar koruyan temel dinamikler nelerdir? Lane ve Ersson (2005) bunu çok farklı şeyler içeren milliyetçiliğe bağlamaktadır;

Milliyetçilik, yalnızca bir tek ortak noktaya sahip olan, yani ulusal kimliğe odaklanan, çok farklı fenomenleri temsil eder. Milliyetçilik, güçlü bir irredantizmden, faşizme kadar, ulusal kimlikle ilgili evrensel, liberal fikirlerden neredeyse hemen hemen her şeyi içerisinde barındırabilir. Böylelikle insanlık hakkındaki insani fikirlerle ya da ırkçı ve savaş yanlısı uygulamalarıyla çok çeşitli kombinasyonlara girebilir (Lane ve Ersson 2005,s.89).

Modernist edebiyat, olayı (*özellikle post-modernizm ya da post-milliyetçilik adına*) araştırarak hiçbir araç sunmamaktadır. Bunun yerine, “mutlak olarak bir milliyetçilik portresi sunar: ya milliyetçilik modern devlete bağlıdır ya da tanım olarak yapılan tanım artık milliyetçiliğin kendisi değildir. Milliyetçilik kesinlikle süreci, kendi kaderini tayin etmenin birincil hedefi olarak gördüğü ulus-devlet kurma nedenini açıklığa kavuşturmaktadır. Fakat çok devletli işbirlikleri, milliyetçiliğin kapsamını sınırlamakta, ya da en azından milliyetçiliğin nedenini ortadan kaldırmaktadır.

Hobsbawm, Gellner ve Breuilly'nin tezinde olduğu gibi, ulusunu savunabilecek bir ordunun yetiştirilmesi için neye ihtiyacınız olduğunu hesaplarken ele alınan olgular gibi, dili rasyonalize edebilen bir eğitim sistemi kurmayı ve kendi para birimini, bağımlı olmayan bir ekonomik düzen yaratmayı (veya en azından güvenli hale getirmeyi) başaracaktır. Modern ulus-devlet düşüncesinde her devletin bir ulusunun olması gerektiği ve her milletin bir devleti olması gerektiği yönünde yanıltıcı bir tespittir, çünkü bugün birçok devlet sınırlarının içinde birden fazla ulus (ya da en azından bir kültürel, dilsel grup) barındırmaktadır. Ve bu sorun, tüm devletlerin çok etnikli, çok kültürlü olmaları ve pek çoğunun bu realiteyi milliyetçilik kavramının duygusal etkileri nedeni ile kabul etmemesidir.

Yukarıda bahsedilen “milliyetçiliğin ne olacağı” sorusu, son zamanlardaki yaklaşımların özneye, yani post-modern milliyetçilik teorilerine nasıl katkıda bulunduğunu gerektirir.

2.2.Milliyetçiliğin Post-modern Teorileri

Önceki bölümlerde açıklandığı gibi, milliyetçiliğin modern teorileri (Gellner, Hobsbawm, Breuilly), milliyetçiliğin süreksizliğinden bahsetmelerine rağmen, milliyetçiliğin sürekliliğinin nasıl devam edeceğini vurgulamazlar. Tamamıyla modernizmden farklı olmak için başka bir seviyeyi veya evreyi içeren daha sonraki

durumları, milliyetçiliğin bu süreksizliği mi yoksa modernden post-moderne geçiş evresine kadar uzanan bir görevi esas almış olan doğal bir süreklilik mi olduğunu vurgular?

Postmodernizm, modernizmin çeşitliliğini, sosyal gelişimin postmodern evresi olarak gördüğü alana doğru genişletmeyi amaçlamaktadır. Fakat bunu yaparken modernizmin temel varsayımlarını, özellikle de ulusların sosyolojik gerçekliğine olan inancını ve milliyetçi ideolojilerin gücünü derinlemesine inceler ve sorunsallaştırır.

Post-modern teorilerinin bir değerlendirmesini yapmak için, ilk olarak "post" önekiğine değinmek gerekir. "Post" anlayışı, sonraki durumun veya sürekliliğin boyutuyla alakalı bir konuyu ele alan düşünürü göre değişiklik gösterir. Bu, post-modern düşünürler arasında bölünmeye yol açan bir konu olmaktadır. Örneğin; Laclau, Mouffe, Jameson ve Lyotard gibi post-modernistler bu öneki şöyle kabul etmişlerdir: açıkça postmodern modernizmin yerini alamaz, fakat modern değerlerin ve projelerin, sürekli yeniden okunması ve eleştirisinin yapılmasıdır. Post-modernizm yeni bir çağ değil, modern deneyimleri şekillendiren söylemlerin öncüllerine meydan okumaya çalışan eleştirilerden oluşan bir koleksiyonun adıdır. Dolayısıyla, modernizmin içinde bir değişim olmaktan ziyade eleştirel bir tutumun adıdır.

Yukarıda belirtilen tanımlardan da anlaşıldığı üzere, post ön eki önceden kabul edilmiş bir şeyin yerini almaz/alamaz ya da onu temsil edemez, aynı zamanda kabul edilmiş olguyu ortadan kaldırmadan var olanı tamamlayabilir, yenileyebilir manasını içermektedir.

Bununla birlikte, Baudrillard ve Kroker gibi diğer post modern aydınlar için post kelimesi sonraki durumu ifade eder. Bu bakışa göre "post" kelimesi dönüşüm gibi bir olguyu gösterir: bir öncekinden farklı olmak kaydı ile yeni bir yön manasına gelmektedir. Bu bakışa göre post-modernizm, bir süreklilik değildir ve eğer bu konu esas alındığında, post-modern argümanlar kendileriyle çelişir. İşte bu yüzden *postmodernizmin* kullanımının yanı sıra *ikinci modernizm* teriminin de geniş bir kullanım alanına sahip olduğunu belirtmek tanımlamak ve açıklamak açısından önemlidir. Postmodernizm'i Süreklilik olarak savunan argümanlara sahip bilim adamları, çalışmalarında ikinci modernizmin (modernizmi tamamen terk edilmiş olarak algılanmamalı) etiketini tercih ederler; bu da post-modern literatürün zamanlaması açısından veya varoluş dönemi üzerinde farklı görüşlerin olduğunu gösterir.

1960'lı yılların başında, post modern teoriler, bazı düşünürlerin bu tartışma alanına odaklanıp teorileştirdikleri ve bu kavrama 'modernizmin kritikleri' adını verdiklerinden dolayı bu tartışma adeta odak haline gelmiştir. Post-modern düşünce fikrinin savunucuları esas olarak Baudrillard, Foucault, Lyotard, Derrida vs.'dir. Bununla birlikte, bu yazarların homojen ve tutarlı bir şekilde tartışma da yer almasının zor olduğu söylenebilir. Onları, benzer konularla ilgili birtakım politik düşünürler olarak isimlendirmek daha iyi olabilir, ancak post-modern fenomene yaklaşmanın farklı yolları bulunmaktadır. Bu durum, yukarıda bahsi geçen yazarlar ve daha birçokları ile bu kavrama yani post-modernizme; post-modern kimlik inşası, hatta toplumsal cinsiyet veya feminizm çalışmaları gibi, politik açıklar üzerine çeşitli eleştirel değerlendirmeler yaparak ve teorileştirerek sonuçlandırmaktadırlar.

Postmodernizmin kullanımı, politikadan felsefeye, çevre teorisinden eğitime ve hatta ekonomiye kadar çok geniş bir alan üzerinde tanımlanmaktadır. Bu, neden hala net bir tanımdan yoksun olduğunu ortaya koymaktadır. Baudrillard (1975; 1983b), Foucault (1980; 1988a), Lyotard (1984a; 1988c), Jameson (1983) gibi düşünürler post-modern tartışmanın ana figürleridir. Bununla birlikte, bu tez, yukarıda belirtilen düşünürlerin genel yaklaşımlarından ziyade doğrudan milliyetçilik ve ulus-devlet ile ilgili post-modern teorilere odaklanacaktır. Bununla birlikte, postmodern düşünürlerin genel olarak modernizm hakkında yaptıkları eleştirilerini belirtmektedir.

Post-modern teori, kuramsal modları, Aydınlanmanın rasyonalist mitleri olarak reddeder; bu, sosyal alanın farklı ve çoğulcu doğasını küçümsemekte ve belirsizleştirmektedir. Bununla beraber, siyasal olarak çoğulluğun, çeşitliliğin ve bireyselliklerin uyumluluğunun ve homojenliğinin lehine bastırılmasını politik olarak gerektiğini söylemektedir. Modern görüşlere doğrudan karşı olan postmodernistler, modern teori ve rasyonalite biçimlerini baskılamak için çözüm, farklılık ve parçalanma olarak değer kümesinde analiz ederler (Foucault, 1980,s.81).

Postmodern milliyetçilik teorileri, milliyetçiliği besleyen dinamiklerdeki değişimin önemini vurgulamaktadır. Modern düşüncenin aksine, geçmişte olduğu gibi milliyetçiliğin ırk, etnisite, kan, tarih vb. şeylerden beslenmediğini söylemektedir. Günümüz dünyasında, milliyetçiliğin hala hayatta olduğu, ancak piyasa, göç akımları, toplumsal cinsiyet vb. gibi sosyo-ekonomik konular tarafından beslenen ve tamamen farklı bir konumda olduğunu iddia etse de, bu kavramların hiçbirinin ulus-devlet çerçevesine oturtulmamış olduğu söylemektedir. Bu, bir yandan, sınıf, etnisite ve yaş

gibi önemlerini yitiren geleneksel yapılaşma faktörlerini yok etmek anlamına gelmektedir. Ve diğer yandan da ulusal gündem diye adlandırılan alanın açılmasına neden olmaktadır. " (Smith, 1998,s.201).

Mesela Baudrillard, kendi deyimiyle şu sözleri savunuyor: “Tarih, üst gerçekliğe ait olan şeylerin nasıl kaybolduğunu anlamak ya da değiştirmek için gerekli olan rasyonellik ve gerçeklik arasındaki kritik mesafe olarak tersine dönmüştür” (Baudrillard,1994,s.14).

Baudrillard'ın öne sürdüğü bu olgu ile modernite de ki son derece hızlı olan değişim ve dönüşümün ve bazı olguların hızlı gerçekleştiği bilgisine ulaşmamıza sebebiyet vermektedir. Baudrillard sözleriyle: “Modernitenin, teknolojinin, olayların ve medyanın, tüm borsaların - ekonomik, politik ve cinsel – ivme gibi olayları bizi kaçma hızına” itti, sonuç olarak referans alanından bağımsız olarak gerçek ve tarihin yuvarlaklığına uçtuk” (Baudrillard, 1994,s.1).

Baudrillard'ın odaklandığı ikinci nokta, “tüketici toplumu” terimidir ve “postmodern kimlik” olarak hammadde ve sembol arasındaki ilişki sonucu ortaya çıktığını iddia etmektedir. Bugün, kapitalizm; doğal, sosyal, cinsel ve kültürel güçlerin, tüm dillerin ve kodların tüm ağlarının sınırlarını aşmaktadır. Çağdaş kapitalizm, sadece para ve malların dolaşımı değil, aksine deneyimin her yönünü istila eden bir olgudur. Bir kişi bir ürünü istemekte olsun veya satın alsın, sadece nesnenin kendisini değil, aynı zamanda onunla birlikte gelen işaretleri, imgeleri ve kimlikleri de satın almaktadır.

Öte yandan, Lyotard gibi düşünürler, ideolojinin çöküşüne odaklanırlar ve bir rivayete göre bu, evrensel ahlakın yanı sıra tek bir hakikatin olmadığını varsaymaktadır. Ayrıca bu husus hakkında önemli açıklamalar yapmaktadır. Daha önceki ideolojiye dayanan modern ve postmodern politikalar arasındaki ve daha çok bireysel ve özel siyaset arasındaki fark üzerine ve onun sonucu olarak gördüğü modern siyaseti, tek yönlü iletişim yoluyla çoğunlukla halkın geleneksel biçimlerine dayanıyordu. Ancak son zamanlarda tartışmalar; kendi kendini analiz etme, açıklık ve etkileşime odaklanır (Lyotard, 1979).

Postmodern teorilerin milliyetçiliği nasıl okudukları sorusuna dönersek, burada özel bir odaklanma gerekir. Milliyetçilik çoğu zaman modern bir fenomen olarak adlandırılır, ancak post-modern teoriler, modern kuramları öncelikle doğası üzerine eleştirmeye başlar, onları bulunan cevaplardan daha fazla soru sorulmasına neden

oldukları için zayıf bulurlar. Nimni'ye (2010) göre modern milliyetçilik kuramları temel bir ortak özelliğe sahip değillerdir.

Ayrıca birbiriyle örtüşen benzerlikler dizisi ile de bağlantılı değildir (Nimni, 2010,s.24) ve bu yüzden, modernist olarak adlandırılabilir net bir paradigmanın bulunmadığını savunmaktadırlar. Aslında postmodern teoriler için temel sorun, milliyetçiliğin nasıl tanımlandığıyla başlamaktadır. Aslında hala tanımlanmadığını ve teorik olarak öylece kaldığını söylemektedirler. Bu tanımlanmamış milliyetçiliğin argümanlarının da bulunmaması, milliyetçiliği besleyen değişken unsurlardan ve belirleyicilerden dolayı kaynaklanmaktadır.

Bu tartışmalar kesinlikle hem bir devlet hem de toplumsal merkezli olarak ikili bir yaklaşım gerektirmektedir. Örnek olarak Avrupa entegrasyonu göz önüne alındığında, devletler, hükümetler ve sivil toplum arasında net bir ayrım bulunduğu görülmektedir (Bkz. Andrew Glencross, 2008). Daha anlaşılır halde söylemek gerekir ise aşağıdaki postmodern teoriler ilk olarak devlet temelli bir yaklaşımda iken, ikinci teori ise toplum temelli bir yaklaşımda bu kavramı analiz etmiştir. Postmodern teorisyenler için ortaya konulan iki varsayım bulunmaktadır. İlki, daha çok etniklik ve çok kültürlülüğe dönüşen, bir biçimde “çok ulusluluk” ya da “çok ırklılık” halini alan devletin hızlı dönüşümüdür.

Bu anlamda postmodern teoriler, milliyetçiliğin boş ve yararsız, koruyucu ve dışlayıcı olarak konumlandırılmadan “negatif kodlamalar” dan kurtulmaya çalıştıkları olgularda, milliyetçiliğin analitik bir değerlendirmesine ihtiyaç olduğunu tartışmaktadır. Bunun bir sonucu olan ikinci teori ise, postmodern teoriler modern devletin çağdaş politikadaki sorunları ele alma konusunda yeterince yetenekli görülmektedir. Ve bu, aşağıda detaylı bir şekilde belirtilmiş olan post modern kimlik teorilerinde bu durumu subjektif olarak yorumlamak kaçınılmazdır. İkincisi ise, yeniden yapılanmanın argümanı, iddia edildiği gibi “devlet dışına çıkma” ile aşağıdan ve yukardan farklı müdahaleler yoluyla, postmodern milliyetçilik ve devlet kuramları ile alakalı tartışmaya girilmesini gerekli kılmaktadır.

Post modern teorilerin ana argümanı ulus-devletin dönüşümüne dayanmaktadır. Devletin rolünün / işlevinin dönüşümüne göre, Pierson, Scharpf ve Schmidt gibi bilim adamları, devletlerin siyasal ekonomilerini kontrol etme rolünü ve araçlarını azaltan/artan uluslararasılaşma ve ekonomilerin serbestleşmesi konularını müzakere etmektedir. Post modern varsayımda ulus devletin geleceği ile ilgili olarak bir yandan

devlet ve toplum diğer yandan ise devlet ve meta, devlet kuruluşları arasında oluşan sınırsızlaşma, devletin güç olarak limitsizleşmesi ve hiyerarşisizleşme oluşumu gibi kesin teoriler ortaya konmaktadır.

İnanıyorum ki şudur ortak problem şudur: Ulus devlet, hayatın büyük problemleri için fazla küçük iken hayatın küçük problemleri içinse fazla büyük olmaktadır. Büyük problemler için fazla küçük, çünkü para akışı, ürün dengesizlikleri, iş kayıpları ve gelecek 20 yıl içinde büyüyecek olan demografik dalgalanmayla baş edecek etkili uluslararası mekanizmalar yok. Küçük problemler için de fazla büyük, çünkü gücün ulusal politik merkeze akması yerel ihtiyaçların çeşitliliğine cevap veremeyeceği anlamına gelir. Kısacası bu aşamada uyumsuzluk söz konusudur.

Sınırsızlaştırma teorisi, sınırların değişkenliği, akıcılığı argümanına dayanır. Özellikle ulus ötesi iletişim ağları seviyesindeki artış, ulus-devlet sınırlarının önemini azaltmaktadır.

Modernleşme tezinin ortaya koyduğunun tam tersine, post-modern teoriler, Ferdinand Tönnies'in (1887) "Gemeinschaft ve Gesellschaft" adlı çalışmasını baz alarak kapalı tikelci ve ayırt edilmez bir zeminden, açık, evrensel ve farklılaşmış bir zemine geçişinin söz konusu olduğunu iddia etmektedir.(Blokker, 2005: 373). Bu görüşe göre, post-modern teoriler tarafından iddia edildiği gibi, topluluklar kültürel olarak iç içe geçmiş yapılar iken toplum onun parçaları olarak tanımlanır. Topluluk fikri, yer, yakınlık ve bütünlük gibi güçlü bir algıya sahip olurken; toplum, parçalanma, yabancılaşma ve uzaklık anlamına gelmektedir.

Bir başka çelişkili argüman ise, modernleşme teorisine göre, bir zamanlar bölgelerin (kentsel, bölgesel topraklar) bir sosyal sisteme dahil edilmeleri, aslında bir kültürel sistemde homojenleştirilmeleridir ve bu nedenle, devlet tarafından infüze edilen milliyetçilik; daha hızlı yayılmayı ve etnik seferberliği geçici hale getirecektir.

Dolayısıyla, postmodernizmin, geleceğin dünyasına ait bir vizyon olduğunu ortaya koymaktadır. Bu dünyada, artık ulusal toprakların, kimliklerin, bağların ve yaşam örüntülerinin yer aldığı bir yer olmadığını söylemektedir. Sınırlı, ulusal devletin yerine, çok sayıda terra (yeryüzü, yüzey, alan) ortaya çıkıyor. Ve kimliklerini cinsiyet ya da cinsel yönelim açısından görenler, yeryüzü terraları ile sınırlanmamış aksine sadece yer duygusuyla kısıtlanmışlardır. Böylece, yeni bir duyarlılık - yeni bir psikoloji - küresel zamanlarda ortaya çıkmaktadır.

Yukarıdaki alıntıdan anlaşıldığı üzere, aidiyet kavramı özellikle gündelik ya da sosyal yaşamda fazlası ile yer bulmadığından ya da en azından aidiyet kavramı somutlaştırılmadığı için oldukça kırılımandır.

Postmodern ekonomi ve toplum biçimleri, küresel dünya da ulus devletlerin ekonominin hakemleri olarak yer alması ile uzay ve zamanın daha önceki sınırlarını silen ve giderek genişleyen küresel bir pazar ve bölünme üreten, ulus ötesi kapitalizmin acil bir aşamasında ortaya çıkmıştır.

Temel sorun, devletin değişip ya da değişmediği (hala değişmekte olan) ve bileşenleriyle dönüştürülüp ya da dönüştürülmediği gibi tartışmaların devletten dolayı kaynaklanmakta olmasıdır. İşte bu yüzden, milliyetçilik üzerine yapılan çalışmalar, bu fenomeni günümüzün -post-modern durum 'tanımı içinde açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Diğer bir argüman ise, milliyetçiliğin siyaset üzerindeki gücünü yitirmiş olması ve aslında onun kültürel kabuğuna çekilmesi, 'ulus ve devlet arasında daha fazla bir boşluğun oluşumuna yol açmasıdır. Modernistler için dünyayı anlamada temel unsurlar (bunların analizi için tek bir birim ulus devlet olarak kalıyor), modern ulus-devletin parametreleri olan kimlik, birlik, otorite ve son olarak reel kesinliktir.

2.3. Milliyetçilik ve Devlet İle İlgili Post Modern Teoriler

Post modern teorilerin ana argümanı ulus-devletin dönüşümüne dayanmaktadır. Devletin rolünün / işlevinin dönüşümüne göre, Pierson, Scharpf ve Schmidt gibi bilim adamları, devletlerin siyasal ekonomilerini kontrol etme rolünü ve araçlarını azaltan, artan uluslararasılaşma ve ekonomilerin serbestleşmesi konularını müzakere etmektedir. Post modern varsayımda ulus devletin geleceği ile ilgili olarak bir yandan devlet ve toplum diğer yandan ise devlet ve meta devlet kuruluşları arasında oluşan sınırsızlaşma, devletin güç olarak limitsizleşmesi ve hiyerarşisizleşme oluşumu gibi kesin teoriler ortaya konmaktadır. "Sınırsızlaştırma arada olma (in-betweenness) kavramıyla bağlantılıdır. Bhabba'nın ara olma kavramı, geleneksel ulus ve direniş anlayışları arasında yaratıcı bir üçüncü alanı ifade eder; aralarındaki farklılık, ulusların genel istikrarsızlığına ve ulusal kimliğin yeniden yapılandırılması potansiyeline işaret eder. Sınırsızlaştırma için, özellikle de sınırsızlaştırmanın ahlaki değerleri için incelenen bölgedeki bozulmayı ve dağılmayı geleneksel olarak kabul edilen toplumdaki bozulmaların olduğu yeni sahiplik olanakları ile bağlamayı mümkün kılan faydalı çözümler sağlamaktadır.

Post-milliyetçiler için bazı birimler arasındaki bağlantılar (ör. Baskı grupları, özel vakıflar, iş ağları, vb.) Devletlerin sınırını aşmıştır. Bell'e göre, şu anda hali hazırda var olduğumuz ara devlette veya güvensizlik duygusunun yerleştiği ve doğasında var olan değişimin nüfuz ettiği ara devletlerde ulus devletin gündemi genel bir denetim altındadır.

Delanty 'e göre: Postmodern devlet daha çoğulcu, daha karmaşık modern bürokratik devletten daha az merkezîyetçi ancak modern öncesi devlete göre daha az kaotiktir. Ham'e göre(2001) postmodern devlet harp hali yerine daha çok barış haline önem vermektedir.

Postmodern bir çevrede, sınırlar, ulusal kimlikler ve devlet egemenliği gibi geleneksel konular refah arayışı, demokratik hükümet ve bireysel refah gibi konulardan önce gelir. Bu durum postmodern toplumun kültürel ve siyasi farklılıklara hoşgörü içinde olan kuvvetle çoğulcu ve bireyselci özelliğini yansıtmaktadır, çok kültürlülüğü öne çıkarmakta ve farklı kimlikleri ve yaşam tarzlarını onaylamaktadır.

Rosecrance'e göre, farklılık kendisinin -edimsiz devlet- de dediği kendi kendisinin toprağa bağlı ürün kapasitesini azaltarak kendisini neredeyse tamamen topraktan azâde eden devletin ortaya çıkışıyla başlıyor.

Postmodern nazariyelere göre "karşı kültür" başlı başına yeni bir toplum ve kültür yaratmaktır. Postmodernlere göre siyaset olgusu, siyasi partiler ya da belli başlı unsur merkezli değildir, ayrıca toplumsal ve siyasi mücadele ile de alakalıdır. Katbekat parçalanmış, az merkezîyetçi devlet modelleri öncelikle demokratik, toplumsal özyönetim, ikincil olarak toplumun sürekli gündeminde bulunan meseleler üzerine toplumsal bir tartışma ve üçüncül olarak meşru özerklik isteğinin korunması ve son olarak, toplulukları daha büyük bir topluluğun parçası yapan siyasi koordinasyon şeklinde sıralanan bu gelişmelere imkân sağlamak zorunda olan çeşitlilikten meydana gelmektedir.

Bu toplulukların birçoğu anavatanlarıyla uluslararası siyasi, iktisadi ve kültürel bağlara sahiptir ve sadakat duygularını sürdürmektedirler, devlet kolaylıklar getirmeyi ya da devlet sınırları içinde etkileşimlerine rehberlik etmeyi zor bulacaktır(Axtmann, 2004,s.265).

Foucault'a göre bu süregelmekte olan bir dikotomiye sebep olmaktadır, "siyaset dönüşebilir mümkünlüklerle beraber hesaba katılmalıdır Bu yüzden postmodern nazariyeler

modernistlerin “past dictating present”la (geçmişini dikte eden siyaset ve fikri anlayış) ilgili argümanlarını reddetmektedirler.

Appadurai(1994) ve Paasi’ye(2003) göre vatan, hâkimiyet ve kimlik arasındaki bağ artık geçerli olmasa da, en azından prensipte, modern ulus devleti şekillendirdi. Postmodern nazariyeler, Avrupa’ya bakıp onu ulus devlet gibi anlamıdır aynı kavramsal kategorilerde görmeyi reddeden modern nazariyelerden ayrılmaktadır. Yanlış yorumladıkları şey diğer devlet ve devlet harici kuvvetlerin karar verme, şekillendirme sürecini nasıl etkiledikleri ve bu kararları almada devlet hâkimiyetinin ne kadar gerçekçi olduğu.

Bunu hesaba katarsak, artık yalnızca ulus ya da devlet tarafından güdülmeyen stratejilerin mücadeleleriyle birlikte süregelen bir siyasi çatışma vardır.

Klasik devlet ile postmodern devlet arasında süregelen bir çekişme vardır, bazı bilim insanlarına göre ortada bir farklılık yoktur, bu yüzden devletleri “postmodern” diye sıfatlandırmaya da gerek yoktur. Çok benzer görünmelerine rağmen, farklı oldukları kaçınılmazdır. Aksi hali yanlış anlama ve açıklama olarak görülmektedir.

Bu yanlış anlama, milliyetçiliğin uluslararasılaşması adı altında söyleyecek hiçbir şeyi olmayan klasik milliyetçilik teorilerinden kaynaklanmaktadır.

Uluslararası sınırların artmasıyla, sınırların akışkanlığı, ulusun kendi sınırları içinde veya dışında ne olduğu ile ilgili olarak kendini tanımlamayı amaçladığı önemli bir konudur. Kaç tane ulus, post-modern bir dönemde kendini bir dizi engelle veya sınırlarla nasıl tanımlamaya devam edebilir? Sınırlar ikiyüzlüdür ve iç/dış sorunlar daima insan ilişkileri ile politik bir hibrit biçimde çözümlenmelidir. Aynı konular, Calhoun (2006) kapitalin de, insani göçler ve medyanın hepsi de sınırlar ardına ulaşmaktadır; Askeri ve politik güç neden sınırları korur? işlenmiştir.

Modernizm ile post-modernizm sonrası milliyetçilik arasındaki fark nedir? Birincisi, post-modernistler etnikliği, milletleri ve milliyetçiliği nesnelleştirici açıklamalarda bulundular, ikincisi ise, milliyetçiliğin arabuluculuk aracılık ilişkisi argümanına itiraz ederler ve nihayetinde, kimliklerin önceden tanımlanmış değil, toplumsal olarak inşa edildiğini savunurlar. Bu durumu söylem ve sosyal pratik olarak görürler.

Hem söylem hem de sosyal pratik, mikro politika, uzaklaşmış kültür, özel kimlik uygulamaları vb. Bu çok boyutlu yapı, sorunun iktidarın olmadığı uluslarüstü ve uluslararası yapılar tarafından sarf edilen devletlerin işlevlerinden (yasa yapma, ticaret,

ekonomi, savunma) yeterli olmayan demokratik kimlik bilgileri, kaynaklandığı kurumsal iktidar mücadelelerindeki sorunlarda önem kazanmıştır.

Milliyetçilik ve ulus-devlet konusundaki son tartışmalar, modern ulus-devlete karşı mücadelenin, Smith (1995) 'in özerkliğin dış krizleri ve içsel meşruiyet krizleri olduğu yönündeki tespitini reddetmektedir. Çünkü eğer devlet egemenliği artık bölünmez olarak değil, uluslararası kurumlarla paylaşılıyorsa, devletler artık ulusal topraklarına karşı çıkıyorlarsa ve bölgesel ve politik sınırların giderek daha fazla geçirgen olması durumunda, teşebbüsler, rıza, temsil ve halk egemenliği –bazen sorunlu hale gelmiştir. (Habermas, 2001,s. 61)

Öte yandan Peter Van Ham (2001), ekonominin önemini ve devletin gücünün saldırıya uğradığı, daha ulus ötesi ve hatta küresel bir alana doğru nasıl kaydığını anlatıyor. Devletin ulusal ekonomi ve sivil toplum üzerindeki kontrolünün erozyona uğraması, hükümetlerin devletin üst yönetimini idare etmede izleyebilecekleri politika seçenekleri yelpazesini sınırlar. Özellikle Avrupa örneğinde açıklayacak olur isek, ekonomik küreselleşme ve Avrupa entegrasyonunun ikiz süreçleri, Batı Avrupa'daki olgun postmodern devletlerin gelişimini hızlandırmakta, Avrupa'nın ve dünyanın diğer kesimleri hala toplumsal oluşumun farklı aşamalarında bulunmaktadır (PeterVanHam, 2001,s.16).

Benzer bir argüman, milliyetçiliğin sanayi devletlerini kompaktlaştırmanın işlevsel inancını kabul eden Anthony Smith tarafından paylaşılmakta, ancak son zamanlarda ulus ötesi bir bilgi sistemi çağında modası geçmektedir (Smith, 1990,s.175).

Bu bulgular Smith'i, kozmopolit bir kültür olasılığına götürür; bu, bunun, önceden var olan ulusal Norfolk kültürler üzerinde yeniden yazılıp yazılmayacağına ya da yaratıldığına kuşkuyla yaklaşmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden, Hobsbawm'a benzer şekilde, Renan'ın bir ulusun gerçek karakteri sürekli olarak yeniden icat edildiğini; Eski semboller yeni anlamlar kazanabilir ve yapabilir. Milliyetçiler bile kendi kültürlerini eleştirebilirler; bunu değiştirmek, geliştirmek ya da yeniden tanımlamak için istekte bulunabilirler. Böyle bir uluslararası ortamda, ulus-devlet kesinlikle bir dönüşüm altındadır, ancak bu argümanın arkasındaki soru, bunun yerine ulus devletin indirgeyici rolünün veya etkisinin olup olmadığıdır.

Diğerleri için, Daniel Bell (1976) devleti bir kenara bırakır, toplum da bir dönüşüm altındadır, yani post-endüstriyel hale gelir. Endüstriyel toplumun tanımı, evrensel, spesifik ve başarı normları, yüksek düzeyde bir sosyal hareketlilik, iyi

gelişmiş ve yalıtılmış bir meslek sistemi ve mesleki başarının genelleştirilmiş kalıplarına dayanan eşitlikçi bir sınıf sistemi ile karakterize edilen endüstriyel toplum olarak tanımlanmaktadır. Sonuç olarak, sanayi ve sanayi sonrası toplum arasındaki fark nedir? Sonuç olarak Dalton'un (1996), toplumların kaygılarını yeniden tanımlayan, bazı dönüşümlere yol açan, ya da devletlerin ya da ulus devletlerin teknolojinin yol açtığı sürekli dönüşümlere ayak uydurabilen değişen uluslararası çevre ile ilgili olan ekonomik koşullara göre bilim, vs. taban tabana uygun düşer mi?

Bu nedenle, bu tezde tartışıldığı gibi, "şimdi, geleneklerden uzak harekette devletin siyaseti ve bireylerin ahlaki seçimleri arasında artan bir yarıklık oluştuğu kültür ve toplumun "inkarcı" olduğuna tanık oluyoruz" (Giddens, 1994,s.107).

Benner (1997) tarafından "...milliyetçilik Doğu'da eski bölücü rolünü oynarken, ulusluğun entegre özellikleri Batı'da yeniden keşfediliyor" savı ile ortaya konmuştur. (Benner, 1997,s.192). Ulus-devlet oluşumunda, süreç, merkez-çevre bölünmesi altında ortak bir kamusal alanın getirilmesi için ortaya çıktı, ancak milliyetçiliğin, yükselen emelleri yerine getirmek için yeterli çalışma kapasitesine sahip olmadığı kaçınılmaz bir gerçektir. Sorun, çok uluslu devletlerde, egemen olan grubun ulusal kimliğinin yeni modellerini geliştirmesi adına yani amaç için araç olarak hizmet edebilecek bir kamu kurumunun bulunmamasıdır.

Gellner ve onun "sanayileşme" tezi, tarımsal toplumları "endüstriyel toplumlara" dönüştürerek milliyetçiliğin yayılması sürecine yönelik olan tezlerine atfedilebilir. Ya da piyasanın artan önemi, insanları başkentlere göç etmeye ve Gellner'in "yüksek kültürler" olarak adlandırdığı şeyi doğurmaya zorlamak? Yoksa günümüzün küresel dünyasında Betz'e göre (1994) endüstriyel refah kapitalizminden post-endüstriyel bireyselleştirilmiş kapitalizme geçiş mi? (Bkz Betz, 1994,s.155). Bir diğeri için, toplumun her tabakası post-modern kuramlar tartışıkça dönüşüm altındadır (Best ve Kellner, 1997,s.19). Ya da "modernliğin sosyal, politik, kültürel ve / veya ekonomik organizasyonu değişti mi veya değişiyor mu?" (Walker, 2001,s.613). Örneğin, Avrupa bütünleşmesi boyunca (daha fazla politika alanına dokunmak), ulusal çıkarların ayrılığı yanında, sektörel çıkarların ortaya çıkması (Kitschelt, 1995, s. 8-9). Gibi tüm sorular ve tespitler sanayileşmiş toplumların ihtiyacının ne olduğu üzerine modern sonrası ne olması gerektiği üzerinedir.

Postmodernist yaklaşım, çoğalma, yan yana koyma ve ayrılma eylemleri, düşüncesi ve arzularını geliştirir ve Pozitif ve çoklu olanı, tekdüzeliğe göre farkı,

birliklerin üzerinden akışları ve mobil düzenlemeleri aşırı sistemleri tercih edilmesi gerektiğini söylemektedir. Ayrıca postmodern yaklaşım milliyetçiliğin koruma içgüdüsü üzerinden bakıldığında Üretken ve sedanter olmayan, ancak göçebe toplularda fazlası ile olmadığına inanmaktadır.

Habermas için, “bugün hepimiz çoğulcu toplumlarda, kültürel olarak çok az oranda veya daha az homojen bir topluma dayanan bir ulus-devlet biçiminden uzaklaşıyoruz” (Habermas, 1998,s.289). Post modernizmin, demokratik vatandaşlık, paylaşımcı kolektif şuur gibi siyasi bir kültürü içermesi gerektiğini savunarak, yasal bir statü sağlamaktan daha fazlası olmalıdır demektedir. Bunun bir gerçekliğe dönüşmesi için öncelikle, “ulusal devlet, aslen başarısının aracı olan milliyetçiliğin kararsız potansiyelinden kurtulmalıdır”(Habermas,1998,s.288).

İkinci olarak, genelleştirilmiş bir politik kültürün tüm vatandaşlar tarafından kapsayıcı ve paylaşılması için yayılması gerekmektedir. Habermas için bu, “anayasal vatanseverlik” adını verdiği şeydir. Onun sözleriyle "... Bu kamusal alan arasındaki iletişimin sağlanması şartıyla, kamusal alan üzerindeki söylem kontrolü için birleşik bir halk gereksizdir - bu konuşmalar kendi sınırları boyunca ve bu kamusal alan ile resmi, parlamento alanı arasında gerçekleşir" (Habermas, 1998,s.301). Diğer bilim adamları için ekonomi ve kitle kültürünün yerini “post-fordizm” olarak adlandırdıkları esnek bir sosyo-politik ve ekonomik örgütlenme biçimi almıştır. Benzer şekilde, Habermas kendi yaklaşımında, karşılıklı saygıyla mantıksal araçlara dayanan bir kozmopolit toplumun yaratılmasından bahsetmektedir.

Örneğin, modernite ile kıyaslandığında, postmodern teoriler, dağınık kapitalizme, tüketimciliğe, hızlı ve sürekli değişime, kitle iletişim araçlarına, küreselleşmeye, öngörülemeyişliğe ve nihayet gerçekliğin ve bireyciliğin (Cape, 2000, s. 211) sorgulanmasına yönelik bir hareketle tanımlanmıştır, post-milliyetçilik, post-modern tartışmaların bir parçası haline geldiği *post-ulusal benlik* olarak da ifade edilmektedir.

Başka bir açıdan ise; Barry Buzan'ın (1996) için post-ulusal benlik “... postmodern toplum büyük güç politikalarıyla bağdaşmaz” demektedir. Temel iddiası, postmodern toplumun vatandaşlarının kendi hükümetlerine çok fazla güvenmedikleri ve artık ülkelerine (ya da en azından eskilerin gayretiyle değil) ölmeye hazır olmadıkları gerçeğidir. Bireycilik ve bir tüketici ahlakı, Batı vatandaşlarını dünyanın dört bir yanından ateşlemeye devam eden siyasi ve askeri çalı yangınlarını reddetmek için

hayali bir “uluslararası topluluğa” (genellikle boş yere) bakarak, uyuşuk serbest atlılara çevirdi. , (Buzan'ın 2001,s.35-36).

Bu nedenle, sosyal dayanışma, diyaloga dayanarak karşılıklı tanımlama yoluyla, nihayetinde sınırsız bir özdeşleşmeye, yani kozmopolitliğe yol açacak şekilde olanaklı olabilir. Bu, Goodman'ın "enine siyaseti" olarak kabul edilmektedir. Bu, farklı ayrılık noktalarının kabul edildiği ve karşılıklı olarak mutabakat şeklinde anlaşmaya varmak için karşılıklı diyalogun politikasıdır (Goodman, 2002,s.14). Bununla birlikte, bu her zaman ortak bir anlayışla ortaya çıkması söz konusu olmayabilir.

Postmodern düşüncenin kökenleri, modern öncesi kuşkuçuluğa, yani Sokratik arayışa kadar uzanabilirdi. Delanty için postmodernizm, “öznellik ve nesnelliğin uzaklaşmasından önce, modern söylemlilik üzerine inşa edilen benliğin yeniden yansıtmasıdır demektir. “Yansiyabilirlik” ifadesi iki mantığa, ilk yapı sökümü ve yapılandırıcılığa dayanır. Deflanti için, yapı söküm, “benliğin” erimesidir, oysa yapılandırıcılık yeni benleri yaratma gayretinde bulunmaktadır.

Bu yüzden, modernist milliyetçilik teorileri eğitimi merkezileştirir: Hobsbawm'ın okulda anma törenlerini kullanma teorisi olup olmadığı sorgulanır ve Breuilly, eğitimi, bireyi sevgili milletle ve devletle birleştiren tek mekanizma olarak adlandırmaktadır. ya da Gellner, eğitimi “yüksek kültürler” olarak adlandırdığı şeye ulaşmak için ortak temeller yaratmanın yolu olarak tanımlar. Devlet liderliğindeki devlet okulları şu anda özel okul kurumları ile karşı karşıya olduğu için, Devlet eğitim sisteminin özelleştirilmesiyle, eğitim alanı devletle pazarlık için giderek daha verimli hale gelmiştir. Bu süreçler, eğitim sisteminin devlete olan bağımlılığını zayıflatır ve dikkatini, şimdi de sistemin müşterileri olarak algılanan ve böylece onu şekillendirmek için daha fazla güce sahip olan öğrenciler ve ailelerine dikkatini çevirir (Feder, 2011,s. 582). Bu sebeple Postmodernizm modernist anlayıştan farklı olarak eğitimin milliyetçilik olgusuna giden sürecin merkezinde eğitimi görmemektedir. Fakat eğitim ile devlet karşısında küresel sermayenin pazarlıkçı anlamda var olabileceğini söylemektedir.

Böyle bir ortamda vatandaşlar daha eğitilmiş olmakta, ancak siyasete daha az ilgi duymaktadırlar. Ayrıca böyle bir durumda vatandaşlar aktif ve bireysel olmakta, bu da onları kendi ihtiyaçları ve çıkarları için ve aynı zamanda içinde yaşadıkları toplumları için daha öz-merkezli hale getirmektedirler. Postmodern akademisyenler, çağdaş ulusal kimliklerin parçalanması tartışmasını başlattı ve bu duruma önerdikleri olgu, yeni bir

“post-ulusal” kimlik politikası ve küresel kültür düzeninin ortaya çıkmasıdır. Parçalanma, feminizm ve küreselleşme gibi post-modern temaların akademisyenleri, modernist paradigmanın bileşenlerinin devamı olarak görülebilir. Fakat ulus-devlet içindeki segmentasyonun ortaya çıkması, ulus-devletin modern bir yapı olarak doğru bir şekilde anlaşılması noktasında günümüz şartlarında yetersizliğe neden olmaktadır. (özellikle AB çerçevesinde).

Post-modern tez, bireyin artan özerkliğini ve toplumun süregelen işlevsel farklılaşmasını kabul etmektedir. Bu şekilde, sağcı radikalizm (aşırılık), bu toplumsal değişime karşı radikal çaba olarak tanımlanabilir. Toplumsal farklılaşmaya karşı kavram topluluk olarak ulustur ve bireyselleştirmeye karşı kavram, böyle bir toplulukta bireyin geleneksel rollerine ve statüsüne dönüştürmektedir.

Bu durum, bir yandan sol, merkez, merkez haklarına atfedilebilecek olan ulus ötesi ve küresel değişimin destekçilerine tamamen karşı olmayan, bu konuda eleştirel olan bir parçanın parçalanmasına neden olmuştur.

Süreç, yani radikal sağ ve sol olarak şekillenmiştir. Bu duruma ek olarak, David Held ve Anthony McGrew (2002) küreselleşmeyle ilgili benzer bir tartışmayı başlattılar; Küreselleşmeye karşı farklı görüşlere sahip olan hiper-küreselci, kuşkucu ve transformasyonalist olarak üç genel algıyı tanımlamışlardır. Kimlik siyasetine odaklanan postmodern teori, bir grubun belirli çıkarlarına (kültürel, etnik veya politik) odaklanır ve mücadeleleriyle özdeşleşerek kimlikler inşa eder. Bu nedenle, ulus-ötesi-milliyetçilik alanında, farklı tutumlar (Eurocepticism, vb.), ister eleştirel isterse adanmış olsun, ulusların belirli müktesebatlar ile bütünleşmesi sürecinin tanımlanmasını ve bağlanmasını beslemektedirler. Bu durum postmodern ve modern yaklaşımlar üzerinden okuma yapan akademisyenler arasında yeni bir tartışma seviyesi yaratmaktadır.

Milliyetçilik kesinlikle sol ya da sağ siyasete devamlılığı açısından ihtiyaç duymamıştır ve borç vermemiştir. Modern milliyetçiliğin aksine, post-milliyetçilik borçlanmayı bir kenara bırakır, ya da doğrudan doğruya solcu politikalara saldırır. Bu, post-milliyetçiliğin, rasyonel düşüncenin (rasyonel birey) tartışmalarının merkezine yerleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. Geçmişte milliyetçilik için, toplumsal bölünme, bireyin davranışını anlamak için en önemli yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Bu, milliyetçiliğin kendini kimlik üzerine sağa ya da Devlet'in üzerine sola doğru ödünç verdiği bölümdü.

Siyasi ulussuzlaşma, ulus-devlet düzeyinde kurumların sadece uluslararası kurumlara değil, aynı zamanda alt düzeyde bulunan ulusal kurumlara karşı da yitirdiği bir süreç olarak tanımlanmıştır.

Uluslar artık kendi sınırları tarafından böylesine ayrılmazlar; bunun yerine, yeni bir alt ve uluslar üstü aktörler ile birlikte gerçek zamanlı olarak birden fazla, daha fazla merkezsiz ve daha çok parlak iletişim devreleri ve konuşmak için daha fazla karmaşıklık pozisyonları yoluyla daha etkileşimli iletişim kurmaladırlar (Buell, 1998,s.550).

2.4.Postmodern Milliyetçilik ve Kimlik Teorileri

Post-modern teorilerin bir sonucu olarak, genellikle bir bülten olarak adlandırılan post-milliyetçilik, akademik tartışmaya, onunla ilgili birçok soruyu da beraberinde getirmiştir. Fazlası dikkatleri üzerine çekmesine rağmen, hala ortak bir tanım veya açıklamadan yoksundur. Shaw'a göre (1999) "Post-milliyetçilik, ne akademik yazı ve düşüncede sabit veya tanımlanmış bir kavramdır. Ayrıca ne de hukuk veya siyaset olgusu içinde belirli bir ampirik olarak gözlemlenebilmektedir.

Sözü geçen alıntılar post-milliyetçilik olarak postmodernizm ile aynı şekilde aynı kaliteyi, sadece milliyetçiliğin yerini alan değil, ulusun kendisini yeniden şekillendirmesini, yeniden okunmasını veya eleştirmesini işaret etmektedir. Örneğin, "ekonomik küreselleşme sonrasında yeni politik organların ortaya çıkmasına tekabül eden politik bir tutum belirlemek" olarak ifade edilmektedir (Resina, 2002,s.377). Ancak, bu tezde, post-ulusal adına (AB'ye atıfta bulunarak) tartışılan, hala tam olarak mevcut olmayan, ancak ulus devletten özgürce ortaya çıkan demokratik siyasi örgüttür. Appadurai için post-milliyetçilik "Kaynak, imgeler ve fikirlerdeki küresel trafiğin örgütlenmesi için güçlü alternatif biçimlerin ortaya çıkması - ya ulus devlete aktif olarak itiraz eden ya da büyük çaplı siyasi bağlılıklar için barışçıl alternatifler oluşturan biçimlere" karşılık gelmektedir.

Shaw'a göre (1999) Post-milliyetçilik, milliyetçiliğin inkârı olarak ya da belki de daha uygun bir biçimde, modern (ulus) devletin gerekli kurumsal yükü ya da ideolojik ağırlığı ya da dışlama olarak negatif bir milliyetçilik duygusu olmaksızın, milliyetçiliğin temel değerlerinin bir kısmını, paylaşılan uygulamalar ve kurumlarla belirli bir topluluğa borç verme anlamında geri alma ve yeniden düşünme girişimi olarak görülebilir (Shaw, 1999,s.8-9).

Sözü edilen alıntıda, post-milliyetçilik, dışlamadan ziyade kapsayıcı olan ve onun getirdiği ideolojik boyutu ortadan kaldıran bir milliyetçilik reformu olarak kabul edilebilir. Post-milliyetçilik ideoloji tarafından belirlenmezse, o zaman bu son olguyu ne harekete geçirmelidir? Kozmopolit değerler mi veya stratejik olarak belirlenmiş politikalar mı? Bu çalışma, bunların her ikisi de rekabetini savunmaktadır. Bir yandan kozmopolit düzenin savunucuları var (Avrupalı meraklıları); öte yandan, kozmopolit düzenin zorlayıcıları, çok kültürlü bir Avrupa'da (Müslümanlar, Siyah ya da Romanlar gibi Avrupalı olmayan grupları hedef alan) bunun çalışıp çalışmayacağını savunmaktadır. Post-modern teoriler, “parçalı, melez ve dinamik benlik kavramını temsil eden kimliklere yol açan” (Collinson, 2006,s.182), “devletleri, ulusları, ulus ötesi dernekleri, bölgeleri, bölgelerin ittifakını içeren karmaşık bir ortak kurumlar topluluğu” olduğunu savunmaktadır (Meehan, 1993,s.1).

Ruggie, “sabit ve özel bir bölgecilik kavramına meydan okuyan, birden fazla otorite merkezi etrafında örgütlenen, çok perspektifli bir politikaya” değinmektedir.(Ruggie, 1993,s.140). Çok perspektifli politika ne ifade eder? Laclau ve Mouffe (1985) "fark mantığı" ve "eşdeğerlik mantığı" nın eşzamanlı bir operasyonunu (aynı zamanda bir çekişmeyi) tartışmaktadır. . Fark, etnik, dini ya da kültürel farklılıkları göz ardı etmeyen ancak sınırları çizmek için de kullanmayan ulusal bir sıraya işaret etmektedir, Öte yandan eşdeğerlilik, insanlığın tek bir ahlaki etik topluluğa ait olduğu kozmopolit bir düzene işaret etmektedir.

Modernitenin getirdiği toplumsal şartlar siyasal bağlamda ele alındığında, geleneksel toplumsal örgütlenmelerin yok olmasına sebep olmuştur. Bireysellik ve realizm temelinde teşkilatlanmış ulus-devlet modeli ortaya çıkmıştır. Ulus devlet yapıları siyasi ve ekonomik sahalarda merkezîyetçi anlayışa sahiptir. Kültür alanında tek düzelikleşme, vatandaşlık bağı ile hukuk karşısında eşitlik sınırları çizilmiş bir coğrafya üzerinde mutlak hâkimiyet ve bu sınırların içinde meşru şiddeti elinde bulunduran tekelleri ile şekillenmiştir.

Bu hali ile birleştirici bir yapı görüntüsü ortaya koymaktadır. Malum olduğu üzere postmodern toplum teorisi büyük anlatılarla beraber, birleştirici yapıları da yok sayar ve toplumsal bünyede dağınılımlık ve çok kültürlülüğü mukaddes görmektedir. Bu anlayışa göre, modern toplumun ana unsurunun üretim yapılarında ki farklılığa dayalı olarak toplumun yapısı bütünlükçülük, düzenlilik eksenini yitirerek kültürler ve sistemler arasında geçişkenlikle tasvir edilen çoğulcu bir hale gelmiştir. Bilginin ve

iletişimin teknolojik alanda ki ilerlemeler ve bu ilerlemelerin finansal siyasi ve içtimai neticeleri ulus devlet modelinin işlevsel hatta beka bağlamında tartışmaya açmıştır. Modern çağın ideolojileri, bu manada toplum mühendisliği açısından birer örnektir. Hâlbuki post-modern ve küresel dönemde ideolojik düşünceler teori olarak kalmıştır fakat Eylemler üzerinden şekillenmiştir.

Özünde teoriye ve teorileşmeye karşıt duruşu sebebi ile çoğunluğu eylemsel düzeyde varlığını devam ettirmektedir. Belirlenmiş bir fikre değil tamamı ile modern örgüt yapılarına karşıt olan pos-modern eylemler etnik, dini, lokal ve fikri çokluğu bünyesinde taşır.

Her çeşit torik bağlılıktan uzakta hareketler şeklinde varlık bulmaktadır. Bu açıdan post-modern dönemdeki ideolojik fikirler modern dönemin ideolojik fikirlerinden başkadır. Bu sebeple de bu fikirleri alışkın olduğumuz fikirlere baktığımız gibi bakarak anlamamız hayli zordur. Fakat burada ideolojik fikirlerin yok olmasından değil geçirmiş olduğu kökten bir değişimden bahsetmekteyiz. İdeolojiler daha varlığını sürdürme bilmekte, bireyler için henüz kâinatı tanımlama da ve bir kimlik verme, toplumu ve siyasal hedefi ortaya koyma işlevlerini hayata geçirmekte fakat bunu kendisini modern toplumların istihlal ettiği yeni bilgi anlayışına toplumsal siyasi ve ekonomik ve benzeri örgütsel biçimlere uyan bir üslup ile yerine getirmekte.

Post-modern epistemoloji yeni insan, yeni toplum ve yep yeni bir dünya tasavvur etmekte ve bu tasarımına uyacak ideolojik fikirleri ve nizam anlayışını inkişaf ettirmektedir. Akla, bilime ve bireye yüksek inanç hisseden, tarihi döngüsel değil tabiatı ile tekamülcü bir yaklaşımı öngören, kültürü toplumsaldan, maneviyatı dünyevi olmaktan, bilimi teolojiden ayırıştıran, akılcı ve romantik olmayan moderniteye ve bunun getirdiği birey, toplum, hukuk anlayışına karşıt olarak çok kimlikli lokal parçalı sarmal kaygan aksiyoner ve gri sahaların gitgide çoğaldığı post-modernizm yükselmekte ulusal ve uluslararası hukuk gerilemekte, buna mukabil küreselleşmeci ve emperyalist hukuk anlayışı ilerlemekte.

Netice olarak dünyanın bir tek anlamı bulunmamaktadır. Post-modern anlayışın egemen güç karşısında ki duruşu ile alakalı. Post-modern duruş eşitsiz bir dünyada her şeyi eşit görerek egemen gücü ve hiyerarşik yapıyı görünmez tabiatı ile eleştirilemez hale sokmaktadır. Bunun yanı sıra her şeyin eşit görüldüğü diğer yandan saflığını kaybetmiş fertlerin düşünceden azade olarak oluşturduğu bir dünya sadece egemenlere fayda sağlamaktadır. Teorinin yokluğu post-modern fikri bir ideoloji olmaktan yoksun

bırakamamaktadır. Aksine post-modernizm sahibi olduğu insan tabiatı ve tarihsel süreç bakışı ve sosyo-politik örgütlenme planı ile tam olarak bir ideolojidir. Fakat planladığı dünyaya bireyi varlığı ile değil görünüşü ve eylemi ile dâhil etmesi insanı tarihin ve politikanın sınırları dışında tutmaktadır. Modern çağda, büyük hikâyeler ve onların topluma yansımaları(sınıf, ulus vs.) nın egemenliği ile somutlaşırken; post-modern çağın büyük hikâyelerin ve onların toplumsal yansımaları olan birleştirici bünyelerin kabul edilmediği, ifade ve içtimai bünyede parçalanmışlık kural tanımamazlık ve bütün olmayan birçok parçalanmışlığın kutsandığı bir süreç olmuştur. Post-modern çağa eşlik eden küreselleşme evresi de devlet ve sınıf gibi moderniteye ait organizmaları küçük ve büyük yapılarıdaki finansal teknik ve siyasi gelişmelerle zafiyete uğratmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. POSTMODERN MİLLİYETÇİLİĞİN AVRUPA'DA ROLÜ

3.1. Avrupa'da Milliyetçilik Kavramı Ve Tarihsel Gelişimi

Milliyetçiliği bireyleri birleştiren ortak dil din tarih ve kültürle bir üst kimlik oluşturabilmiş millet olarak tanımlanan yapının var olma ve gelişme idealinin toplumların ve insanın gelişimini sürdüren görüştür milliyetçilik romantik milli duygulara dayanan tutum ve davranışlar anlamında bayağı eski tarihlere dayandırılabilse de ideolojik ve politik hareketlerin kaynağı olarak modern çağın bir olayıdır. Bu anlamda milliyetçilik 19. ve 20.yy devletlerin bir Ulus'a dayanarak örgütlenmesinde başrolü oynamıştır.

Milliyetçilik terimi Fikri manada sanayi devrimi ile paralel olarak Batı Avrupa da doğmuştur sanayi devrimi devletlerin ve toplumların değişim ve gelişimini hızlandırmıştır. Toplumlardaki ve devletlerdeki değişimlerin ideolojik altyapısı milliyetçilik düşüncesidir. 1789 Fransız İhtilali ile birlikte Milliyetçilik düşüncesi süratle tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Milliyetçilik fikri 20 yüzyıl başları 19. Yüzyıl Avrupa'nın dışına çıkmıştır.

1. Dünya Harbi bir Sırp milliyetçisi olan Gavrilo Piricip'in Avusturya Macaristan İmparatorluğu Velihtı olan Ferdinand'ı öldürmesi ile başlamıştır 2. Dünya Savaşı ise aşırı Alman milliyetçiliği ile başlamıştır. Milliyetçilik düşüncesi ulus devletlerin kurulmasına temel teşkil etmiştir milliyetçiliğin doğuşundan sonra ulusal devletlerin yaygınlaşması ve iki cihan harbine bu milliyetçilik düşüncesinin en büyük etken olması milliyetçiliğin etkilerinin büyüklüğünü ortaya koyar.

Çağımızda sosyal kültürel ve politik alanlarda milliyetçilik en temel ideolojidir milliyetçilik fikrinin ve inancının yerleşik görüş olması beraberinde birçok yıkımlara da neden olmuştur 1990'larda Milliyetçilik düşüncesi Sovyetler Birliği'nin ve Yugoslavya'nın dağılmasında temel sebeptir. Bu dağılmanın sebepleri Sloven Makedon Boşnak ve Sırp milliyetçiliğidir özellikle Sırp milliyetçiliği Avrupa'nın göbeğinde büyük katliamlara ve zulümlere sebep olmuştur. Sırlar büyük Sırbistan hayalleri için Srebrenitsa soykırımını yapmışlardır. Bu soykırımdan en çok kadınlar ve çocuklar etkilenmiştir.

Günümüzde de gerek siyasal alanda ve gerekse sosyo-kültürel alanda bu ideolojinin etkisinin devam ettiğini görmek mümkündür. Milliyetçi düşüncenin ve inançların yerleşmesi, beraberinde bazı yıkımları da getirmiştir. 1990'lı yıllarda bu düşünceler ve inançlar Sovyet bloğu ve Yugoslavya'nın dağılmasında ve çökmesinde rol oynamıştır. Doğu Avrupa'da meydana gelen bu parçalanmaya Sloven - Makedon - Boşnak milliyetçiliği etkili olmuştur.

Bu milliyetçiliklerin dışında ayrı bir parantez Sırp milliyetçiliği için açılmalıdır. Yugoslavya'nın parçalanması beraberinde uzun yıllar sürecek yeni sorunları da getirmiş oldu. Yeni etnik savaşlar ve katliamlar, Yugoslavya'nın dağılmasından hemen sonra başlamıştır. Büyük Sırbistan hayali kuran Sırlar, Avrupa içinde katliamlara başlamış ve uzun süren savaşlara neden olmuştur. Savaşın sona ermesi için daha sonra bölgeye Birleşmiş Milletler müdahale etmiş ve buraya barış gücü adı altında asker göndermiştir. Fakat bu askerler *Srebrenitsa Soykırımına* engel olamayacaklardır. Sırlar daha sonrası bir kısmı kadın ve çocuk olduğu kanıtlanan on binlerce kişiyi katletmiştir. (Krlić, M. 2007,s.25)

Milliyetçilik kavramı, kendilerini birleştiren dil, din, tarih ve kültür bağları sayesinde bir üstyapı oluşturabilmiş millet olarak tanımlanan bir topluluğun, yaşama ve ilerleme ülküsünün toplumların ve insanlığın gelişmesini sağladığına inanan görüştür. Milliyetçilik; milli hisse dayalı duygu, davranış tarzı ve tutumlar anlamında oldukça eskilere götürülebilse de bir ideoloji veya siyasi hareket olarak modern dönemlere ait bir olgudur. Bu haliyle milliyetçiliğin, son iki asır zarfında dünyanın ulus esaslı olarak düzen kazanmasında, bir siyasi örgütlenme biçimi olarak ulus-devlet modelinin ortaya çıkıp evrenselleşmesinde ve yaşanan uluslaşma süreçlerinde başrolü oynadığı söylenebilir. (Şahin, 2007,s.25)

Milliyetçilik kavramı ideolojik anlamda, sanayi devrimi sonrasında Batı Avrupa ülkelerinde ortaya çıkmıştır. Sanayi devrimi, bazı toplumsal değişimlerin hızlı bir şekilde gerçekleşmesine sebep olmuş ve modernleşme olarak da anılan bu değişimlerde kolektif ihtiyaçlar doğrultusunda gerek siyasi ve gerekse sosyal alanda milliyetçilik ideolojisi ön planda yer almıştır. 1789 Fransız devrimi ile beraber milliyetçilik akımı hızlı bir şekilde Avrupa kıtasına yayılmıştır. Milliyetçilik kavramı daha sonra 20. yy'da Avrupa kıtası dışına çıkmış ve kıta dışında da yayılmıştır. Dünyada meydana gelen iki büyük savaşın da aynı zamanda çıkış noktası milliyetçilik olarak kabul edilmektedir. I. Dünya Savaşı'na bir Sırp milliyetçisi olan Gavrilo Princip'in, Avusturya-Macaristan

veliahdı arşidük Franz Ferdinand'ı bıçaklaması sebep olurken; II. Dünya Savaşı'na ise Alman milliyetçiliği neden olmuştur. Milliyetçilik ideolojisinin ortaya çıkış amaçlarından biri ulus-devleti kurmaktır. İdeolojik olarak milliyetçiliğin ortaya çıkmasından sonra ulus devletlerinin sayısının giderek artması ve iki dünya savaşının da bu ideolojiden dolayı çıkması, milliyetçilik ideolojisinin etkisinin ne denli büyük olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Günümüzde de gerek siyasal alanda ve gerekse sosyo-kültürel alanda bu ideolojinin etkisinin devam ettiğini görmek mümkündür. Milliyetçi düşüncenin ve inançların yerleşmesi, beraberinde bazı yıkımları da getirmiştir. 1990'lı yıllarda bu düşünceler ve inançlar Sovyet bloğu ve Yugoslavya'nın dağılmasında ve çökmesinde rol oynamıştır. Doğu Avrupa'da meydana gelen bu parçalanmaya Sloven - Makedon - Boşnak milliyetçiliği etkili olmuştur. Bu milliyetçiliklerin dışında ayrı bir parantez Sırp milliyetçiliği için açılmalıdır. Yugoslavya'nın parçalanması beraberinde uzun yıllar sürecek yeni sorunları da getirmiş oldu. Yeni etnik savaşlar ve katliamlar, Yugoslavya'nın dağılmasından hemen sonra başlamıştır. Büyük Sırbistan hayali kuran Sırp, Avrupa içinde katliamlara başlamış ve uzun süren savaşlara neden olmuştur. Savaşın sona ermesi için daha sonra bölgeye Birleşmiş Milletler müdahale etmiş ve buraya barış gücü adı altında asker göndermiştir. Fakat bu askerler *Srebrenitsa Soykırımına* engel olamayacaklardır. Sırp, daha sonrası bir kısmı kadın ve çocuk olduğu kanıtlanan on binlerce kişiyi katletmiştir. (Krlić,2007,s.255)

3.2.Avrupa'da Milliyetçiliğin Artması

1990'ların başlarında Avrupa'da meydana gelen üç önemli olay Avrupa'da toplumsal ve sosyal ilişkilerin şekillenmesinde başat rol oynamıştır. Birincisi soğuk savaşın son bulması, soğuk savaşın bitmesi mikro milliyetçiliğin yayılmasına ve yayıldığı yerlerde yeni çatışmaların doğmasına neden olmuştur. SSCB'nin dağılması da çatışmaların ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Diğer bir önemli olay da SSCB'nin dağılmasıdır. Sovyetlerin dağılmasıyla mikro milliyetçilik yaparak bağımsız birer devlet kurmak isteyen topluluklar arasında çatışmalar doğmuştur Bu çatışmaların neden olduğu sorunlar günümüze dek devam etmiştir.

İkinci mühim gelişme ise Batı Avrupa'daki devletlerin Bir birlik oluşturma sürecini güçlü bir siyasi zemine taşıma olarak da adlandırabileceğimiz Maastricht Sürecidir. Bu süreçle devletlerarasındaki ekonomik ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesi ve bu zeminin oturtulmasına yönelik kararlar verilmesi amaçlamıştır.

Üçüncü mühim hadise ise Avrupa Birliği'nin genişleme sürecidir Avrupa Birliği kendisine bir tehdit olarak gördüğü Doğu Avrupa'daki ölkeleri genişleme kapsamına alarak birliğe üye etmiştir Doğu Avrupa'daki devletlerin birliğe üye yapılması Avrupa kıtasının istikrarı ve güvenliğine yönelik adımlar olarak açıklanabilir hakeza Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan devletlerarası çatışmalar Batı Avrupa'nın güvenliğini tehdit eder noktaya gelmişti Özünde baktığınızda bu tehdidin kültürel olarak Rusya'yla yakın olan devletlerin Rusya'ya yakınlaşmaları korkusu diyebiliriz birlik genişleme süreci ile Doğu Avrupa ölkelerinin kültürel ve siyasi sınırlar olarak çizmiştir.

Avrupa'da Çok kültürlülük politikalarına yönelik pozitif pozitif adımlar iç güvenlik problemi olarak gördüğü azınlıkların tanınmasına yönelik olmuştur Avrupa Birliğine üye birçok Devlet azınlıklara birçok haklar tanımaya başlamıştır Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan devletler azınlıksız Yalın Bir ulus üzerine devlet kurmak için savaşlar vermişlerdir Makedonya'nın Cumhurbaşkanı Gligorov un söylediği benim ölkemde azınlık olabileceksen Neden ben Sizin ölkenizde azınlık olayım görüşü dönemin milliyetçilik fikrini nasıl algıladığını ve nasıl etkilediğini ortaya koyar.

Çok kültürlülüğu yönelik adımların en önemlilerini Avrupa Birliği uygular hale gelmiştir evvela ne azınlıkların bir iç güvenlik problemi olarak tartışılmasına başlanmış olması ne Avrupa Birliği hedefinin geliştirilmesi için yapılan Çabalar AB ölkelerinin azınlıklar konusunda ortak görüşleri olmadığı gerçeğini değiştirmez.

Avrupa Birliği üye ölkelerinden Almanya İspanya ve İtalya gibi ölkeler azınlıklara yönelik birliğin aktif olmasını ve bu toplulukları bazı haklar verilmesini isterken Fransa Yunanistan ve Hollanda gibi üye ölkeler azınlık konusunu bir iç mesele bir ulusal beka olarak gördüklerinden bu politikaları ulusal varlığına zarar verici olarak görmekteler.

Bu görüş ayrılıklarına rağmen Avrupa Birliği'nin doğu ve orta Avrupa'daki genişlemeden önceki halini ifade eden AB 15 ölkeleri bugün uluslararası sahada geçerliliğini sürdüren 4 büyük anlaşma imzalamışlardır. Bu anlaşmalar Avrupa bölgesel ve azınlık dilleri şartı ulusal azınlıkların korunması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Birleşmiş Milletler Medeni ve siyasi haklar sözleşmesidir. Bununla beraber bu anlaşmalar Avrupa Birliği'ne üye olmak isteyen devletlerin üyelik sürecinde imzalamak zorunda oldukları anlaşmalardır.

Bu anlamda bakıldığında Avrupa Birliği'ne sonradan üye olan Sovyet bloğu ne ya Komünist blog olarak tanımla ülkelerde bu anlaşmalara imza atmıştır bu anlaşmalar üzerinden 1970'lerden itibaren ilerleyen ve 1945'lara dayanan temel insan hakları rejiminin devamı olarak görülen çok kültürlü yaşamın koruma alanına girdiğinin hukuki bir dayanağı olarak görmek mümkündür.

Çok kültürlü hayatın pratik olarak uygulanmasına sadece Egemen toplum karar verebilir hedeflenen programın büyüklüğü ya da küçüklüğünden ziyade toplum tarafından kabul edilip benimsenmesi en önemlisidir Zira Adalet sadece hukuk kuralları ile uygulanamaz hukukun toplum içerisinde uygulanabilirliği adaleti ortaya koyar tam anlamıyla Çok kültürlülük teriminin yaşayabilmesi için azınlıkların dışlanmaması ve ev sahibi olarak görülmesine bağlıdır.

Azınlıklara yönelik tevazulu ve ev sahibi gibi davranarak onları misafir olarak görmekten ziyade onları da toplumun bir bireyi olarak görmek ve benimsemek çok kültürlü hayattan bahsedebilmemiz için gerekli bakış açısı demek yanlış olmayacaktır çünkü özgürlüklerinin ve hareketlerinin devlet politikaları ile sınırlandırılması ve bir alan çizilmesi azınlıkların topluma uyumunu engeller bu sınırlar içerisinde bir uyumdan bahsetmek mümkün değildir.

Her devletin azınlıklara yönelik politikaları kendi iç siyasetleri gereği farklılık gösterdiğinden Avrupa Birliği'nin ortak bir politikası söyleyebiliriz. Azınlık hakları konusunda İtalya ve İsveç Bonkör davranırken Fransa ve Yunanistan'da azınlık hak ve hukukundan dahi söz etmek mümkün değildir Hollanda ve Belçika'da ise varolan çok kültürlü toplumsal yapıyı yaşatabilmek ve koruyabilmek için Avrupa birliği ile uyumlu kurallardan kaçınılmaktadır.

Finlandiya ve Portekiz'de ise durum demografik yapının tek bir unsurdan oluşması nedeniyle azınlıklar iç politikada söz konusu bile değildir Avrupa Birliği hukuki altyapısını oluşturulmuş olsa bile Avrupa Birliği'ne yeni üye olacak devletlerin örnek alabileceği model bir devlet yoktur model bir ülke olmadığı gibi azınlıklar konusu devletlerin kendi inisiyatifine bırakılmıştır Bu da Birlik içerisinde uygulamalarda farklılıklar doğurmuştur.

Azınlıklara verilen haklar konusunda Romanya Macaristan ve Çek Cumhuriyeti dikkat çekmektedir bu devletlerin dikkat çekmesinin nedeni vatandaşlarının akraba topluluk olarak ortak bir soydan gelmeleridir ad hoc olarak da adlandırılabilir bu uluslararası azınlık politikaları Macaristan Romanya ve çekyada önemli bir politika

alanıdır ve bu ülkeler ülkelerinde yaşayan azınlık olarak tanımlanabilecek grupları önemli haklar vermektedirler bunun altında yatan temel sebep bu ülkelerin ulusal sınırları dışında yaşayan önemli bir nüfusu sahip azınlık durumunda olan soydaşlarının var olmasıdır.

Slovakya Estonya Letonya Bulgaristan ise tam tersi olarak azınlıklar hukuku konusunda AB ve dünyadan sürekli eleştiri alan ülkelerdir Slovakya AB üyelik sürecinde ülkesinde yaşayan Roman yazıları verdiği anadil hakkını 2009'dan itibaren geri almıştır Estonya ve Letonya da ise ulusal sınırları içerisinde yaşayan azınlıklara vatandaşlık hakkının verilmesi dil şartına bağlanmıştır. Azınlıklara yönelik negatif tutumlar sergileyen ülkeler grubunda Polonya Litvanya gibi AB üyesi ülkelerin yanında aday ülke statüsünde bulunan Makedonya ve Türkiye'de yer almaktadır fakat temel problem devletlerin tercih ettikleri tanımladıkları ya da Fransa Yunanistan Bulgaristan gibi örnekler de olduğu üzere tercih etmedikleri tanımladıkları azınlık grupların da yaşanmaktadır. Basklar Katalanlar İskoçlar İrlandalılar Galeriler Samiler Frizyenler Macarlar Çekler Slovenler Romanyalılar veya Polonyalılar gibi kimi gruplar pozitif ayrımcılıktan yararlanabilirken Roma vatandaşları ve Baltık devletlerindeki Rusça konuşan diğer halk unsurları ayrımcılık istihdam hukuki haklar Bürokratik haklar Hatta ve hatta vatandaşlık hukuku gibi konularda aşağılayıcı hareketlere maruz kalmaktadırlar.

Avrupa Birliği Orta Avrupa ve Doğu Avrupa'daki devletleri üye yaptıktan sonra yaptırım avantajını kaybetmiştir azınlık hakları konusu Avrupa Birliği ideali için bir araç olmaktan çıkmış ve ortak bir azınlıklar hukuku görüşüne sahip olmadıkları için çok kültürlülüğü de yaşatabilecek rolden uzaklaşmıştır.

Günümüzde Avrupa devletlerinin birçoğu da önceleri eleştirdikleri konularda çark etmişlerdir başta Almanya ve Fransa olmak üzere göçmenlere ve işçilere yönelik tek taraflı anlaşmalar dayatılmaya başlanmıştır yakın tarihte benzer uygulamalara Hollanda ve İngiltere'de katılmıştır bununla yetinmeyerek göçmen zorunlu dil sınavlarını da içeren şartlar uygulanarak vatandaş olabilme hakkı zorlaştırılmıştır.

Çok kültürlülük politikalarının iflas etmesini bir hata olarak gören Fransa'da da azınlıklara yönelik sert uygulamalar başlamıştır Fransa ülkesinde yaşayan Roman gruplarını ülkesinden kovmaktan çekilmemiştir Romanya vatandaşlarına Yapılan bu muameleyi kınasa da Fransa'nın tavrını değiştirmemiştir Fransa Afrika'dan gelen göçmenlere yönelik olarak da ırkçı politikalar uygulamaya başlamıştır Fransa'da

yükselişe geçen aşırı Sağ ve muhafazakâr Göçmen karşıtı partilerin parlamentoda sayılarının artması göçmen karşıtı politikalara ve görüşlerin ağırlığını artırmıştır.

Görülüyor ki Avrupa Birliği çok kültürlülüğü destekleyen teknokratlar ve oy devşirmek için göçmen karşıtı popülist liderler arasında seçim yapmak zorunda kalmakta ve tercihini ikinciden yana yapmakta.

Avrupa'da yükselişini hızla sürdüren aşırı sağ ve muhafazakar siyasetten ve uygulamalardan çok fazla etkilenen Aynı zamanda da Kymlicka'nın çok kültürlü kendisine yer verilmeyen topluluk tereddütsüz Avrupalı Müslümanlardır. 2008 yılında Avrupa'yı mali olarak sarsan ekonomik kriz ile artan yabancı düşmanlığının merkezinde Müslüman gruplar vardır.

Şüphesiz ki bu durum sekülerlik ve Hümanizm görüşüne dayanan aydınlanmacı değerler ile çatışır. 2. Dünya Savaşı'nın sonunda dünyada oluşan ekonomik ve siyasi şartlar Avrupa'ya büyük bir Müslüman Göçü'nün zeminidir Avrupa'daki Müslüman grupların varlığının Avrupa kültürüne katkıları da olmuştur Bu katkılar tarihsel ve diyalektik bir vakıa olarak görülebilir.

Özellikle Huntington'un medeniyetleri çalıştıran tezinden sonra model medeniyetin doğduğu yer olarak kabul gören Avrupa medeniyetinin ihtiyaçlarına direnç gösterdiği uyum sağlayamadığı iddia edilen Müslüman grupların çok kültürlü hayatta yaşamlarında Uyumsuz olmaları öngörülen bir olay olarak benimsenmiştir.

Avrupa Müslümanları Müslüman azınlık olarak tanımlama ve görmez Müslüman unsurları da misafir işçiye mülteci ve göçmen kavramı içerisinde adlandırır Avrupa ülkelerine Kendi isteğiyle göç eden azınlıklara yoğun olarak son zamanlarda emel İnsan haklarından başka hiçbir hak verilmediği gibi bu temel insan haklarının kullanılmasında da zorluklar çıkarmaktadır. Bu hakların kullanılmasında söz konusu Müslüman gruplar ise bu muamele kendini daha da ortaya çıkarmaktadır yoksulluk işsizlik İnanç ve dil farklılıkları üzerine çalışan kurumların yaptığı araştırmalar Avrupa'nın gelişmişlik seviyesi en yüksek ülkeler ülkelerinde dahi söz konusu Müslümanlar olunca ayrımcılık yapıldığı görülmektedir.

Değişik adlarla tanımlanan bu ayrımcılık uygulamaları sosyal hayatla sınırlı kalmayıp politik zemine de taşınmıştır Avrupa Birliği üyelik süreci içerisinde yer alan Türkiye devletinin Müslüman kimliğinin sürekli özel olarak gündemde tutulması ve birlik içerisinde sürekli bu alanda tartışma ve kavgaların olmasın Avrupa'da Müslümanlara bak işi ortaya koyan bir başka belgedir.

Avrupa çok kültürlü toplumsal hayata geçiş için göçmen nüfusların topluma uyumuna yönelik çabalar yapsa da bu çabaların olumlu sonuçlar gösterdiğini söylemek zor olur aksine bu uygulamalar Avrupa'da milliyetçiliğin yayılmasını tetiklediği söylenebilir.

Hatta Hollanda'da araştırmalar yapan bir kısım hukukçu Aydın Hollanda yasalarında ve mevzuatlarında ayrımcılığı ifade eden 2000'den fazla teleme rastlamışlar İğdir 2000li yıllardan sonra Avrupa'da ırkçı saldırıların yükselmesi ve ırkçılık üzerinden iç politika üreten siyasi partilerin oylarının yükselişe geçmesi Çok kültürlülük politikalarının çöküşünün somut göstergesidir.

Almanya İngiltere Fransa gibi Devletler 'de göçmen nüfusu her yıl milyarlarca Euro harcıyor olması bu ülkelerin asli unsuru olan vatandaşlarının "sağlık eğitim e işsizlik sigortasından" aldıkları payların düşmesine neden oluyor. Bu da asli unsur olan vatandaşlar arasında kızgınlığa neden olmakta bu kızgınlığın temelleri 1960'larda başlar ve 1980'lere kadar devam eder toplu iş sözleşmelerinde ekonomik daralmalarda ve krizde işten çıkarmalarda en son giren ilk çıkar maddesi uygulanır bunun kanıtı olarak işsizliğin arttığı dönemlerde işsiz yabancı göçmen sayısının fazlalaşması gösterilebilir.

Avrupa'da ırkçılığı yükselten önemli olaylardan biri de sağ söylemler ve milliyetçi söylemler üzerinden politika üreten siyasi partilerin artışıdır. Sağcı ve aşırı milliyetçi siyasi partilerin politikada güçlenmesi azınlıklar ve göçmenlerle ilgili sorunların çözülmesi bir tarafa bu sorunların daha da büyümesini getirmiştir.

Göçmen toplulukları karşı yapılan toplumsal eylemler Göçmen haklarının daraltılması ve göçmen nüfusa yönelik ırkçı taarruzların yüksek bir hızlı artması milliyetçi ve sağ partilerin yürüttükleri politikalarından Azade olamaz Fransa'da Sarkozy'nin başında bulunduğu hükümet göçmenlere karşı çok açık ifadelerle cephe almıştır. Bunun yanı sıra İngiltere'de de göçmenler yüksek terör şüphelisi olarak kamuoyunun önüne atılmıştır.

Almanya'da da aşırı sağ partilerin en başta Türk azınlığı ve diğer azınlıklara yönelik uygulamaya geçirdikleri baskıcı politikalar Göçmen sorunlarının iyiden iyiye düğmesine ve ırkçı şiddetin artmasını tetiklemiştir. Almanya'nın Solingen şehrinde göçmenlerin barındıkları binalara Gamalı Haç işareti çizip taarruzlar yapılmış ve Aynı tarih içinde Moors şehrin dede buna benzer taarruzlar yapılmıştır Türk göçmenlere yönelik olarak son yıllarda Avrupa'da 313 saldırı yapılması Münferit olaylar olmaktan ziyade planlı programlı olaylar olduğunu gösterir.

Avrupa Birliği'nin Temel Haklar Merkezi (FRA) Örgütü'nün 2008'de yayınladığı rapora göre, AB üyesi pek çok ülkede (Danimarka, Almanya, Fransa, İrlanda, Avusturya, Slovakya, Finlandiya, İsveç ve İngiltere'de) 2000–2006 yıllarında ırkçı saldırılar yükselme eğilimindedir.

Aynı rapora göre 2000-2006 arasında bilhassa Fransa ve Almanya'da aşırı sağkanat hareketler hızla yükselmiştir. Yalnızca Almanya'da ırkçı saldırılar 2005-2006 yılları arasında %14 artış göstererek 15.914'den 18.142'ye yükselmiştir.

3.3. Avrupalılık: AB Ulusçuluğu?

Avrupalılık kimliği Avrupa'da hiçbir zaman olmadığı derecede önemli olmuştur. Zira yalnızca gelişmiş Batı Avrupa değil Eskiden Sosyalist olan Doğu Avrupa'da Avrupa'nın siyasi coğrafyasının kapsamına girmiştir. Bu geniş coğrafya daha kapsayıcı ve evrensel bir bakış açısına yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır Bu sebeple de kimlik tartışmaları aynılıklar ve benzerlikler yerine farklılıklar içinde birleşme fikri üstüne inşa edilmek istenmesine karşın Avrupa Birliği ben bütünleştirici hem de ayrıştırıcı bir kapsamda ilerlemektedir. Zira Avrupa Birliği bütünleşmesi bir yandan üye devletlerarasında uluslarüstü bir birliklilik oluşumunu sağlamaya çalışırken üye devletlerin de birbirleri arasındaki farklılıkları vurgulamak yerine Avrupa Birliği üyesi olmayan Birlik dışı ülkelerin ve kıta dışındaki ülkelerin farklılıkları üzerinden kendi Avrupalılık kimliğini inşa etmeye çalışmaktadır. Bu çalışmalar Avrupa Birliği içinde bölgesel özerklik isteklerinin ortaya çıkışını engelleyemem ekle beraber Avrupa Birliği'ne karşı da ulusal akımların doğuşunu tetiklemektedir. Ulusalcı duygu ve hislerle hareket eden Norveç ulusun Avrupa Birliği üyeliğini reddetmesinin temel gerekçesi de budur.

Avrupa birliğini oluşturan devletler farklı ulusal köklerle oluşmuşlardır Avrupa Birliği fikri konusunda istekli olanlarla beraber isteksiz ve tutucu yaşayan devletler ve milletlerde vardır bu Devletlerin ve milletlerin Avrupa Birliği Fikri uğruna bir araya gelebilmelerini en önemli yolu kendi ulusal hislerinden fedakârlık ederek Avrupalılık kimliği üzerinde Avrupa Ulusu fikrini kabul etmeleridir.

Avrupa Birliği uygulamaya çalıştığı politikalarla bu isteğini alenen göstermektedir mesela bütün Avrupalı devletlerin kabul ettiği bir göç ve göçmenlik politikaları geliştirmeyip hala kendi iç ulusal dinamikleri üzerinden ayrı ayrı politikalar geliştirmeleri ulusal kimliklerinden vazgeçmekte zorlandıklarını göstermektedir. Avrupa Birliği hızlı bir şekilde yaşanan nüfus problemine ve buradan kaynaklı yaşayacağı

işgücü ihtiyacı problemine rağmen göç ve Göçmen konusunda üzerinde bir mutabakat sağlayabilecekleri gelişmeden uzaktırlar. Dahası Avrupa Birliği üyesi ülkelerden serbest şekilde gelecek olan göçleri de kontrol altına almak arzusu içindedirler mesela Bulgaristan ve Romanya'nın 2007 nesinde Avrupa Birliği'ne tam üye olabilmelerine karşın bu Schengen anlaşmasından yararlanmaları ertelenmektedir

Esasen sınır konuları 14 Haziran 1985 imza edilen ve Mart 1995 uygulama konulmuş olan Schengen antlaşması, AB üyesi devletlerarasında gümrük kontrollerinin kaldırılmasını ve serbest dolaşımın uygulanmasını öngörmektedir. Schengen'in en önemli özelliği üye devletlerarasındaki sınırları kaldırıp müşterek bir dış sınır belirlemektir.

Böylelikle Biz ve onlar ayrı mı birlik içindeki devletler için değil tam tersi Birlik dışında kalan devletler için geçerli hale gelecektir. Sonuç olarak da Avrupalılık kimliğinin ve hissinin gelişim göstermesi ne büyük destek getirecektir. Böylelikle Schengen uygulamaları Avrupa Birliği üye devletlerinin vatandaşlarını simgesel ve ruhsal bakımdan etki altına alarak ortak coğrafyaya bağlılık duygusunu geliştirecektir.

Buna karşın Danimarka ve Fransa gibi bazı üye devletler göçmen nüfusun giderek çoğalmasından rahatsız olarak ulusal sınırların daha sıkı kontroller altına alınmasını savunmuşlardır. Schengen Anlaşmasının çiğnenmesi anlamına gelebilecek bu politikaya Almanya ile birlikte karşı gelen üye Devletler'de vardır.

Schengen uygulamasından sonra buna benzer sorunlar müşterek para birimi olan avro da da görülmüştür. Son zamanlarda meydana gelen ekonomik ve Finansal krizler sebebiyle bilhassa avro bölgesi ülkesi olan İtalya İspanya İrlanda ve Yunanistan da yaşanan ekonomik sarsıntılardan kurtulabilmek için ortak mali sistem ve ortak Vergi Sistemi uygulanmasına karşı olunması bu bütünleşmeciliğinin sorunlu konusu olmuştur.

Afrikalı, Doğulu ve Müslüman Göçmen gruplara karşı yapılan saldırgan ve ayrıştırıcı politik uygulamalar ekonomik sorunların yaşandığı dönemlerde temel bulmaktadır. Müslüman gruplara karşı düşmanca ortaya konan Minare sorunu karikatür sorunu gibi benzer yapay krizler doğrulması ve bu krizlerde tek kutuplu tavır alınması.

Bu durumun en somut örneğini ortaya koyar bu ve buna benzer uygulamaların hepsi Avrupa Birliği'nin bugüne kadar ortaya koyduğu ilerlemelerin hala benim benim dediğini ve Birliği meydana getiren milletlerin kendileri dışındaki Milletler'e karşı tevazu ve sabra Malik olamadıklarını gösterir.

Dolayısıyla toplumun bilinçaltında yaşayan Düşmanların dost olarak kabul edilemeyeceğini göstermektedir kabul etmeye çalıştıkları Çok kültürlülük ve çok kültürcülük politikaları bilhassa eski sömürgelerden göç eden ve çalışma hayatına giren göçmenlere karşı tam olarak uygulanmamaktadır yükselen yabancı düşmanlığı bu durumun en somut belirtisidir.

2. Dünya Savaşı'ndan sonra kıta Avrupa'sında devletler bir arada yaşayabilme iradesi ortaya koymuşlardır Zira birbirleriyle yaptıkları savaşlar ve anlaşmazlıklar ortaya konacak bu irade ile çözülebilirdi. Avrupa Bunun farkına varmıştır. Ancak barış ile ekonomik istikrar ve toplumsal refahı sürdürülebilir hale getirebilirler.

Avrupalı devletler asırlarca dünyada en fazla ihmal ettikleri ve ihlal ettikleri insan hakları kanunların üstünlüğü gibi evrensel ilkeleri özümseyip ön plana koymuştur. Herhangi bir meselede reform yapma ihtiyacı doğmuşsa o mesele sorunlu bir mesele demektir Dolayısıyla bir konu üzerinde bir sorun doğmadan en azından problem çıkaracak potansiyel tehlikeler olmadan çözüm iradesi ortaya konmaz.

Zira zaruri durum oluşmadan yapılmak istenen çalışmalar tedbirler ve yenilik hareketleri topluluklar tarafından özümsemeye Jack ve istendiği gibi uygulanamayacaktır bu durum sonucunda baskıcı politikalar akla gelecek lakin Bu kez de bu baskıcı politikalara karşı bir direniş doğacaktır. Bununla beraber bu mevzuda da bir ikilem söz konusudur.

Batıda ve bilhassa Avrupa'da var olan demokrasi insan hakları Hukukun üstünlüğü gibi değerler Avrupa'nın dışında var olan ülkelerde yeterli düzeyde zemin bulamamakta. Bu durumun nedenleri arasına toplumların kendi iç dinamikleri üzerinden hâsıl olan ihtiyaçların etken olduğunu söyleyebiliriz. Örneğin Fransa'da yaşayan Fransız ile Kanada'nın Quebec bölgesinde ikamet eden Fransız arasında benzer ortak bir kültürden bahsetmek mümkün değildir. Zira dünyada değişmeyen hiçbir şey yoktur bu değişim kültür ve medeniyet sahasında da vardır. Quebec'te yaşayan Fransız kökenli insanlar Fransız ihtilalini görmemişlerdir, dolayısı ile bu iki topluluk birbirlerinden farklı şeyler yaşamıştır.

Her devlet ve her coğrafya kendine has dinamikler taşır ve bu dinamikler çağa ve bulunduğu bölgeye göre farklılıklar ve değişmeler gösterir. Dolayısıyla meselelerin çözümünde tek bir yol yok yoktur. Kalkınmış devletlerin geri kalmış olarak tanımladıkları topraklara gelişmenin yöntemi diye sunduğu acı reçetelerin arka planında o bölgenin kültürel ve ekonomik olarak bağımlı hale getirilmesi yatar.

Avrupalılar sömürge dönemlerinde bu ülkelere göç etmişlerdir. Sömürgecilik sona erdiğinde bu sefer tam tersi olarak sömürülen ülkelerdeki insanlar batıdaki ekonomik ve sosyal refah ve zenginlikten pay alabilmek için batıya göç etmeye başlamışlardır, bu tersine göç Avrupa'da huzursuzluk doğurmaya başlamış ve itirazlar yükselmeye başlamıştır. Bu noktada gelinen süreçte AB birliği geliştirme ve sürdürülebilirlik sorunları yaşıyorsa bunun nedenlerini kendi iç dinamiklerinde aramalıdır. Birlik içerisinde ki her devletin üzerinde mutabık kalabileceği politikalar geliştirilemiyorsa ve meseleleri dışarda arayıp dışarıyı hedef gösterip çözümü zorlaştırmak yerine meselelerin çözümünü kendi iç dinamiklerinde aramalı.

Ancak böyle yapabilirse Avrupa Birliği Avrupa standardı ve Avrupa değerlerine ulaşabilir. Bu değerler üzerinden kendi içinde bir bütünlük kazanma başarısını elde eden AB dünyanın geri kalan kısmına ve bilhassa sorunlu ve kavgalı coğrafyalara başarılı bir örnek olabilecektir. Fakat gelinen noktada Avrupa'da ekonomik sosyal ve siyasi konularda ortaya çıkan her olumsuz duruma verilen aşırı uç tepkilerin gerekçesini sanki toplumsun bilinçaltında yerleşmiş geçmiş yıllardaki kötü muameleler oluşturmaktadır. Bakıldığında gelinen noktada ulusçuluk fikri değerinden bir şey kaybetmemiştir.

Bununla beraber günümüzdeki ulusçuluk anlayışının sebep olabileceği problemler sonrasında kaybedilecek çok fazla şey vardır. Zira bilhassa Avrupa ülkelerinde kazanılan ekonomik, sosyal ve siyasi haklar önceki dönemlerle mukayese edilemeyecek derecede artmıştır. Bu nedenle bu kazanılan haklar ne kadar çok yaygınlaşır ve benimsenirse barışı ve istikrarı yakalamak o kadar kolay olacaktır. Çünkü Avrupa Birliği'nin bütünleşme süreci bu amaca ulaşmanın bir aracıdır şayet bütünleşme araç olmayıp bir gaye olsaydı Birlik üyeleri ulusal değerlerini Avrupa Birliği değerlerine değiştirmekte gönülsüz ve isteksiz olmazlardı çok kısa bir zamanda bu bütünleşme amacına ulaşılabilirdi.

60 yıldır bu amaca ulaşmak için verilen mücadelenin istenilen ve beklenen hızda gerçekleştirilememesinin nedenleri Birlik üyelerinin kendilerine Has ayrı ayrı dinamikler taşımalarından kaynaklanmaktadır.

Bu çalışmamızda ülkelerin ve milletlerin kendi bünyelerinde yaşayan fakat şu veya bu gerekçelerle kendilerinden farklı gördükleri diğer Milletler'e bakışlarını ve bu yönde sürdürdükleri ulusal ve uluslararası politikaları tarihsel bir metot içinde ele alınmıştır. 1600'lu yıllardan itibaren bağdaşık bir millet ortaya çıkarma maksadı taşıyan ve toplumdaki farklılıkları da bir güvenlik meselesi olarak gören görüşlerin çöküşü,

sebepler oldukları geniş çaplı savaşlar ve dünya barışının bir türlü sağlanamaması, 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren devletlerin ve milletlerin barış içinde yaşayabilmesi için sosyoloji kuramlarının doğmasını sağlamıştır.

Çok kültürlülük anlayışının Avrupa'da uygulanmasında ortaya çıkan sorunların en önemlisi gelen göçmen nüfustan kaynaklanmaktadır. Bilhassa 2. Dünya harbinin bitmesiyle başlayan ve sanayinin gelişmesiyle beraber hız kazanan batıya göç ilk zamanlarda sanayileşmiş Avrupa'nın lehine bir gelişmeydi. Sanayileşmiş Avrupa vasıfsız işgücü ihtiyacını içinde Türkiye'nin de bulunduğu ülkelerin vatandaşlarından karşılamaktaydı zamanla göçle gelen nüfusun çoğalması ve ailelerinin büyümesiyle birlikte bir takım problemler doğmuştur.

Avrupa'da işsizlik oranlarının artması ve göç ile beraber gelen nüfusun geldikleri ülkedeki kültürlerini yaşamaya devam etmesi Avrupa kültürüne adapte olmalarını engeller bu adaptasyon sorunu sebebiyle yerel vatandaşlarda ortaya çıkan huzursuzluk göçmenlere karşı ayrımcı politikaları doğurmaya başlamıştır. 1990'lardan itibaren başlayan ve bugünlere kadar yükselerek süregelen aşırı ırkçı ve korumacı siyaset göçmenlerin temel haklardan yoksun kalmasına neden olmuştur. Avrupalı devletler menfaatleri doğrultusunda gönüllü olarak kabul ettikleri göçmen nüfusa karşı uyguladıkları ayrımcı politikalar ve temel haklardan Mahrum bırakma politikaları demokratik anlayıştan çok çok uzaktadır hakeza en başta Türkiye olmak üzere üyelik süreci içindeki ülkelere azınlıklar konusunda çeşitli yaptırımları gündeme getirelim. Avrupa Birliği bu konuda çifte standart uygulamaktadır. Bu da Avrupa Birliği'nin insani değerler ve çıkarları arasında her zaman çıkarlarını tercih ettiğini gösterir.

Söz konusu Avrupa devletleri içerisinde yaşanan bir sorunsal örneğin Katalanlar meselesi bu konuda Avrupa İspanya'ya karşı hiçbir yaptırımda bulunmayıp görmezden gelirken söz konusu Türkiye yahut başka ülkeler olduğunda baskı ve yaptırımlar uygulamayı düşünmesi ulusal çıkarların Avrupa Birliği değerlerinin önüne geçtiğini gösterir. Özellikle 1990'lardan itibaren Avrupa'da artan aşırı milliyetçi yönelimler işçilere göçmenlere mültecilere ve özellikle Müslüman topluma karşı ayrıcalıklı haklar bir kenara dursun temel insan haklarını bile yaşamalarına engel olunmakta.

3.4.Yurttaşlık Ve Milliyetçilik Bağlamında Avrupalı Ortak Kimliği

AB'nin bütünleşme sürecini gözden geçirmek, bu bütünleşmede karar alma mekanizmalarının genel olarak yukarıda, liderler ve üst düzey bürokratlar arasında işlediğini görmeyi kolaylaştırır. Bu mekanizmaların AB üyesi ülkelerin halkları

tarafından bilinirliği son derece sınırlıdır. Geçtiğimiz bölümde de değindiğim gibi, Birlik'in bazı önemli adımları atacağı sırada halka danışma kararı aldığında ortaya çıkan sorunlar bu durumun bir yansımasıdır. Karar alma süreçlerine halkların yeterince dâhil olamaması AB ile ilgili çalışmalarda sıkça gözlenen "demokrasi açığı" tartışmalarına sebep teşkil eder. Adına kararlar alınan "Avrupalının Maastricht Anlaşması"yla resmen tanımlanarak AB yurttaşlığının oluşturulması, halkların doğrudan oylarıyla seçilen AP'nin diğer AB organları karşısında güçlendirilmesi gibi gelişmeler daha demokratik bir AB yolunda atılan adımlardır.

Fakat bu adımların istenen sonucu verebilmesi için AB yurttaşlığının üye ülkelerde ortak bir kimlik yaratması önem taşır. AB'nin pek çok alanda uluslararası bir kuruluşun çok ötesine geçen yapısı, halkların AB kurumlarının karar ve işleyişlerine dâhil olmasını gerektirir ve bu da ancak AB ve kurumlarının halklar tarafından sahiplenilmesi ile mümkündür. Bu sahiplenmeyi sağlayabilmek ortak bir aidiyet, ortak bir Avrupalı kimliğinin benimsenmesini gerekli kılar.

AB yurttaşlığı her ne kadar daha demokratik bir Birlik yolunda önemli bir adım olsa da bazı nitelikleri nedeniyle eleştirilere hedefdir. Dahası, geçen 22 yıllık sürede AB üyesi ülkelerin halkları tarafından ne kadar içselleştirildiği tartışmalı bir konudur. Üye ülkelerde hala en güçlü aidiyetler ulusal kimliklerdir. Zaman zaman milliyetçi çevrelerin de bu kimlikleri kullanması AB karşıtı reflekslere sebep olur. Bununla birlikte ulusal kimlik artık ulus-devletlerin istediği gibi halkların tek kimliği olma (ya da bu şekilde görülme) vasfını yitirmiştir. Gün yüzüne çıkan yeni kimlikler, yeni kendini tanımlama biçimleri için AB yurttaşlığı önemli bir şanstır. İlk bölümde yer verdiğim yurttaşlığın yeni yüzlerini kapsayacak bir AB yurttaşlığı, kimliklerin özgürce temsili için demokratik ve çoğulcu bir zemin yaratma olanağına sahiptir.

Yine de AB yurttaşlığının kendisini ulus-devletler olan üye ülke yurttaşlıklarına doğrudan bağımlı kılması yurttaşlığın bu yapıları güçlendirme ihtimalini de beraberinde getirir. AB yurttaşlığının ortak bir kimlik yaratıp yaratamayacağını veya yaratacağı kimliğin niteliğini belirleyecek iki önemli husus mevcuttur. Bunlardan biri söz konusu yapının ulusal kimliklerle ve dolayısıyla milliyetçiliklerle ilişkisi; diğeri ise onun yurttaşlığı nasıl bir genişlikte ve nasıl bir kapsamda değerlendireceğidir. Bu hususlardan yola çıkılarak, bu bölümde, AB yurttaşlığına bağılı olarak ilerleyen Avrupalı ortak kimliği, milliyetçilik ve yurttaşlık bağlamlarında açıklanmaya

çalışılacaktır. Bu doğrultuda, Jürgen Habermas'ın anayasal yurttaşlık yaklaşımından genişçe yararlanılacağı da belirtilmelidir.

3.5. Avrupa Birliği Yurttaşlarının Birlik ve Ulusal Kimliklerine Bakışları

Avrupalıların AB yurttaşlığına bakışını değerlendirirken kullanılacak en önemli kaynaklardan biri 1973'ten bu yana AT ve AB'yi ilgilendiren çeşitli konularda Komisyon adına yürütülen Eurobarometer kamuoyu anketleridir. Eurobarometer'in son çalışması olan 2013 Sonbahar çalışmasındaki genel ankette ve "Avrupa Yurttaşlığı" başlığı altında yürütülen bölümde bu konuya ilişkin ortaya çıkan verilere değinmek AB yurttaşlığına bakışı analiz edebilmemiz için yararlı olacaktır.

Öncelikle AB yurttaşlarının Birlikten ne beklediğini belirtmelerini isteyen soruya verilen "ekonomi/krizle mücadele" başlığı altına girebilecek yanıtlar (istihdam, yaşam kalitesi, istikrar,...) -Bahar 2013 anketinden sonra %3'lük bir azalma gösterse de %46'lık oranla ilk sıradadır. Bunu %28 ile "yönetim ve işbirliği", %13 ile "yurttaşlık" ve %7 ile "dış ilişkiler" başlıkları altına girebilecek yanıtların oranları izler. Birliğin kuruluşu sonrası uzun yıllar sadece ekonomik birim olarak değerlendirilen üye ülke yurttaşlarının AB yurttaşlığı oluşturulduktan sonra Birlikle ilişkilerini Şekillendiren en önemli unsurun ekonomi olması aslında tahmin edilebilecek bir sonuçtur.

Katılımcılardan AB'ye bağlı hissedip hissetmediklerini belirtmelerini isteyen soruya verilen cevaplardan çıkan sonuç, AB yurttaşlarının sadece %46'sının kendisini AB'ye bağlı hissettiğidir. %52 AB'ye bağlı hissetmediğini belirtirken, %2'si ise "bilmiyorum" yanıtını verir. Buna karşın aynı soru ülkeler bazında sorulduğunda kendisini ülkesine bağlı hissettiğini belirtenlerin oranı %91; yerleşim birimi bazında (Şehir/kasaba/köy) sorulduğunda kendisini bunlara bağlı hissedenlerin oranı %87'dir. Bununla birlikte, katılımcıların eğitim aldıkları süre ve ekonomik durumları yükseldikçe AB'ye bağlı hissedenlerin oranında da artışlar gözlenir.

Yine benzer ve bu çalışmayı doğrudan ilgilendiren bir diğer anket sorusuysa "Kendinizi AB yurttaşı olarak hissediyor musunuz?" Şeklinde. Katılımcıların %20'si "evet, kesinlikle", %39'u "evet, bir ölçüde", %26'sı "hayır, pek değil", %26'sı "kesinlikle hayır" ve %1'i "bilmiyorum" yanıtlarını verir; dolayısıyla toplamda "evet" yanıtı verenlerin oranı %59'u bulur. Ankette sunulan Bahar 2010'dan bu yana aynı soruya verilen yanıtların oranları birbirlerine çok yakındır; aralarında %3'ü aşan değişimler görülmez.

Kadın katılımcılar arasında kendilerini AB yurttaşı hissetme oranı erkeklerden %4 oranında daha azdır (%57-%61). Yaş da büyük bir fark yaratır; 15-24 yaş arasında "evet" yanıtı toplamda %64'ken, 55 yaş üzerinde bu yanıtın oranı %55'e düşer. Fakat en ciddi farkları eğitim ve ekonomik durum yaratır. 15 yılın altında eğitim almış katılımcılarda kendilerini AB yurttaşı görme oranı toplamda %46'da kalırken, bu oran 20 yıl üzeri eğitim almış katılımcılarda %70'e çıkar. Yine, "çoğu zaman faturalarını yatırmakta zorlandığını" belirten katılımcılarda oran %41'ken, bu konuda hiç zorlanmadığını belirtenlerde oran %65'i bulur.

Tabii bu bağlılık sorularıyla birlikte AB yurttaşlarının bu yurttaşlığı ne kadar tanıyıp bildiklerini görmek de önemlidir. "Bir AB yurttaşı olarak hangi haklara sahip olduğunuzu biliyor musunuz?" sorusuna katılımcıların %8'i "evet, kesinlikle", %35'i "evet, bir ölçüde", %38'i "hayır, pek değil", %17'si "kesinlikle hayır" ve %2'si "bilmiyorum" yanıtlarını verir. Burada da yine Bahar 2010'daki yanıtlarla arada %1'i aşan bir fark gözlenmez. Bilinç konusunda sözü edilmesi gereken bir diğer husus AB'nin nasıl işlediğinin AB yurttaşları tarafından yeterince bilinmemesidir. Sonbahar 2013 Eurobarometer'in genel bölümünde AB'nin nasıl işlediğini bildiğini söyleyenlerin oranı %50'yken, bilmediğini söyleyenlerin oranı %47 ve fikri olmayanların oranı %3'tür.

Yine "AP üyeleri doğrudan AB üyesi ülkelerin halkları tarafından seçilir" önermesine "doğru" diyenlerin oranı %54, "yanlış" diyenlerin oranı %29 ve "bilmiyorum" diyenlerin oranı %17'dir. (Eurobarometer, 2013, s. 93) Bu, bir anlamda AB'nin temel değer olarak vurguladığı demokrasinin Birlik içindeki işleyişini sorgulanır hale getirebilecek ciddiyette bir sorundur.

Eurobarometer'ın "Avrupa Yurttaşlığı" başlıklı anketindeki bir diğer önemli soru katılımcıların milliyetleri ve Avrupalılık arasında kendilerini nasıl tanımladıklarıdır. Kendilerini sadece milliyetleriyle tanımlayanların oranı %42, "sadece Avrupalı" olarak tanımlayanların oranı %2, "..... ve Avrupalı" olarak tanımlayanların oranı %47, "Avrupalı ve" olarak tanımlayanların oranıysa %5'tir (boşluklar: milliyet adları). Eğitim ve ekonomik durumun yükselmesinin kendisini sadece ulusal kimlikle tanımlayanların oranında ciddi düşümlere yol açtığı görülür.

Örneğin 15 yılın altında bir süre eğitim alan katılımcılarda kendilerini sadece ulusal kimlikle tanımlama oranı %59'ken, bu oran 20 yıl üzeri eğitimine devam etmiş

katılımcılarda %28'dir. Yine çoğu zaman faturalarını ödemekte zorlandığını belirten katılımcıların %55'i kendilerini sadece ulusal kimlikle tanımlarken, faturalarını ödemekte hiç zorluk çekmediklerini belirtenlerde aynı konudaki oran %38'e düşer. Bir diğer önemli sonuçsa kadınlarda kendilerini yalnızca ulusal kimlikle tanımlamanın (%45) erkeklerden (%39) önemli oranda yüksek oluşudur.

Bu sonuçların ülkeler ve sosyal sınıflar bazında tek tek incelenmesi ve yıllara göre karşılaştırmalı analizleri elbette önemlidir. Fakat burada sunmaya çalıştığım, bölümün ilerleyen kısımlarındaki tartışmalara bir giriş oluşturması açısından AB yurttaşlarının ilgili alanlardaki bakış açılarıdır. Bu sonuçlara göre AB yurttaşlarının önemli bir kısmı için Avrupalılığın ulusal kimliklere ek olarak bir anlam ifade ettiği açıktır; bununla birlikte ulusal kimliklere bağlılığın kıtada hala çok güçlü olduğu söylenebilir.

AB yurttaşlığının ve ortak Avrupalı kimliğinin içselleştirilmesinin ekonomik durum ve eğitim seviyesi ile doğrudan ilgili olduğu da anketlerde ortaya çıkan bir diğer önemli sonuçtur. Bunlara ek olarak yaş ve cinsiyet de bu konudaki diğer önemli bileşenlerdir.

3.6.Ulus-Yurttaşlık İlişkisi ve Avrupa Birliği Boyutu

Habermas, ulusun iki ayrı yüzü olduğunu ifade eder. Bunların ilki, "doğal olmayan" bir devlet yurttaşlığı ulusudur. Demokratik meşruluğun kaynağını bu anlamdaki ulus oluşturur. Bu ulusun fertleri kendi çabaları ile özgürlükçü ve eşitlikçi siyasi ortaklığı yapılandırır. İkinci anlamdaki ulus ise halkçı bir yapıdadır. Sosyal entegrasyon için çaba harcar. Aynı halktan bireyler ortak dil, tarih vb.nin belirlediği bir toplulukta barınırlar. Ulus-devlet, eşitlikçi hukuk devletinin evrenselciliği ile tarihsel ortaklığa sahip bir toplumun bölgeciliği ikilemi arasındadır.

Habermas'a göre kozmopolit bir devlet yurttaşlığı ulusu anlayışı hâkim oldukça bunlar arasındaki ikilem ve gizli rekabet zararsızdır. Bu durumda cumhuriyetçi yurttaşlık öne çıkıp sosyal yaşamı tanzim edebilme şansına sahip olur. (Habermas, 2011, s. 29) Habermas'a göre ulus-devletin tarihteki başarısı ilk modern toplumun bozulan birlik bağlarını ulus anlayışının getirdiği dayanışma ilişkisiyle sağlamlaştırmasından kaynaklanır. Anayasal devletin hukuksal yapısı içerisinde bir boşluk söz konusudur. Çünkü normatif kavramlar ortak yaşamlarını özgür ve eşit haklar temelinde düzenlemek için bireylerin oluşturduğu yapıların sınırları konusuna açıklık

getirmez. Ulus kavramıysa iddia ettiği doğallıkla bu olumsuzluğu yok etme potansiyeline sahiptir. Fakat daha önce bu durumdan kaynaklanan sorunlar ve yıkımlar görülmüştür. Doğalcı bir ulus anlayışının güçlenmesi, kitleleri anayasal devlete bağlamaktan ziyade, cumhuriyetçi ilkelerle bağdaşmayan amaçlar doğrultusunda harekete geçirip acı sonuçlar doğurmuştur (Habermas, 2011, s. 25).

Avrupa halkları bu acı sonuçları fazlaca tecrübe etmiştir. Habermas, Avrupa tarihinde yaşanan gerilim ve çatışmaların, bunların taraflarına müsamahakâr davranmayı ve uzlaşma zeminlerini ortaya çıkarmayı öğrettiğine inanır. Ona göre başarılı bir bütünleşme ile sonuçlanan bu deneyimler, Avrupa modernitesinin normatif benlik bilincine Şekil vermiş; sonuçta "eşitlikçi bir evrenselciliği" yerleştirmiştir. Eşitlikçi evrenselcilik, barbar bir milliyetçiliğin torunlarının ulus sonrası bir demokrasi içindeki saygı ilişkilerine geçişini kolaylaştıracaktır (Habermas, 2011, s. 134).

Öte yandan Habermas, yönetim birimlerinin mevcut durumlarının ulusal çerçevelere tabi olduğunu da göz ardı etmez. Hükümetlerin kendi ulusal alanlarında bağımsız hareket eden, bu alandaki halkın takdiri ile yeniden seçilmeyi hedefleyen aktörler olarak kaldığı sürece onlardan ortak fedakârlıklar gerektiren uluslararası düzenlemeler yapmalarını beklemeyi de imkânsız görür. Önce halkların yurttaşlık Şuuru ulusal sınırları aşan bir biçimde değişmelidir ki, hükümetler ve siyasetçiler de bu politikaları halklarıyla uyumlu bir düzende yürütebilsin. (Habermas, 2011, s. 68)

AB ölçeğinde ulusal siyasetleri aşan bir oluşumun gerekliliğinin en büyük nedenlerinden biri, ulus ve siyasal yapılar arasındaki organik bağın artık demokratik siyasetin önünü tıkayan bir Şekil almasıdır. Avrupa'da artış gösteren kimlik çeşitliliğini ve yurttaşlığına yeni yüzlerini ele alırken de değinilen bunlara dayalı talepleri göz önüne alınca Avrupa halklarının kültürel açıdan homojen bütünler olarak varsayılması artık neredeyse imkânsızdır. Küreselleşmenin ortaya çıkardığı bilinen etkiler ulusal sınırları son derece gözenekli bir hale getirir.

Ulus-devleti yavaş yavaş kendi sınırları içinde yeni ve yabancı kültürel hayat tarzlarının çeşitliliğine karşı açılmaya zorlar. Ulusal hükümetlerin hareket alanını sınırlar ve onları uluslararası rejimlere açılmaya zorlar. Habermas, tüm bu sayılanların bizi anayasa devleti ile "soy birliği cemaati" olan ulus arasındaki bağımlılık ilişkisini feshetmeye zorladıklarını bildirir. (Habermas, 2011, s. 108) Bu noktadan yola

çıkığımızda AB yurttaşlığının bu bağımlılık ilişkisini kırmaya yarayacak ulusüstü bir siyasal çerçeve sunması önemlidir. Fakat ulus-devletlerin bugünkü durumlarıyla onlara tabiiyet ön Şartı taşıması, AB yurttaşlığının bu tür bir vizyon kazanmasını Şu an için zorlaştırmaktadır.

Maastricht anlaşması sonrası bir devletin önemli özelliklerini kazanmaya başlayan AB'nin dikey yapılanmasına karşı ulus-devletlerden gelen tepkiler arttığı görülür. Habermas'a göre ulus-devlet tarihteki başarılarına dayanarak bugününü kurtarmaya uğraşmakta, onu güçten düşüren iç ve dış etkenlerle mücadeleyi sürdürmektedir. Oysa yapması gereken kendini aşmak ve "kahramanca bir Şekilde" ulusüstü düzeyde haklarını kullanma kapasitesini yapılandırmak için çalışmaktır (Habermas, 2011, s. 32).

Uluslararasılıktan uzaklaşan bir AB, evrensel değerler üzerine kurulu ulusüstü bir siyasi yapı hüviyetini kazanma yolunda daha hızlı ilerleyecektir. Tam da burada ulusüstü bir yurttaşlık modeli olarak AB yurttaşlığının nasıl inşa edileceği hususu öne çıkar.

3.7. Avrupa Birliği'nde Ulus Sonrası Toplumsallaşma

AB yurttaşlığı, Avrupa halkları için daha önce örneği olmayan bir biçimde ulus ötesi bir ortak kimlik yaratmayı hedefler. Habermas, bu ulus sonrası toplumsallaşma için herhangi bir Avrupa halkının alt katmanlarından yola çıkarak değil; Avrupa'nın tamamını kapsayan ortak bir siyasi kültürle ve siyasi bir kamuoyunun iletişim ağlarıyla işe başlamak gerektiğini ifade eder. Böyle bir siyasi kamuoyu yapılanması, önemli ölçüde sivil toplumun başarısına bağlıdır. Sivil toplum, siyasi partilerin AB kuruluşlarının kararlarına yanıt vermelerini sağlayacak ortamı hazırlamalıdır. Böylece bu partiler bir Avrupa partiler sistemi içine çekilmelidir (Habermas, 2011, s. 62).

Habermas'a göre, yurttaşlık kurumu bireylere yaşamaya etki ederek kendi statülerini belirleme gücü verir. Bu açıdan, yurttaşları uygun haklarla donatan ve hakları eşit Şekilde paylaştıran bir demokratik süreç, uzun vadede bir dayanışma yaratabilir. Tabii burada sosyal devlet siyaseti de çok etkilidir ve bu sosyal devletten sadece yeniden bölüştürücü lük anlaşılmamalıdır. Sağlık, aile, eğitim, doğanın korunması gibi toplumun dünyevi hayat tarzı ve kamusal alanı bozulmalardan, çürümelerden koruyan tüm sosyal, doğal ve kültürel Şartları güvence altına almak sosyal devletin işlevidir.

Bunlar, piyasaların düzenlenmesine teslim edildikleri takdirde bozulma ve ihmal tehlikesi altına girecektir.

AB yurttaşlığının bir yurttaş dayanışması yaratabilmesi için AB'nin bu tür sosyal politikalara müdahil olması, en azından düzenleyici bir işlev görmesi gerekir. AB yurttaşlarının kendi kişisel hayat tasarımlarını gerçekleştirmeye çalışırken diğerleriyle aynı Şartlara katlanmalarını istemek -örneğin ortak asgari ücret- ancak ulusal sınırlar içinde oluşturulmuş yurttaş dayanışmasının tüm Birlik sathına yayılmasıyla mümkündür.

Habermas, yurttaş dayanışmasını bir anlamda ulusal kimliğin yarattığı bağın yerine koymaktadır. Bu bağın muadilinin söz konusu yolla ulusüstü bir bağlamda ortaya çıkarılabileceği konusunda son derece iyimserdir: “Ama 19. yüzyıl Avrupa devletlerinde milli Şuur ve vatandaşlar arası tesanütün milli tarih yazımı, kitle iletişimi ve askerlik vazifesi sayesinde tedricen yerleştiğini düşünürsek umutsuzluğa gerek olmadığını görürüz. Mamul bir dayanışma biçimi olan “yabancılar arası tesanüt”, varlığını mahalli Şuurun feodal Şuura, onun da milliyet ve demokrasi Şuuruna doğru tarihi Şekilde evrilmesine borçlu olduğuna göre, bu bilinçlenme süreci neden milli sınırlar ötesine de uzanmasın.”

Habermas, yurttaşlar arasında bağlılığı sağlayacak unsurun ortak bir siyasal kültür olduğunu belirtirken bunun nasıl yükseleceğine dair de fikir yürütür. Ona göre, AB'nin aldığı kararlar AB yurttaşlarının günlük yaşamlarına daha fazla etkide bulunmaya başladıkça, yurttaşlar demokratik haklarını kullanma noktasında daha istekli olacaktır.

Bu da Birlik nezdinde siyasal yaşamı ve kültürü daha canlı hale getirecektir. Tabii bu canlanan siyasal yaşam ve kültürün sürekli ve güçlü bir yapıda olması, halkın taleplerinin Birlik'in yönetim mekanizmalarında karşılık bulması, demokratik meşruiyetin önemli bir kaynağı olan AP'nin AB güç dengeleri içinde önemli bir mevki teşkil etmesi gibi birtakım koşullara bağlıdır. Dolayısıyla siyasal kültürle AB'nin nasıl bir siyasal çatı olacağı noktası arasında doğrudan bir ilişki vardır. Kendisini sadece hükümetler arası düzeyde konumlandıran bir AB'nin yurttaş dayanışması yaratabilme Şansı bulunmaz.

3.8. Bütünleşmeye ve Ortak Kimliğe Karşı Milliyetçi Muhalefet

Elit ve kitle siyasetleri arasında ciddi bir farklılık bulunması AB konusunda yapılan çalışmalarda sık sık vurgulanan bir noktadır. Jeffrey T. Checkel ve Peter J. Katzenstein da bu noktaya değinir ve aralarındaki farklılığı ana hatlarıyla betimler.

Yazarlara göre, bunlardan ilki Avrupa'nın genişlemesi ve derinleşmesi için çalışırken yine en az bunun kadar önemli bir konu olan ulusüstü karar alma mekanizmalarının güçlenmesi için çaba sarf ederler. İkinci olan kitle siyasetiyse iç kamuoylarında daha etkili meseleler (ekonomik gidişat, artan göç vb.) üzerinde yoğunlaşır.

AB içinde son yıllarda demokrasinin teknokrasi karşısında güç kazanması, bir bakıma bu meseleler üzerinden popülist siyasetler yürüten ulusal partiler açısından da kazanım olarak görülebilir. Çünkü bu durum Avrupa, AB ve Avrupalı kimliği gibi kavramları da siyasal tartışmanın odağına getirmiştir. (Jeffrey, 2009, s. 16)

AB'nin geleceği hakkında ulusal kamuoylarında siyasi tartışmaların artması ve belirsizliklerin büyümesi, Catherine De Vries ve Erica Edwards'a göre, üye ülkelerde siyasi yelpazenin aşırı sağ ve aşırı solundaki siyasi partilerin durumu giderek artan bir biçimde politize etmelerine yol açar. Yazarlara göre, aşırı sol partiler ekonomik istikrarsızlık ortamında AB projesinin neoliberal karakterini öne çıkarır ve siyasetlerini bu karaktere karşı kamuoylarındaki hassasiyet üzerine kurar; aşırı sağ ise ulusal egemenliğin savunusu üzerinden gider ve ulusal kimliği, kitleleri AB karşıtlığına kanalize etmede kullanır. (Catherine, 2009, s. 1)

Yazarların ifade ettiği bu ayrım ilk bakışta doğru görünse de, iki aşırı kanadın siyasetlerini kurarken yararlandıkları olguların birbirleriyle derin bir ilişki içerisinde olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim bu bölümde üzerinde duracağım milliyetçilik ve AB karşıtlığı açılarından baktığımızda, genelde aşırı sağ tarafından temsil edilen milliyetçi hassasiyetlerin Birlik'in benimsediği Neoliberal ekonomi politikalarının olumsuz sonuçlarından beslendiği görülür.

AB ülkelerinde milliyetçi ve AB karşıtı siyasetin ortaya çıkışında gözden kaçırılmaması gereken bazı noktalar vardır. Öncelikle bu noktalar özetlendikten sonra örnek teşkil etmesi bakımından bu tür politikalar yürüten, Avrupa siyasetinde önemli oluşumlardan birinin söylemlerine değinilecektir. Sonrasındaysa ortak siyasal kültür için hayati önem taşıyan kurumlardan biri olan AP'nin bugünkü oluşumu ve söz konusu çizgide siyaset yürüten partilerin bu çatı altındaki durumları ele alınacaktır.

3.9.Avrupa Birliği Ülkelerinde Milliyetçi ve Birlik Karşıtı Siyasetin Temelleri

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle iki kutuplu dünyadan tek kutuplu düzene geçiş bazı sancıları da beraberinde getirmişti. Milliyetçiliğin yükselişi de bunlar arasında sayılabilir. Özellikle iki kutbun rekabetinin sonlanmasıyla ortaya çıkan ideolojik boşluk milliyetçi siyaset tarafından doldurulmuştur. Doğu Avrupa'da bazen kanlı bazen

nispeten daha barışçı bir şekilde ulus-devletlerin ortaya çıkması da büyük ölçüde milliyetçi söylem ve siyasetlerin bir neticesidir. Bununla birlikte milliyetçi siyasetin sadece sözünü ettiğim ideolojik boşluktan beslendiği iddiası durumu tek başına açıklayamaz. Soğuk Savaş sonrası dönemin bir diğer baskın unsuru olan neoliberal ekonomi politikalarının da milliyetçi siyasetin güç kazanmasında büyük bir rolü vardır. AB'ye baktığımızda ise özellikle aşırı sağ tarafından sürdürülen milliyetçi söylemlerin odağındaki en önemli iki konuyu göçmen/yabancı karşıtlığı ve ulusal egemenliğin ulusüstü yapılanmaya karşı korunması olarak özetleyebiliriz. Birlik üyesi ülkelerde bu iki konuya ilişkin yürütülen politikalar keskin hatlarla birbirinden ayrılmış değildir ve aralarında kayda değer bir etkileşim söz konusudur.

Siyasi gücün ulusüstü kurumlara devri, ekonomisini düzenleme gücü azalan ulusal hükümetlerin genel refah politikaları uygulamasını zorlaştırır. Zaten Maastricht Kriterleri, Ekonomik ve Parasal Birlik gibi uyulması ciddi ekonomik yükler getiren Şartlar nedeniyle üye ülkeler sosyal politikalardan ciddi oranda feragat etmek durumundadır. Tüm bunlar ekonomik dengesizliklerin yarattığı sosyal çatışmalara çözüm üretmede onları zor duruma düşürür. Böyle bir ortamda göçmen ve sığınmacıların da yüksek olan ekonomik rekabete katılması, zaten sınırlı olan sosyal refah harcamalarından faydalanması gibi etkenler aşırı sağın milliyetçi söylemlerini buraya yönlendirir.

Aylin Ünver Noi, Soğuk Savaş sonrası dönemde Avusturya, Fransa, İtalya, Hollanda ve Danimarka'daki aşırı sağ partilerin yükselişine dikkat çeker. Ona göre milliyetçi partilerin bu başarısı, işsizlik, yüksek enflasyon, artan suç olayları ve bunların göçmen nüfusla ilintisi gibi ekonomik ve sosyal belirsizlikleri ve kaygı yaratan durumları kendi lehlerine kullanmalarından kaynaklanır. Göç karşıtlıklarına göçmenleri bu olumsuz gelişmelerden sorumlu tutarak destek bulurlar. (Noi, 2007, s. 90- 91) Deniz Vardar da aşırı sağın merkeze kayıp seçmen kitlesini genişlettiğine dikkat çeker. Ona göre, popülist radikal sağ partiler şeklinde yeniden zuhur eden eski aşırı sağ kökenli partileri ırkçı, faşist partiler olarak nitelendirmek, bunların bugünkü yapılarını anlamak için yeterli değildir. Bunların ortaya çıktıkları toplumsal ve siyasal koşullar daha kapsamlı bir biçimde değerlendirilmelidir (Vardar, 2004, s. 43).

Tek tek tüm AB üyelerinde aşırı sağın durumunu incelemek bu çalışmanın kapsamını aşar. Bununla beraber, Avrupa siyasetinde bu tarz aşırı sağcı partiler arasında en bilinenlerden olan ve en yüksek toplumsal desteklerden birine sahip Fransız FN'nin

(Front National - Ulusal Cephe) ideoloji ve söylemlerine göz atmak, bu hususta bir fikir sahibi olmayı kolaylaştırır. FN, ülkedeki yabancıları, göçmenleri ve dolayısıyla Birlik politikalarında önemli yer tutan ekonomik, siyasal ve kültürel açıklığı, Fransız kimliği için bir tehdit olarak görür. FN, yalnızca belli bir kültür içinden köklerini alanların o kültürün mirasına karşı bir sorumluluk göstereceğini savunur. Bu doğrultuda, Fransa'da faaliyet gösteren çokuluslu kurum ve kuruluşlar ile göçmenler FN açısından düşman olarak görülür. (Rydgren, 2008, s. 170)

AB'nin göçmenlik ve kültür politikaları da FN için fazla bir anlam ifade etmez. FN, gerek bu politikalara, gerek AB'nin bütünleşme politikalarına karşı olduğunu açıkça ifade eder. Parti, yabancıların ya tam anlamıyla asimile olmasını, olmayanların ülkelerine gönderilmesini ya da bundan daha iyisi hiç gelmemelerini ister. Bu açıdan baktıklarında özellikle Müslümanları tamamen farklı bir kültürden gelmeleri ve asimile edilmesi çok zor olmaları sebebiyle diğerlerinden daha da büyük bir tehdit olarak görürler. (Rydgren, 2008, s. 173)

Partinin onursal başkanı ve ideoloğu Jean-Marie Le Pen'e göre herkesin kendi ulusal kimlik ve kültürünü koruma ve geliştirme hakkı vardır; fakat kendi ülkesinde olmak koşuluyla. Le Pen, Kuzey Afrika kültürlerine sempati beslediğini ifade eder. Fakat ona göre, Kuzey Afrikalılar kendi kültürlerini sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek için Kuzey Afrika'ya dönmelidir; Fransa, onlara göre değildir. (Noi, 2007, s. 99) Bu şekilde hem onlar hem de Fransız ulusu kendi ruhunu, tekliğini koruyabilir. Fransız ulusal kimliği dışındaki kimliklere ve AB'ye bakış açısı bu yönde olan bir siyasi hareketin AB'nin ortak kimlik politikalarına nasıl baktığını kestirmek de zor değildir. Ulusal kimliğin tekilliği, AB'ye karşı da korunulması gereken bir unsurdur.

Akıllara bu çizgide siyaset yürüten bir partinin demokratik bir toplumda ne derece destek bulabileceği sorusu gelir. Fakat partinin 1992'den bu yana hem başkanlık seçimlerinde hem de bölgesel seçimlerde %10 bandının üzerinde oy alması bu çizginin ülkedeki toplumsal desteğinin genişliğini göstermeye yeterlidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ORTADOĞU VE MİLLİYETÇİLİK

Ortadoğu tarihi manada birçok medeniyetin ortaya çıkmasına ve yıkılmasına tanıklık eder. Ortadoğu coğrafyasında yer alan Araplar her daim varlığını korumayı başarmıştır. Günümüzde ise bu coğrafyada bulunan ülkelerde hayatını idame ettiren beşerler incelendiğinde demografik yapının değişmediği kaçınılmaz bir gerçektir.

Ortadoğu'da demografik yapı ele alındığında, yaklaşık olarak 110 milyon Arap,60 Milyon Etnik kökeni Türk, 30 milyon İranlı,5 milyon Yahudi ve birkaç milyon olduğu düşünülen Kürt yaşamaktadır. Ayrıca Ermeni, Asuri ve Beluci'nin de varlığı sabittir. Kıptilerin de varlığından bahsedebiliriz fakat dinsel veya etnik azınlık olarak sınıflandırmaları tartışmalı olan diğer gruplardır. (Yerasimos, 1995,s.117). Bu zenin çeşitliliği süsleyen sayıları çok az olmak kaydı ile birçok dinsel azınlıkta bu coğrafyada hayat sürmektedir.

Ortadoğu'nun bünyesinde bu kadar farklılık olması, sonuç itibari ile menfaat çatışmasına ve egemen güç olma mücadelesini beraberinde getirmektedir. Arap milliyetçiliği bu mücadelelerden çok sonlarda oluşmuştur.

Çünkü Arap ulusunun büyük bir bölümü İslam dinine mensup olduğundan dolayı, ayrıca bölgesel olarak dini inançların bölge de yaşayan Müslümanların fikirlerinde önemli rol oynaması açısından ulus fikrinden daha çok ümmetçilik fikri Ortadoğu Araplarında vücut bulmuştur.

Örneğin takriben 400 sene önce Osmanlı boyunduruğunda yaşayan Araplar bu durumdan rahatsızlık duymamıştır. Çünkü ümmet fikri temelinde bir arada yaşanıldığı düşünüldüğünden bu olgu onlarda bu duruma milliyetçilik düşüncesi ile bakmalarına neden olmamıştır. Ancak, 19.yy. ile beraber dünya da yükselen milliyetçiliğin etkileri sebebi ile milliyetçilik fikri akımları Osmanlının son dönemlerinde Araplar arasında hızla yayılmaya başlamış ve Osmanlının yıkılışında batılı emperyal unsurlardan tarafından bu durum fazlası ile kullanılmıştır. Bu durum sonucunda Milliyetçilik fikrinin etki etmesi ile Araplar sırası ile bağımsız birer devletler halini almışlardır. Haddizatında, savaş döneminde dahi bütün Arapların Osmanlı imparatorluğuna karşı milliyetçi duygulara sahip olduğu söz konusu değildir. Çünkü Araplarda milliyetçilik fikri, dönem dolayısı ile aşırı zayıf durumda bulunan Osmanlı imparatorluğunun topraklarına ele geçiren - dolayısı ile Arap bölgelerini de- Batılı devletlerin

müstemlekeci faaliyetlerine karşı milliyetçili ön planda yer almış ve batıya karşı oluşan hareketler sonucu doğmuştur. Bu sebeple Arap milliyetçiliğinin doğuşunun nedeni batılı devletlerin uyguladığı politikalar ve daha sonraları bu duruma karşı çıkma hareketlerinin neticesinde teorik olarak oluştuğunu söyleyebiliriz.

4.1. 19 Yy. Son Dönemlerinde Arap Milliyetçiliğinin Gelişimi

Arap milliyetçiliğinin ideasının oluşmasının temelinde Suriyeli aydınların etkileri önemli ölçüde karşımıza çıkmaktadır. Zira 18.yy.'dan bu yana bu coğrafyada birçok misyoner okullar bulunmaktadır. Bu sebeple bu misyoner mekteplerde eğitim alan talebeler dış unsurlar etkisinde kalarak milliyetçi fikirleri tahsup etmiştir. Osmanlı coğrafyasında bulunan Suriye metropollerine yoğunlaşmış Fransız misyonerliği etkisi görülmektedir. Örneğin Suriye Protestan kolejinden mezun olanların 1875 yılında Beyrut'ta kurduğu gizli cemiyetin amacı Osmanlı imparatorluğundan ayrılarak bağımsız bir Arap devleti kurma fikri olmuştur. (Öke, 2002,s.57).

Osmanlı devletini içten içe kemiren milliyetçilik fikrinin Ortadoğu da zuhur etmesinde en büyük etkenlerden biri de oryantalist bakışın batılı hâkimiyetinde bir fikir olmasıdır. Öyle ki batılı unsurların etki ise oluşan birçok faaliyet adım adım Araplarda Osmanlı imparatorluğundan ayrılma fikrini oluştuyordu.

Arap devleti kurma ideali, 1. dünya harbinin başlaması ile yükselişe geçmiş ve bölgesel olarak Ortadoğu coğrafyasını kontrol etmeyi amaçlayan fakat dönemin şartları gereği dolaylı yollardan ülkeleri yönetmeyi amaçlayan batılı devletlerce tatbik edilmeye başlamıştır. Bu doğrultuda İngilizlerin müşahhas anlamda ilk adımı attıkları ve Ortadoğu coğrafyasını da yüksek etkiye sahip devlet olduğu görülmektedir. İngilizler Osmanlı imparatorluğuna karşı çıkarılacak isyanların hamisi olmuş ve her manada destek vermiştir. Bu hususta İngilizler kurulması için destek verdikleri Arap devletlerine başkan olarak desteklemeyi vaat ettikleri Mekke emiri şerif Hüseyin'i kullanarak çıkan olaylara dâhili bulunduğu kaçınılmaz bir gerçektir. Aslında ayaklanmanın sonrasında, Arabistan da bir Haşimoğulları krallığı kurmayı hedefleyen Şerif Hüseyin'e İngilizler verdikleri vaadi yerine getirmemişlerdir.

Bundan dolayıdır ki Arabistan kralı olmayı amaçlaya Şerif Hüseyin sadece hicaz meliki sıfatı ile yetinmiştir. Bu durum İngilizlerin Şerif Hüseyin ile alay ettikleri gerçeğini gözler önüne sermektedir. (Cifci,2014,s.155).

Birinci dünya harbi sonunda batılı devletlerin Osmanlı imparatorluğunun topraklarını kendi aralarına pay etmek amacı ile kendi oluşturdukları sınırlar ile yeni

devletler oluşturmaları Arapların tepkisini çekmiş ve batıya karşı söylem geliştirmelerine ve bir takım eylemleri sergilemelerine sebep olmuştur. Araplar, bu oluşan devletlerin müstemelele yönetimler aracılığı ile asıl hedeflerinin bu coğrafyayı sömürmek olduğuna kani olmuşlardır. Yalnız bu duruma karşı koyacak bir güce ve düzeye sahip olmadıkları gerçeği nedeni ile hiçbir girişimde bulunmamışlardır. Öyle ki bağımsızlığını ele alan devletler içtimai meseleleri nedeni ile bölgesel olarak ortak hareket edecek fikri ve fırsatına sahip olamamışlardır. Sadece İsrail'in bölgesel karmaşıklığı fırsat bilerek bağımsız devlet olduğunu ilan etmesi hasebiyle ilk defa bütünsellik ve birliktelik arz edecek seviyede ortak hareket etmelerine sebep olmuştur.

Bu beraberlik arzulanan etkiyi göstermemiş ayrıca 1948 yılında İsrail'e karşı ilan edilen savaşın kaybedilmesi ile sonuçlanmıştır. O tarihten sonra Arap Devletleri Filistin hususunda duygusallıklarını ve hassasiyetlerini dile getirirse de ülke çıkarları nedeni ile bu hassasiyetler söylemden başka bir hal almamıştır. İsrail'in bugüne icra ettiği söylem ve takındığı tavırlar göz önüne alındığında, Ortadoğu'da Barış'ın yerine barışa giden yol diye adlandırılacak bir sürecin yer alacağı görülmektedir. (Şahin, 2010,s.16).

Bu sebeple güvenli olmayan bu coğrafyalarda bu durumlar devam ederken, çalışmamızda bulunan olgular ve olaylar oluşan milliyetçilik fikirleri ile devletlerin içtimai meseleleri ve kendi çıkarları her daim öncelik arz eden konular olacaktır.

4.2.Arap Milliyetçiliği Ve Ortadoğu

Dünyanın beyni Batı ise, Dünyanın kalbi de Ortadoğu'dur. Öyle ki dünyanın batı ve doğu diye adlandırdığımız coğrafyalarında yaşama dair ihtiyaçların birçoğu Ortadoğu coğrafyası tarafından karşılanmaktadır. Bu sebeple geçmişten bu yana ayakta kalmak için Ortadoğu'ya sürekli ayakta kalmasını sağlayacak bypass uygulanmıştır. Ortadoğu coğrafyası küresel güç dengelerini değiştirecek kaynak ve enerjiye sahiptir. Bu aynı zamanda ülkelerin stratejileri gereği güç dengesi açısından uygulanmaktadır.

Öyle ki başka açıdan değerlendirildiğinde Ortadoğu'nun diğer coğrafyalardan ayrı özellikte olmasının nedenlerinin başında bu coğrafyanın çeşitli kültür yapılarına ve dini inanışlara sahip olması gelmektedir. Tüm göksel dinlerin bu bölgede doğmuş olması sebebiyle dünyanın diğer coğrafyalarından farklı ve zengin bir tarihi derinlik sahibi olmasını sağlamıştır. Bu bağlamda Ortadoğu coğrafyasını oluşturan milletler üzerinden milliyetçilik açıklaması yapmak sağlıklı olacaktır.

Çünkü Ortadoğu da milliyetçilik olgusunu incelerken bölgenin tarihsel mazisi ve demografik yapısı göz önüne alınmalıdır. Tarihsel mazisinde birçok ulusun egemenlik savaşlarına sahne olan bu coğrafyanın demografik yapısının çoğunluğunu etnik boyutta Arap ulusu oluşturmaktadır. Dini farklılıklara rağmen tek millete mensup olan Araplar üzerinden Ortadoğu da milliyetçilik olgusunun açıklanması bizler açısından kolaylık sağlayacaktır.

19.yy da imparatorlukları derinden etkileyen milliyetçilik fikri Ortadoğu coğrafyasında da görülmektedir. Sanayi devrimi sonrası ilerleyen süreç tarım imparatorluklarının sonu olmuştur. Bu bağlamda bir tarım imparatorluğu olan Osmanlı devletinin de çöküşe geçmesi sonucunda Osmanlı imparatorluğu himayesinde yaşayan Araplar da milliyetçilik fikri, post-modern döneme kadar çoğunluğu Hristiyan olan Arap düşünürlerin bölgesel olarak savunduğu “kültürel milliyetçilik” fikri temelinde oluşmuştur. Öyle ki kabile milliyetçiliğinden bütünsel milliyetçiliğe geçiş için ilk adımı atmıştır. Her ne kadar yönetsel olarak bir kabilenin egemenliğinde olan devletler ilerleyen süreçlerde Arap birliği, İslam işbirliği örgütü gibi kuruluşlar kurarak post modern dönemde bütünsel milliyetçiliğe geçiş yapmışlardır. Filistin bağlamı ele alındığında Arap devletlerinin milli çıkarlarının dışında bütünsel milliyetçiliğe örnek teşkil edecek bir tutum içerisine girmişlerdir. İsrail tehlikesine karşı iki İsrail- Arap savaşında birliktelik organizasyonu içerisinde bulunmuşlardır. Bu durum bizlere Arap coğrafyasında ve Ortadoğu’da uluslaşmanın ve milliyetçilik olgusunun etkilerini gözler önüne sermektedir. Arap milliyetçiliği, Oryantalizmin etkileri ile post-modern dönemde ümmetçilikten milliyetçiliğe geçişi sağlamıştır. Diğer açıdan tarım imparatorluğu olan Osmanlı coğrafyasında bulunan siyasal Türk milliyetçiliğinin ötekileştirmesi varsayımı sebebi ile Araplar fikri bir kopuş yaşamış ve bu everilmeye itilmiştir.

Osmanlı coğrafyasında bulunan Türk aydınlarından etkilenen Araplar birçok dergi ve gazete etrafında oluşturdukları entelekye ile milliyetçilik fikrini yabancı unsurlarında desteğini alarak sistematiğe sahip kılmıştır. Yani Ortadoğu milliyetçiliği post-modern döneme kadar kültürel milliyetçilik olarak karşımıza çıkmıştır. Fakat Araplarda milliyetçilik fikri ilk aşamada bir devlet talebi ile değil özerlik talebi oluşmuştur. Örneğin ilk dönem Arap milliyetçilerinden “Butros el-bustaninin” şu ifadesi : “Osmanlı imparatorluğu bizim vatanımız, Suriye ise ülkemizdir” bu savın kanıtı olarak görülmektedir.

Ayrıca diğer yandan ise Arabizm veya Arap milliyetçiliğinin post-modern manada temellendiği dönem 19yy ikinci yarısında, Arap aydınları tarafından siyasi bir akım olarak gelişmiş Arap taraftarlığı ve Arapçılık anlamını almıştır.

Arap milliyetçiliğinin kültürel anlamda ortaya çıkmasının sonucu oluşan bu kavram, milliyetçiliğin terkedilemez öğeleri olan kültür, dil ve edebiyat alanlarında yeşermeye başladığı pre-milliyetçilik dönemi ortaya koymaktadır. Kültürel manada yeşeren Arapçılık hareketi, Osmanlı Devleti'ne karşı bir tepki gösterilmesinden dolayı, bir takım siyasi ve kültürel hürriyetlere sivil özgürlük talep edilen bir şekilde oluşmuştur.

Bağımsızlığı arzulayan bir Arabizmden bahsetmek için ise, I. Dünya harbini dikkate almak gerekecekti; hakeza, Arapçuların birçoğu dünya harbinden önce bağımsızlıktan yana tavır ortaya koymamıştır. Bu sebeple, klasik manada Arap milliyetçilik anlayışı, birinci dünya savaşı ve Osmanlı sonrası süreçte Arapların ortak mazi, coğrafya ve kültürel milli kimlik anlayışı ile yayılmacı Avrupa devletlerine karşı başlattığı ve devam ettirdiği bir hareket olarak doğduğu söylenebilir.

Diğer bir açıdan post-modern manada ortaya çıkan diğer bir kavram olan Pan-Arabizm (elİttihâdu'l-Arabî) de, ana hatları itibariyle ikinci Dünya Savaşı sonrasında doğan bir hareket olarak bilinmektedir.. Fransız ihtilali ardından 19yy da gelişen etnik milliyetçilik ve ulusçuluk hareketlerinin tam tersine Arap milliyetçiliği, alt küme elamanı olarak kültür, dil ve etnik olarak türdeş bir grubun öncülüğünde bağımsız bir devlet tasavvuruna dair bir tutum içinde gelişmemiştir. Bu açıdan, Arap uluslaşma şuurunun oluşması hususunda ise, Osmanlı imparatorluğun yıkılacağına dair görüşlerin savunulduğu bir dönemde, sayıları az olan aydınlar gurubu tarafından Osmanlı'dan ayrı bir "Arap kaderi" fikri düşünölmeye başlamıştı. Daha önce bahsettiğimiz genel değerlendirme sonrası, Arap milliyetçiliğini temelini oluşturan Arabizm'in kavramının kökenlerini incelememiz gerekmektedir. Avrupa'nın emperyalist tutumu açısından Arap coğrafyasına yönelmesi, Arabizm'in doğuşunda ki temel sebeplerden biri olduğu kabul edilmektedir.

Dış unsurlar, Arapçılık ve bir sonra ki aşaması olan Arap milliyetçiliğinin gelişimini tamamlaması adına uygun ortamı hazırladı ve bu akımları kuvvetle desteklemiştir. Özellikle 19 yy. dan itibaren Arap bölgelerinde bulunan feodaliteyi etkileyen önemli hususlar meydana gelmiştir.

Bu gelişmeler Ortadoğu coğrafyasında Arapların bulunduğu bölgelerde Osmanlı egemenliğinin zayıflamasına neden olan huzursuzluğa ve emperyal emellere sahip bir takım Avrupa devletlerinin yayılmacılığının hızla yükselmesine sebep olmuştur. Bu açıdan Ortadoğu ve milliyetçilik bir reaksiyon hareketi olarak doğmuştur. Bu bölümde Ortadoğu ve milliyetçilik bağlamında uluslaşmanın bölgeye etkileri ve ortaya çıkışındaki ana etkenleri inceleyeceğiz.

4.2.1. Arap Milliyetçiliğinin Tanımı ve Arap Milliyetçiliğine Bakış

Arap Dünyası incelendiğinde belirgin bir manada millet tanımına ulaşmak oldukça kolay olmayan bir durumdur. Arapça’da millet olgusu ile alakalı karşımıza çıkan verilere bakıldığında “Asabiye, Kavim ve Ümmet” gibi kelimelerin önemli bir yer edindiğini görmekteyiz. Bu kavramlar ışığında bakıldığında bir Arap ulusu ve Arap milliyetçiliği şekli oluşturulmak istense de 19. ve 20. asırdaki gelişmeler açısından bu şekillendirmeyi dışlayacak birçok pratik karşımıza çıkmaktadır.

Bu açıdan kavim sözcüğünde, aynı soya mensup beşerler, asabiye ile bir gruba duyulan sadakat ve mensubiyet duygusu; ümmet kavramı ile da inanç yani din bütünlüğü anlamı ortaya çıkmaktadır. (Yenal, 2018,s.90).

Kuramsal milliyetçiliğin temelinde var olan dil, din ve ortak mazi gibi olgularda göz önüne alınarak, Arap milliyetçiliği ile alakalı şu açıklama ve tarif yapılabilir; “Arapça lisanı konuşan beşerleri birliktelik sağlamaya iten kavramlar dil, din, tarih ve duygusal ilişkilerinde ötesinde ve sınırları belirli olan bir toprak parçası içerisinde kuvvetli bir siyasal birlik olma isteği veya bunun söylem olarak ortaya konma talebidir.

Arap aydınları içersin de millet tanımının yapılmamış olması ile birlikte Arap dünyasında Millet olgusu “kavmiye” manası ile kullanılmaktadır. Arap milliyetçiliğinde önem arz eden iki adet husustan bahsedilirken, bunu din ve dil olarak söyleyebiliriz. Arapça lisana sahip halklar kendilerini çeşitli alt-kimlikler (Suudi, Iraklı, Şii, Sünni...) ile açıklasa da aynı kültür kümesine ait hissetmişlerdir. Ayrıca Arap lisanının ve İslam dininin meydana getirdiği Araplık kimliği üst yapısında alt-kimlikler sıra dışı bir durumda bulunmaktadır. Arap milliyetçiliğinin doğuşu konusunda mutabakat sağlanmış kesin bir tarih bulunmamaktadır. Fakat köklerinin 19 yy. oluştuğu gerçeği ispata gerek duymayacak kadar aşikâr bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Arap milliyetçiliğini güçlü bir manada ortaya koyan George Antonius’a göre Amerikalı ve Fransız Protestan misyonerleri, başka bir düşünür Sylvia G. Haim’e göre

Vahhabilik C. Ernest Dawn ve Albert Hourani'ye göre İslami modernleşmeyi benimseyen İslam dinine mensup aydınlar, farklı bir bakış açısı ile konuyu ele alan Zeine N. Zeine'e göre Jön Türkler'in Türk milliyetçiliği politikalarıdır (Özalkan, 2018,75).

Arap milliyetçiliği düşüncesi, Hristiyanlık dinine mensup aydınlarda Müslüman aydınlardan daha önce başlamıştır. Hristiyan aydınlar batının kültürel tesirlerine fazlası ile uğramış ve bu sebeple Ali Ulvi Özbey'in tespitinde bulunduğu Arap tarihini modern batı okuması ile şekillendirmişlerdir. Batının oryantalist fikirleri sebebi ile Arap Hristiyanlar ile Müslüman Arapların bir fikir etrafında toplanmalarına engel olan husus şudur ki oryantalistler, Arap tarihini ele alırken teolojik bakışı göz ardı etmiş ve Arap tarihini sıradanlaştıracak söylemleri ön plana çıkarmışlardır. Şimdilerde ki Lübnan dikkate alındığında, Suriye Osmanlı imparatorluğu himayesinde bir bütün olarak idare edildi.

Bölgenin tamamında ortak yasa ve kaideler geçerliydi. Fransa tarafından Suriye de uygulanan politika ise “ böl ve yönet “ fikri üzerine işlemiştir. Bundan dolayı Fransız askeri birliklerinin emir Faysal'a karşı savaş kazanması sonrası sömürüsüne kattığı Suriye'yi beş adet siyasi bölüme ayırdı; popülasyonun %10'nu oluşturan Nusayri bölgesi ve küçük bir dilime yani % 3'lük kesime sahip Dürziler bağımsız birer hükümet olarak kabul edildi. Bunun yanında Halep devleti, Şam devleti ve Lübnan da aynı şekilde bağımsız hükümetler haline getirildi. Sadece Lübnan bu güne kadar gelebilen devlet olmuştur. Başka bir bakış açısına göre; Arap milliyetçili Arapların iktisadi ve siyasi azatlığı ile beraber kültürel azatlık arzusu ile de savaşan coşkulu bir bağımsızlık hareketi başlamıştır.

Diğer yandan Arap milliyetçiliğinin doğmasında çok uluslu, çok sınıfsal olguya sahip ve birçok dini içinde barındıran bir imparatorluk olan Osmanlı imparatorluğunun çökmesi ile Avrupa'nın emperyal fikrinin Osmanlı coğrafyasında karşı konulamaz bir siyasi, iktisadi ve kültürel bir akım olarak ortaya çıkışı, o dönemde Araplar arasında ciddi sosyal ve iktisadi dönüşümler, müstemleke devletlerin türlü Arap bölgelerini ele geçirmesi ve misyonerlerinin dönemin en kuvvetli düşüncesi olan milliyetçilik ideolojisini oluşturduğu mekteplerde Arap talebelere empoze etmesi gibi birçok etken sıralanabilir. Arap milliyetçiliği fikri açısından ehemmiyetini bugüne kadar dejenere etmeden koruyan 19. yy. kentsel bölgelerin kalıcı dönüşüm yaşadığı, Osmanlı imparatorluğunun vatandaşlarının yaşamsal yeteneklerinin yükseldiği, modern şehir

yaşantısının olanaklarından fazlası ile yararlandığı ve birbirleri arasında daha fazla temas kurduğu bir aralığı kapsamaktaydı.

Ayrıca 19. yy. seküler yapıda aydın bir sınıfın doğduğu zamanlar. Ek olarak devlet veya misyonerlerce eğitim verilen kozmopolit manada erkeklerin ve kadınların burjuva kültürüne dâhil olduğu, farklı fikirler ile karşılaştığı, Avrupa'dan soyluluk emaresi olan kılık ve kıyafet alışkanlıklarının getirildiği ve buldukları nokta açısından belirli siyasal hak talepleri göz önüne alındığında ve bütünsel bakıldığında bir dünya yaratıldığı zamanı kapsamaktadır.

Arap milliyetçiliği Arabizm kavramı üzerine inşa edilmiştir. Bu açıdan Arabizm'in derinliklerini ayrıca incelemek gerekmektedir. Arabizm'in doğmasına neden olan etkili sebeplerden biri ise Osmanlı devletinin birçok yönden zayıflaması yani Osmanlı imparatorluğunun siyasi, ekonomik ve askeri olarak zayıflaması ile beraber Avrupa emperyalizminin Arap coğrafyasında etkin olmaya başlaması kabul edilmektedir. Avrupa emperyalizmi, Arapçılık ve Arapçılığın bir sonraki adımı olan Arap milliyetçiliğinin yükselmesi için meşru şartların oluşmasını sağladı ve bu olguya bağlı hareketlere yardımcı oldu.

Arap milliyetçiliği 1. Dünya harbinin sonlarına dek küçük bir zümre tarafından savunuculuğu yapılmış olmakla beraber, Arapların yüksek ekseriyeti kendilerini Osmanlıya sadakat ile bağlı birer Osmanlıcı olarak görmekteydi. Bununla beraber, Arap milliyetçileri, hassaten Jön Türkler zamanında ehemmiyetli bir gelişme olan 19 yy. Arap milliyetçiliğinde misyonerlerin nüfuz etmesi bakımından Suriye örnek teşkil etmektedir. Dönemin şartlarından yararlanarak seslerini duyurma olanağını bulmuşlardır. Arap milliyetçileri, Jön Türklerin Türk milliyetçiliği fikrine sahip olmalarını ve Yahudileri desteklemelerine karşı çıkarak bu olgulara tepki duyan Arapları taraflarına çekebilmek için çalışmışlardır. Arap milliyetçileri, bu dönemde Arapların Türklere farklı olduklarını söyleyen birçok yazı kaleme almışlardır. Bu yazıları ilk inceleyen George Antonius ve farklı birçok Arap milliyetçisinin kuvvetle ve ciddi bir şekilde ilan ettiği gibi, Arap toplumunun tamamı adına konuştuklarını tezahür etme eğilimi göstermektedirler. Ayrıca tüm Arap toplumu yerine konuşma düşüncesi fikrine kapılmaktadırlar. Esasen İlk Arap milliyetçileri, Lübnan ve Suriye'de bulunan ticaretle iştigal eden, küçük bir grup olan gayri Müslümlerin sözcüleriydiler.

20 yy. başında Osmanlı da doğan Türk milliyetçiliği hareketinin yükselişi, 1908-9 yılları arasında Ortadoğu coğrafyasında bulunan Müslüman toplumunda Arap

milliyetçiliğinin yükselmesine ve kuvvetlenmesine sebep olmuştur. Fakat bu hareketin gittikçe öncülüğünü Müslümanların oluşturduğu Müslüman Milliyetçiliğine dönüşmesi sebebi ile Hristiyanların bu harekete soğuk bakmasına neden olmuş ve Arap milliyetçiliğinde yer almamalarının etkenlerindedir. Milliyetçilik hareketlerin Araplar arasında düzenli olarak yankı bulmasının ilk adımı 1875' e kadar dayanmaktadır.

Öyle ki bu yılda, Protestan kolejinde okumuş 5 genç Beyrut'ta gizli bir dernekleşmeye gitmiştir. Derneğe mensupların tamamı Hristiyanlardı ancak başarılı olmak adına Müslümanların ve Dürzilerin de bu cemiyete katılmalarına ihtiyaç duyduklarının farkında idiler. Bu sebeple içlerine Müslüman ve Dürzilerin de katılmalarını başardıktan birkaç yıl sonra kendilerini açıktan duyurmuş ve çeşitli yerlere ilanlar asarak propaganda yapmışlardır. Asılan bu ilanlarda Türk yönetimin negatif yönleri ön plana çıkarılmış ve Arap toplumlarının isyan ederek bu duruma bir son vermeleri yönünde tavsiyelerde bulunmuşlardır. Diğer yandan Arap ulus fikri, çok yıllar boyu geçirdiği birçok değişime nazaran, asırlar boyu varlığını korumuştur. Öyle ki, sözcüğün tam manası ile ulusal birlikteliğin en sağlam iki bağı katiyen çökmemiştir; din ve dil, kültür açısından ve manevi ilişkiler açısından sınır birliğinden ya da coğrafi ayrımcılıktan çok daha sağlam kalabilmiştir. Bu sebeple, Türkler Arapları “Türkleştirmek” dışında herhangi bir girişimde bulmadığından ötürü “ulusçuluk” fikrini asla unutmamış ve yok olmasına müsaade etmemiştir. Arap ulus fikrinde ve Arap milliyetçiliğinin ortaya çıkış noktasında din ve dil unsurlarının haricinde tarih ve ananelerin de yeri ve önemi büyük pay sahibidir. Tarih etkeni, bütünsellik açısından ve duygu yoğunlaşmasının oluşmasında önemli bir paya sahiptir, şu nedenle, ulusa arka arkaya gelen, müspet veya menfi tüm olayların kayıdır. Diğer yandan örf, adet ve geleneklerdeki benzerlikler, olağan, ırksal, tarihsel birlik ve toprak bütünlüğü açısından benzerlik arz ettiği; birilerinin sizinle aynı biçimde davrandığını hissetmek realitesi size daha da yakınlaşmasına sebebiyet verir.

4.2.2. Arap Milliyetçiliğinde Batılı Misyonerlerin Etkisi

Misyonerlerin Ortadoğu coğrafyasında ki varlıklarından ve etkilerinden 16.yy'dan itibaren bahsedebiliriz. Bu zamanlarda Suriye'de misyonerlik hareketleri Fransa'nın hamiliğinde Cizvit misyonerler tarafından yapılmaktaydı. Fakat misyonerlerin faaliyetleri yalnızca doğuda ikamet eden Hristiyanlara olmuş ayrıca 19. yy başlarında ticaret adına bu coğrafyaya gönderilen Protestan (Amerikan) misyonerlerin yaptıkları kadar etkili ve başarılı olmamıştır. Yabancıların doğu Arap dünyasına etki etmelerinde

ki nedensel olgu Misyonerin sayesinde. 19.yy başlarında düşüşe geçen hareketler 1840'larda tekrardan gün yüzüne çıkmıştır. Suriye ve Filistin bölgelerinde Hristiyanlığı ve bu yüzden sembolü oldukları devletlerin nüfuz etme derecelerini yayan misyoner mektepleri ve vakıflar kurulmuştur.

Doğu bölgesinde en kuvvetli etkiye sahip misyonerler Lazarethler ve Cizvitlerdi. Vatikan emirleri doğrultusunda hareket ediyor ve Fransa tarafından açıkça destekleniyorlardı. Misyonerlerin örgütlenmesinde bünyelerinde bir çok mektep ve papaz yetiştiren mektep şebekeleri bulunmaktaydı.

19. yy sonuna gelene kadar milliyetçilik, aydın ve ilerici bir hamle ve tavır olarak adlandırılmaktaydı. Milliyetçilik dalgaları bir devletin yaşayabilmesi açısından gereken topluluk unsurunun oluşmasına ve sağlamlaşmasına yardımcı olan olgudur. Avrupalı devletler ve hamiliğini yaptığı misyoner faaliyetler sayesinde Arap coğrafyasında bir ulus fikri ve duygusu meydana gelmiştir. Suriye ve Lübnan'da, kurulan gizli cemiyetlerin kurucularının ve üyelerinin ekseriyeti misyoner ve Hristiyan Araplar tarafından oluşmaktaydı. Filhakika 1847 tarihinde kurulan el-Fünun ve'l-Ulum'un mensupları içerisinde İbrahim el-Yazıcı ile Butrus elBustani de vardı. Gene, Fransız misyonerlerin örgütlediği ve ortaya çıkardığı el-Cemiyetü'l Şarkiyeye mensup olanların hepsi Hristiyan'dı.

1857'de kurulan ve Arap etnik duygusunu, filolojisini ve kültürünü kutsayan Suriye İlim Cemiyeti, çeşitli grupları Dürzi, Hristiyan ve Müslüman üyeleri vasıtası ile yani farklı aidiyetleri aynı ülkü etrafında bir araya getirmiş; kolektif milli bilincin ortaya çıkması adına bir takım girişimlerde bulunmuş ve ayrılıkçı hareketlerin ilk olarak başlamışını sağlamıştır. 1858'de Beyrut'ta Halil Huri tarafından çıkarılan Lübnan'ın ilk siyasi gazetesi olma özelliğini de sahip Hadikatü'l-Ahbar gazetesi, Arap dilinin yükselişinde etkin olduğu gibi, Suriye-Lübnan meselelerinde milliyetçilik hissiyatını uyandırıcı yayınlar da ortaya koymuştur.

4.3.Ortadoğu'da Milliyetçiliğin Etkileri Ve Milliyetçilik Bağlamında Yaşanan Gelişmeler

Milliyetçilik dalgasının devletler üstündeki tesiri, devletlerin izlediği politikalar ile hem iç siyasetlerinde hem de harici siyasetlerinde uyumsuzluklara fayda sağlamıştır. Bu durumda ortaya çıkan etkileşim içerisinde birçok mücadele ve çatışmayı barındırır. Bu yüzden ki bu bölümde Ortadoğu coğrafyasında Milliyetçilik fikrinin tesirinin nedenleri ile oluşan çatışma ve mücadeleleri inceleyeceğiz.

4.3.1. Arap – İsrail Savaşı ve Pan Arabizm

Filistin meselesinde Arap devletlerin bir araya gelerek İsrail karşıtı söylemler ve ardından İsrail'e karşı savaşması ve bu savaş esnasında ummadıkları bir biçimde mağlup olmaları Araplar arasında Milliyetçilik olgusunun yükselmesine ve taraftar bulmasına neden olmuştur.

Üstelik bu mağlubiyet birçok sonuca neden olmuştur ki Mısır'da Cemal Abdülnasır'ın darbe yaparak yönetimin başına geçmesi örnek olarak verilebilir bir olaydır. Öyle ki Nasır darbesi ile Ortadoğu'yu derinden etkileyecek yeni bir aktörün doğmasına neden olmuştur. Nasır Arap devletlerinin hemen hemen tamamında bulunan yönetim biçimi “monarşik” düzenin yıkılıp yerine Sosyalist ideolojiye sahip cumhuriyetçi bir yönetimin gelmesi gerektiğine inanıyordu.

Ardından da Arap birliği müktesebatının kurulması gerektiği inancına sahip idi. Öyle ki, bu fikirler hayata geçirilmiş ve İsrail'e mağlup oluşların ardından Arapların zihinlerine yer etmiş bu düşünceler ışığında, 1958 yılında Suriye ve Mısır'ın beraberce inşa ettiği “Birleşik Arap Cumhuriyeti” ile somut olarak karşımıza çıkmaktadır. Ömrü çok uzun sürmemiş olsa da ki bu devlet 3 yıl ayakta kalabilmiştir, o zamanlarda pan Arabizm açısından önem arz eden bir adım diye adlandırılabilir. Zaman sonra Araplar arasında bir araya gelme ve bütünsel siyasi organizasyon olma fikri ve çabaları devam etmiş olsa da devleti yönetenlerin başkalarının egemenliğini veya üstünlüğünü kabul etmemeleri doğrultusunda reel anlamda bir birlik, bütünlük olmamıştır. Günümüzde oluşturulan birçok Arap birliği kurumları dahi şimdi Ortadoğu'da söylemde kalmış ve etkili bir işleve sahip değillerdir.

4.3.2. Assuan Barajı Meselesi

1955 sonrası dönemde Ortadoğu, Mısır devlet başkanı Cemal Abdül Nasır'ın etki ettiği ve yön verdiği bir Arap milliyetçiliğinin artmasına sahne olmuştur. Bu durumun en müşahhas örneklerinden olan Assuan Barajı projesidir. Nasır, barajın inşası için birçok devletlerden mali yardım bulmaya gayret sarf etmiş, fakat ABD'nin karşı girişimleri sonucu bu gayreti karşılık bulmamış, mali yardım gerçekleşmemiştir. Bu duruma binaen Nasır, o dönemlerde uluslararası ortaklık şeklinde işleyen Süveyş Kanalı millileştirme yoluna gitmiş ve elde gelirin Assuan barajının inşası için kullanılacağını ilan ederek Batıya ve egemen güçlere meydan okumuştur.

Ortaya çıkan bu durumdan fazlası ile keyifsizlik duyan Fransız ve İngiliz devleti İsrail'in de desteğini alıp Mısır'ı hedef alan Süveyş Kanalı savaşını ilan etmişlerdir.

Savaşın seyri Mısır'ın aleyhine şekil almış ve Mısır savaşta yenilgiye uğramıştır. Fakat Nasır'ın garba karşı rest çekmesi göz önüne alındığında Ortadoğu coğrafyasında yaşayan Arap halkı üzerinde heyecan oluşmasına ve Nasır'ın bölge halkı üzerinde nüfuzu yüksek bir rol oynamasına sebep olmuştur. Lakin Savaş, Arap dünyasında Milliyetçilik hissiyatının artışına sebep olmakla beraber, ani-batı fikrinin sağlamlaşması sonucu Ortadoğu coğrafyasın da güvenliğinin ne derece hassas olduğu ve tehdit edildiği gerçeğini ortaya koymuştur.

4.3.3. Baas Akımı

Baas dalgası ile Ortadoğu coğrafyasında Arap milliyetçiliğinin politika olarak belirlenip izlenmesi kurumsal kimliğe kavuşmuştur. Başta 1943 yılında Suriye'de teşekkül edilen “Arap Baas Sosyalist Partisi” ile doğan bu dalga sonralarda Irak Devletinde de aynı düşünceleri benimseyen 1963 yılında yönetime gelmesi ile Irakta da etkili olmuştur. Baas'ın sahip olduğu ideoloji açısından Ortadoğu'da bulunan tüm Arap ülkeleri bir çatı altında toplanmalı ve Sosyalist argümanlar kullanılarak Sosyalist inkılaplar hayata geçirilmeli, sınıfsal ve sosyal farklar en aza indirgenmeli, Mülkiyet hususunda sınırlandırma getirilmeli ve üretim araçları milli, yerli hale getirilmeli.

Bu çeşit fikirler Arap milliyetçiliğinin Batıya karşı yükselmesine ve yayılmasına neden olmuştur. Bu durum sonucunda halkın ve bireylerin Ortadoğu coğrafyasında oluşan olaylara milliyetçi bir hissiyatla bakmalarına sebep olmuştur.

Suriye ve Irak'ta önemli bir yere gelen Baas akımı, Arapların bir araya gelmesinde başat rol oynamak isteyen Mısır'ın bu durumdan rahatsız olmasına yol açmış ve sonuç itibari ile de üç ülke arasında birçok problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Örnek verecek olur isek Mısır, Irak ve Suriye de haklı isyana teşvik etmekten imtina etmemiş, İktidara karşı oluşan isyanlara örtülü destekte bulunmuştur. Suriye ve Irak devlet yönetimleri bu isyanları şiddet ve kan ile bastırmış, Coğrafyanın güvenliğinin hassas durumu bir kez daha gözler önüne sermiştir. Mamafih Arapların bir çatı altında birleşmesi düşüncesinin gerçekleşmesinin mümkün olamayacağı idrak edilmiş ve Pan-Arabizm düşüncesinin etkisi bölge de azalarak yok olmasına sebep olmuştur.

4.3.4. Altı Gün Savaşları ve Arap Milliyetçiliği

1967 yılında Arap ülkeleri ve İsrail arasında meydana gelen “ 6 gün savaşları” diğer hususlar gibi Arap milliyetçiliği açısından önemli mihenk taşlarından biri

olmuştur. Mısır, Suriye, Ürdün ve Irak'tan teşekkül olan Arap ortak yönetiminin İsrail'e karşı savaş kaybetmeleri sonucunda Arapların üstünde etkili bir rol oynayan Nasır önemini kaybetmiş ve Nasır'ın düşüncesi ile gelişen ve hayata geçen Arap Birliği'nin kurulmasının mümkün olmayacağı fikri oluşmuştur.

Savaş sonucunda Suriye ve benzeri devletlerde ise, milliyetçi organizasyonların biraz daha güçlenmesine ve İsrail düşmanlığında İntikam alma isteğinin yoğunlaşmasına neden olmuştur. Mamafih Arap dünyasında savaş sonrasında ortaya çıkan bir düşünce olan İsrail'in yok edilemeyeceği fikri benimsenmiş ve en azından Filistin'de İsrail'e kaybedilen toprakların tekrar kazanılması fikri oluşmuştur. Bu neden ise Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen eylemler ile güvensizlik durumuna ayrı bir etkide bulunmuştur.

4.3.5. Camp David görüşmeleri ve Arap Milliyetçiliği

Soğuk Savaş döneminde Ortadoğu bölgesinde Rusya karşıtı düzene sokma ve kontrol etmek isteyen ABD, İsrail'in devlet olmaya giden süreci ile 1948 yılından bu güne Ortadoğu coğrafyasında ortaya çıkan güvensiz ortama direk müdahildir. Arap Milliyetçiliği düşüncesinin ortaya çıkmasında yeterli başarıyı gösteremeyen, Ortadoğu coğrafyasında lider ülke pozisyonunda olan Mısır ile İsrail 1979 yılında ABD'de Washington'da anlaşma imzalamış ve aralarında saldırmazlık üzerine anlaşmışlardır. O dönemde Mısır lideri olan Enver Sedat'ın Arap dünyasının aleyhinde konumlandığını düşünen Arap dünyası Mısır'a tepki duymuş ve hariciyeciler sefirlerini Mısır'dan geri çağırarak birçok siyasi ve iktisadi yaptırımlar uygulanmasına karar vermiş ve bu kararı benimsemişlerdir. Uzun süre Arap milliyetçiliğine fikri manada hamilik yapan Mısır'ın bu fikri davaya ihanet ettiği söylemleri ile suçlanıp ötelenmesi de Arap dünyasındaki kırılganlığın iyiden iyiye gün yüzüne çıkmasına sebep olmuştur. Bu olgular Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen güvensiz durumun Arapların kendi aralarında birbirlerine saldıracak hale geldiklerini ortaya koymaktadır.

4.3.6. İran - Irak Savaşı

Mısır'ın İsrail ile antant imzalaması ardından meydana gelen Mısır'ın ötekileştirilmesinin tesirleri devam ederken, ortaya çıkan İran-İrak Savaşı, Müslüman vahdaniyetinin bütüncülüğünden tamamıyla ayrılarak devletlerin devletlere üstün gelme boyutuna dönüştüğünü ortaya koymaktadır. 1970'lerden başlayarak uyuşmazlıklar yaşayan 2 ülke münasebetleri İran'da 1979 meydana gelen İran İslam Devrimi

sonucunda başka bir görünüme evrilmiştir. Şii inancının yaygınlaşmasını destekleyen Ayetullah Humeyni'nin İran devlet başkanı olması sonucunda İran ile Sünni Irak arasında mezhep açısından çatışma meydana gelmiştir. Bu iki İslam ülkesi arasında Dini bir çatışma meydana gelmesi Ortadoğu'daki pozisyona ana tesiri ise bazı Arap devletlerinin İran, diğerlerinin ise Irak tarafında konumlanmaları sonucunda Arap dünyasında sert ve derin ayrılıkların meydana gelmesine neden olmuştur. Yıllarca süren savaş iki devletin de maddi ve manevi birçok kayıp yaşamasına sebep olmuş ve savaş, 1988 yılında taraflardan kazananın olmadığı bir sonuçlanmıştır.

4.3.7. Kuveyt'in İşgali ve Ortadoğu'ya Batı Müdahalesi

İran-İrak devletleri arasında uzun süre devam eden savaş son bulmuşken, Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesi Ortadoğu coğrafyasında bugüne dek meydana gelmemiş olan inkişafa sebep olmuştur. Irak'ın işgal teşebbüsü uluslararası tepkilere neden olmuştur. BM Irak'a ambargo uygulama kararı vermiştir. Fakat dönemin Irak lideri Saddam Hüseyin tepkileri önemsememiştir. Bunun ardından Müslüman Ortadoğu coğrafyasına uzun aradan sonra garplı güçler ayak basmıştır.

ABD öncülüğünde kurulan koalisyon kuvvetlerinin askerleri, Kuveyt'in Irak işgalinden kurtarmak adına operasyon yapmaya başlamış ve böylece Körfez savaşı ile bölgede çatışma durumu meydana gelmiştir. Körfez savaşı coğrafyada çatışmaların berberinde bir şekilde meydana getirilemeyen Arap birliği düşüncesi açısından fikri bir ayrışmaya sebep olmuştur. Zira Libya, Ürdün ve Filistin kurtuluş örgütü (FKÖ) gibi belirli Arap devletleri Iraktan yana tavır almışken, diğer Arap devletleri koalisyon kuvvetlerinin yanında yer almışlardır. Bu Ülkeler yalnızca bu müdahaleden yana olmamış aynı zamanda topraklarını batılı kuvvetlere açarak Askeri manada da garplı devletlere yardım etmişlerdir. Körfez savaşı sonucunda Ortadoğu ülkelerinin tümü Ülkesel menfaatlere doğru yönelirken ve bölgesel güvenliğe menfaatleri açısından yaklaşmışlardır.

4.3.8. Radikal Hareketlerin Ortaya Çıkışında Milliyetçiliğin Etkileri

İsrail'in adeta Ortadoğu coğrafyasında zorla ve cebirle yer edinmeye başlamıştır. İsrail ve garp karşıtı reaksiyonun ortaya konması İsrail'in gasp ile coğrafya da yer

edinmeye başlamasından itibaren ortaya çıkmış ve süregelmiştir. Oluşan bu şartlar karşısında duygusal yoğunlaşmanın bir şekilde kolektif hareket isteği bir akıma ram olması gerekiyordu, ayrıca Arap ülkelerinin Arap birliği gibi bir müktesebatı kurmalarının artık zor olduğu göz önüne alındığında Arap toplumu başka arayışlara evrilmiştir. Başka açıdan bölgede Arap ülkeleri arasında derin ve kapanması zor ayrılıkların meydana gelmesi radikal hareketlerin bölgede faaliyet alanı bulmasına neden olmuştur. Sonucunda ise arayışta olan toplumlar pan-arabizm gibi bir bütünlüğün zor olacağını anlamış ve radikal hareketlere taraftar olmaya yönelmiştir.

Taraftar olmalarına sebep olan nedenler bir diğeri ise bu radikal gruplar dini duyguları istismar ederek Filistin olayı temelinde Ortadoğu'da tüm batılı olgu ve oluşumlar karşısında şiddet kullanarak durmaları, Ortadoğu coğrafyasında güya İslami terör diye adlandırılan bir olgunun ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Bu denli radikal akımların manipülasyonu ile gerçekleşen olaylarla terörist eylemlerin adresi olmuştur da Ortadoğu bölgesi, batı kamuoyunda İslami terörün kaynağı ve hamisi olarak Ortadoğu coğrafyası gösterilmiştir.

Amerika, batılı ülkeler ortaya çıkan terörü kendileri için tehdit oluşturduğunu ve bir zaman sonra mutlaka kendi sınırlarına sıçrayacağı tezi ile Ortadoğu ile alakalı politikalar ürettiler ve bu politikaları nedeni ile Ortadoğu coğrafyasına doğrudan veya dolaylı hallerde müdahale de bulunmuşlardır. Müdahaleler bu köktenci hareketlerin göze göz saldırıları ile sosyal hayat hiç de güvenli olmayan bir hal almıştır.

Son yıllarda meydana gelen olaylar dikkate alındığında Ortadoğu bölgesinde Tarihi vetire içinde ümmetçilik veya pan-Arabizm düşüncelerinin hayata geçirilebilmesi biçiminde oluşan ilişkiler, her ulusun mensupları açısından meşru olan milliyetçilik düşünceleri beraberinde Arap ülkeleri arasında ayrışmaya ve Ulus-devlet esasında bir Milliyetçilik anlayışına evrilmiştir. Öyle ki Filistin meselesini İsrail sorunu diye adlandıran Arapların tümü Filistin'den taraf olmuş ve İsrail'e tepki göstermiştir. Fakat bu tüm İsrail karşıtı duruşlar söylemde kalmış eyleme geçememiştir.

İçerisinde bulunduğumuz bu yüzyıl en güçlü ve etkisi en yüksek olarak adlandırılan Amerika'nın Ortadoğu bölgesine müteveccih hayata geçirdiği politikaları bu coğrafyada ki yaşama ve ülkeler arasında ki ilişkilere direk tesir etmiştir. ABD'nin bölge hakkında ki politikası 11 Eylül ardından, post-muhafazakârların ortaya koyduğu "Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi" adı ile şekillenmiştir.

Sonuç olarak Ortadoğu coğrafyasında bulunan Ülkeler müstemleke hale gelmiş

Amerika'nın bölgesel çıkarlarına uygun hareket etmiş ve Amerika'nın gözetiminde güvenliklerini güvenliklerine öncelik verecek yarışa girmişlerdir. Ortadoğu devletlerinin zamanımızda yürüttüğü dâhili ve harici siyaset bu durumu doğrulamaktadır. Coğrafyada olmuş bütüncül Arabizm veya Arap milliyetçiliğinden söz etmek olabildiğince güçtür. Zira Ortadoğu'da Milliyetçilik fikirleri ele alındığında, fikri manada bir milliyetçilik olgusundan bahsetmek bir hayli güçtür. Beraberinde Arap ulusçuluğu ilk başlarda batı ve emperyalizm karşısında oluşan duygu yoğunlaşası iken Post-modern Milliyetçilik etkilerinin akabinde İsrail olayları ile 1948 sonrası anti-Siyonist bir konumlama ile İsrail düşmanlığına tahavvül olmuştur. Bu nedenle Arap milliyetçiliği takribi yüz senedir Hem Ortadoğu coğrafyası temelli hem de küresel etkenlerin müdahalesi ile istikrarsız bir çerçevede yaşamışlardır. Coğrafya da süresiz barışın ve refahın oluşturulması için, Müslüman Arap Ülkelerinin Ümmet bilinci temelinde İslam ortak paydası üzerinden İşbirliği yapmaları, ulus temelinde Milliyetçi ayrışmaları ortadan kaldıracak bir formül olarak görülmektedir.

Sonuç itibari ile Arap milliyetçiliği/ulusçuluğu müşterek zeminde bir araya gelemeyecekleri kaçınılmaz bir gerçektir. Bu açıdan Ortadoğu'da ulus devlet anlayışı ile meydana gelen çatışmaların coğrafyanın büyük bölümünü oluşturan Müslüman kimliğe sahip insanların İslam çatısı altında buluşmaları ile ortadan kaldıracak tek olgunun bu olduğu kuvvetle muhtemeldir.

SONUÇ

Milliyetçilik kavramı aslında, milliyetçilik kavramını değil, -milliyetçiliği kavramı ve söylemi üzerinde devam eden bir tartışma olduğundan dolayı kolaylıkla tanımlanamayacak, açıklanamayacak ya da kuramlaştırılmayacak derece de geniş bir muhtevaya sahip terimdir. Öte yandan tek bir milliyetçilik doktrini olmadığını, doktrine sahip milliyetçilik birden fazla olduğunu ortaya koyan Vincent; milliyetçiliğin karmaşık olduğunu ve anlamlandırılırken birçok tanımı olduğunu ve göreceli bakışın fazla olduğunu iddia etmektedir. Yani diğer bir deyişle, modernist açıdan milliyetçilik devletlerin resmi ideolojisi veya politik bir ilkenin belirli bir parçasını ifade edebilmektedir.

Bu bakımdan en geniş anlamda milliyetçilik vatanseverlikten ırkçılığa kadar geniş bir yelpazeye yayılan çok kapsamlı bir kavramdır. Milliyetçilik, insanlığın bir ulus-devletler dünyası içinde örgütlenmesi gereğini kabul eden bir doktrindir. Bütün çağdaş kuramcılar post-milliyetçilik ile milliyetçilik arasında ki ilişkiyi tanımlamaya çalışmaktadır. Bu fikirden hareketle bakılacak olursa milliyetçilik esas olarak üç amaca yönelmiş bir ideoloji olduğu görülecektir, ulusal ekonomiyi yaratmak, ulus-devlet'in siyasal ve idari örgütünü oluşturmak, ulusal bir kültür ve buna bağlı bir kimlik tanımlaması yaratmak olduğu söylenmektedir (Emiroğlu-Aydın,2009,s.590).

1. Dünya Savaşından sonra otoriter rejimlerin radikal milliyetçilik üzerinden aşırı baskıcı anlayış ve yayılmacılık istekleri, ulusal sınırların ve pazarın güvenliğini tehdit eder hale gelmiştir ve sebep olduğu 2. Dünya Savaşı sonrasında ulusal sınırların devamlılığı ve pazarın güvenliği için milliyetçilik modern manada tanımlanmasının yetersizliği, post-modern anlamda yorumlanmaya ihtiyaç doğurmuştur. Ortaya çıkış süreçlerinde, ırkçılık ile milliyetçiliğin yaşayabilmesi birbirleri arasında zıtlık ilişkisi aramaz.. Anderson'un da işaret ettiği üzere, ırkçılığın kökeni “ulus”ta değil, “sınıf”ta, en çok da yöneticilerin kutsallık, ‘mavi’ ya da ‘beyaz’ kan iddialarında, aristokratlar içi ‘üremelerde’ yatar. Milliyetçi akımın ırkçılık ile ilişkili olmaya başlaması 1700'lü yılların ikinci yarısına tekabül eder.

Bu dönemde etnik milliyetçilik, “pratikte halkların giderek çoğalan toplu coğrafik göçlerinden ve kuramda on dokuzuncu yüzyıl sosyal biliminin temel kavramı olan ‘ırk’ın dönüşüme uğramasından müthiş güç almıştır. Bütün vatandaşları bütünleştirici bir organın denetimi altında toplamak için milliyetçilik, modern manada yapılan ırk, etnisite vb. dar tanımlar yerine post-modern manada kültür, bütünlükçü bir yurttaşlık ile

dünya barışı ve yaşam standartları açısından, ulusların kendini yeniden tanımlama gereği olarak yorumlanmaktadır. Avrupa, Alsas-Loren gibi acı hatırların yaşandığı bir deneyime sahip olduğundan ortak güvenlik, ortak çıkar gibi, Avrupa ulusu fikrinde post-modern manada buluşmuştur. Bölgesel rekabet yerine iş birliği üzerinden yeniden ulus tanımı yapan Avrupa, post-modern manada yenedünya düzenine uygun milliyetçilik tarifi yapmaktadır. Avrupanın artan iş gücü ihtiyacına karşılık, kıta Avrupası dışından gelen göçlerin topluma entegrasyonu ve toplum tarafından dışlanmaması için ortaya çıkan çok kültürlülük kavramı post-modern milliyetçilik içerisinde yeniden yorumlanarak ortak kaygılar ve ortak hedefler sistemi üzerinden buna dayalı bir milli, ulusal kimlik oluşturmak için post-modern milliyetçilik kuramsallaştırılmaktadır. Bu kuramsal yaklaşım Avrupa Birliği içerisinde bütünlüğü sağlayacak, birleştirici, bütünleştirici doktrindir. Bu doktrin anlayışı, eşit hak ve ödevlere haiz vatandaşların aynı uygarlığın bir parçası oldukları inancına dayanmaktadır. Doğal olarak dil, mezhep, etnik köken gibi öğeler ikincil plana indirgenmektedir.

Ulus devletler, yurttaşların birliği ve kolektif bütünlüğü için milliyetçiliği araç olarak kullanabilmektedir. Bu durum ise post-modern milliyetçilik örneği olan AB'de görülmektedir.

Diğer bir açıdan ise milliyetçilik, devlet aygıtı dışında oluşan bir alanda halk hareketleri ile hayat bulabilmektedir. Bu durum milliyetçilik olgusunun oluşumu açısından farklılığını ortaya koymamaktadır.

Sanayi İnkılabı sonrası milletlerin ulusçuluk fikri ile egemenlik mücadelesi nedeni ile meydana gelen iki dünya savaşı sonrası milliyetçiliğin tanımlamasında oluşan farklılıklar mevcuttur. Milliyetçiliğin modern teori açısından, yerel ve mahallî manada anlam kazandığı çıkarımına varılmıştır. Post-modernizm ise modernizmi mi yetersiz bularak milliyetçiliği yeniden tanımlaya giderek, bütünlükçü ve bireysellik ile milliyetçiliği ele alarak, milliyetçilik kavramının etnisite ve kimlikler üzerinden yorumlanmasının yanlış olduğunu ortaya koymuştur.

Ortadoğu'da milliyetçilik Avrupa'nın aksine farklı şekillerde algılanmaktadır. Ortadoğu'da milliyetçilik bağımsızlık ve güvenlik temelinde var olmanın yolu olarak tanımlanmıştır. Öyle ki milliyetçilik tarihsel açıdan Ortadoğu'da Osmanlı hegemonyasına karşılık özerlik talebi ile misyonerler tarafından ortaya çıkan bir

kavramdır. Avrupa da ise bütünlükçü ve güvenliğin bölgesel boyutta hâkim olmasını sağlayacak bir milliyetçilik anlayışı bulunmaktadır.

Modernizm milliyetçiliği, ırk, etnisite ve uluslaşmanın devlet eksininde meydana geldiği olgular üzerinden okumaktadır. Post-modernizm ise birey eksenli, ulusların kültürel aidiyetleri ve birleştirici unsurların ortaya konması üzerinden bir milliyetçilik anlayışı ortaya koymaktadır. Postmodernizm, modernizmin çeşitliliğini, sosyal gelişimin postmodern evresi olarak gördüğü alana doğru genişletmeyi amaçlamaktadır. Fakat bunu yaparken modernizmin temel varsayımlarını, özellikle de ulusların sosyolojik gerçekliğine olan inancını ve milliyetçi ideolojilerin gücünü derinlemesine inceler ve sorunsallaştırır.

Postmodern milliyetçilik teorileri, milliyetçiliği besleyen dinamiklerdeki değişimin önemini vurgulamaktadır. Modern düşüncenin aksine, geçmişte olduğu gibi milliyetçiliğin ırk, etnisite, kan, tarih vb. şeylerden beslenmediğini söylemektedir. Günümüz dünyasında, milliyetçiliğin hala hayatta olduğu, ancak piyasa, göç akımları, toplumsal cinsiyet vb. gibi sosyo-ekonomik konular tarafından beslenen ve tamamen farklı bir konumda olduğunu iddia etse de, bu kavramların hiçbirinin ulus-devlet çerçevesine oturtulmamış olduğu söylenmektedir. Bu, bir yandan, sınıf, etnisite ve yaş gibi önemlerini yitiren geleneksel yapılaşma faktörlerini yok etmek anlamına gelmektedir. Ve diğer yandan da ulusal gündem diye adlandırılan alanın açılmasına neden olmaktadır. Milliyetçilik çoğu zaman modern bir fenomen olarak adlandırılır, ancak post-modern teoriler, modern kuramları öncelikle doğası üzerine eleştirmeye başlar, onları bulunan cevaplardan daha fazla soru sorulmasına neden oldukları için zayıf bulurlar. Aslında postmodern teoriler için temel sorun, milliyetçiliğin nasıl tanımlandığıyla başlamaktadır. Aslında hala tanımlanmadığını ve teorik olarak öylece kaldığını söylemektedirler. Bu tanımlanmamış milliyetçiliğin argümanlarının da bulunmaması, milliyetçiliği besleyen değişken unsurlardan ve belirleyicilerden dolayı kaynaklanmaktadır.

Avrupa üzerinde büyük tesirler bırakan milliyetçilik ulusların yarışına ve birbirlerine ihtiyaç duymasına neden olmuştur. AB gibi bir müktesebatin fikir olarak ortaya çıkması ve son halini almasında milliyetçiliğin post-modern yorumlaması önemli bir rol oynamıştır. 1. Ve 2. Dünya savaşları gibi çetin mücadeleler ile geçen ve önemli sonuçlar doğuran şartlarda göz önüne alındığında ulus-devlet fikrinden feragat ederek AB ulusçuluğu kavramı etrafında birleşen Avrupa, milliyetçiliğin post-modern

yorumlanması neticesinde ortaya çıkmaktadır. Modern milliyetçilik tanımlanmasının savaşlara sebebiyet verdiği varsayılarak post-modern milliyetçilik ile yeniden yorumlanan milliyetçilik, kavramsal olarak farklı bir boyuta evrilmiş ve tartışılmıştır. Avrupa birliği ile post-modern milliyetçilik, bölgesel ve bütünlükçü bir temelde bu müktesebatın oluşmasına sebep olmuştur.

Gellner; milliyetçilik olgusunun temeline sanayileşmeyi koymaktadır. Bu açıdan sanayileşmeyi tamamlayamayan ve üretim ekonomisinde dünya pazarında yerini almayan Ortadoğu, 1. Dünya savaşı sonucunda yıkılan tarım imparatorluğu bakiyesidir. Öyle ki Ortadoğu milliyetçiliği uluslaşma açısından algılanmış ve bu minvalde devletleşmesini sağlamıştır.

19.yy da imparatorlukları derinden etkileyen milliyetçilik fikri Ortadoğu coğrafyasında da görülmektedir. Sanayi devrimi sonrası ilerleyen süreç tarım imparatorluklarının sonu olmuştur. Bu bağlamda bir tarım imparatorluğu olan Osmanlı devletinin de çöküşe geçmesi sonucunda Osmanlı imparatorluğu himayesinde yaşayan Araplar da milliyetçilik fikri, post-modern döneme kadar çoğunluğu Hristiyan olan Arap düşünürlerin bölgesel olarak savunduğu “kültürel milliyetçilik” fikri temelinde oluşmuştur.

Öyle ki kabile milliyetçiliğinden bütünsel milliyetçiliğe geçiş için ilk adımı atmıştır. Her ne kadar yönetsel olarak bir kabilenin egemenliğinde olan devletler ilerleyen süreçlerde Arap birliği, İslam işbirliği örgütü gibi kuruluşlar kurarak post modern dönemde bütünsel milliyetçiliğe geçiş yapmışlardır. Filistin bağlamı ele alındığında Arap devletlerinin milli çıkarlarının dışında bütünsel milliyetçiliğe örnek teşkil edecek bir tutum içerisine girmişlerdir. İsrail tehlikesine karşı iki İsrail- Arap savaşında birliktelik organizasyonu içerisinde bulunmuşlardır. Bu durum bizlere Arap coğrafyasında ve Ortadoğu’da uluslaşmanın ve milliyetçilik olgusunun etkilerini gözler önüne sermektedir. Arap milliyetçiliği, Oryantalizmin etkileri ile post-modern dönemde ümmetçilikten milliyetçiliğe geçişi sağlamıştır.

Arap milliyetçiliğinin kültürel anlamda ortaya çıkmasının sonucu oluşan bu kavram, milliyetçiliğin terk edilemez öğeleri olan kültür, dil ve edebiyat alanlarında yeşermeye başladığı pre-milliyetçilik dönemi ortaya koymaktadır. Araplarda milliyetçilik fikri, dönem dolayısı ile aşırı zayıf durumda bulunan Osmanlı imparatorluğunun topraklarına ele geçiren - dolayısı ile Arap bölgelerini de- Batılı devletlerin müstemlekeci faaliyetlerine karşı milliyetçilik ön planda yer almış ve batıya

karşı oluşan hareketler sonucu doğmuştur. Bu sebeple Arap milliyetçiliğinin doğuşunun nedeni batılı devletlerin uyguladığı politikalar ve daha sonraları bu duruma karşı çıkma hareketlerinin neticesinde teorik olarak oluştuğunu söyleyebiliriz.

19. yy sonuna gelene kadar milliyetçilik, aydın ve ilerici bir hamle ve tavır olarak adlandırılmaktaydı. Milliyetçilik dalgaları bir devletin yaşayabilmesi açısından gereken topluluk unsurunun oluşmasına ve sağlamlaşmasına yardımcı olan olgudur. Avrupalı devletler ve hamiliğini yaptığı misyoner faaliyetler sayesinde Arap coğrafyasında bir ulus fikri ve duygusu meydana gelmiştir. Ortadoğu coğrafyasında bulunan Ülkeler müstemleke hale gelmiş Amerika'nın bölgesel çıkarlarına uygun hareket etmiş ve Amerika'nın gözetiminde güvenliklerine öncelik verecek bir yarışa girmişlerdir. Ortadoğu devletlerinin zamanımızda yürüttüğü dâhili ve harici siyaset bu durumu doğrulamaktadır.

Coğrafyada olmuş bütüncül Arabizm veya Arap milliyetçiliğinden söz etmek olabildiğince güçtür. Zira Ortadoğu'da Milliyetçilik fikirleri ele alındığında, fikri manada bir milliyetçilik olgusundan bahsetmek bir hayli güçtür. Beraberinde Arap ulusçuluğu ilk başlarda batı ve emperyalizm karşısında oluşan duygu yoğunlaşması iken Post-modern Milliyetçilik etkilerinin akabinde İsrail olayları ile 1948 sonrası anti-Siyonist bir konumlama ile İsrail düşmanlığına tahavvül olmuştur. Bu nedenle Arap milliyetçiliği takribi yüz senedir Hem Ortadoğu coğrafyası temelli hem de küresel etkenlerin müdahalesi ile istikrarsız bir çerçevede yaşamışlardır. Coğrafya da süresiz barışın ve refahın oluşturulması için, Müslüman Arap Ülkelerinin Ümmet bilinci temelinde İslam ortak paydası üzerinden İşbirliği yapmaları, ulus temelinde Milliyetçi ayrışmaları ortadan kaldıracak bir formül olarak görülmektedir.

Arap milliyetçiliği/ulusçuluğu müşterek zeminde bir araya gelemeyecekleri kaçınılmaz bir gerçektir. Bu açıdan Ortadoğu'da ulus devlet anlayışı ile meydana gelen çatışmaların coğrafyanın büyük bölümünü oluşturan Müslüman kimliğe sahip insanların İslam çatısı altında buluşmaları ile ortadan kaldıracak tek olgunun bu olduğu kuvvetle muhtemeldir.

Ortadoğu coğrafyası, sanayileşmeyi başaramadığı için Avrupa'da görülen milliyetçilik üzerinden bir ulusal sınırlar ve ulusal Pazar Ortadoğu coğrafyasında görülmemektedir. Ortadoğu'da daha çok inanç eksenli kimlikler hala varlığını sürdürmektedir. Yerel inanca dayalı kimliklerin yaşaması, bu kimlikler üzerinden çatışmaların sürmesi Avrupa da ortaya çıkan post-modern milliyetçi kuramsal görüşlerin Ortadoğu'da

görülmemesinin en büyük etkenlerindendir. Bu bakımdan sanayileşmenin ve üretim arzının, milliyetçiliği ve akabinde post-modern milliyetçi anlayışı itici bir kuvvet olarak gördüğü kaçınılmaz bir gerçektir. Dolayısı ile Ortadoğu'da sanayileşme olmadığı için Avrupa da görülen milliyetçi olguların görülmemesi mukadderdir.

KAYNAKÇA

- Akdemir, Erhan, 11 Eylül Sonrası Amerika'nın Ortadoğu Politikası ve Düşünce Kuruluşları, 11 Eylül Sonrası Ortadoğu, Edt. Sedat Laçiner, Arzu Celalifer Ekinci, USAK Yayınları, 2011
- Akgül, A, D ve R, S. Sezal (2002), "Almanya'nın Asimilasyonist Politikaları ve Entegrasyon Anlayışı", Stratejik Analiz Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt:3, Sayı: 28, Ağustos.
- Aktürk, Ş. (2006, Ağustos, Eylül, Ekim). Etnik Kategori ve Milliyetçilik: Tek-Etnili, Çok Etnili ve Gayri-Etnik Rejimler. *Doğu Batı*(38), 24.
- Aktoprak, Elçin. Devletler ve Ulusları Batı Avrupa'da Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları, Tan Kitabevi Yayınları, Ankara, 2009.
- Altaş, N. (2003). Çokkültürlülük ve din eğitimi. Ankara: Nobel Yayınları.
- Altınbaş, Deniz (2006), "Avrupa ve Çokkültürlülük, Fransa Örneği", Stratejik Analiz Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt:7, s:78, Ekim.
- Anderson, B. (1983). Tasavvur Edilen Topluluklar. B. Anderson içinde, *Tasavvur Edilen Topluluklar* (s. 6). İngiltere: Verso.
- Anderson, B. (1995). Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması. B. Anderson içinde, *Hayali Cemaatler Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması* (s. 51). Metis Yayınları.
- Atay, Mehmet, Arap Baas Sosyalist Partisi Üzerine, Avrasya Dosyası, Cilt: 6, Sayı: 1, İlkbahar 2000
- Aydın, S. (1993). Modernleşme ve Milliyetçilik. S. Aydın içinde, *Modernleşme ve Milliyetçilik* (s. 64). Gündoğan Yayınları.
- Aydın, S. (2000). Gericilik Küreselleşirken Faşizm Yeniden mi. S. Aydın içinde, *Gericilik Küreselleşirken Faşizm Yeniden mi* (s. 7). Ütopya Yayınevi.
- Aydın, S. (2008, Mart). Etnisite ve Milliyetçiliğin Yanlış Kavranılmasına Dair. *Bilim ve Gelecek*, 38–39.
- Balibar, E. (1996). Irkçılık ve Milliyetçilik, Irk Ulus Sınıf içinde. E. Balibar içinde, *İrkçilik ve Milliyetçilik, Irk Ulus Sınıf içinde* (s. 70).
- Barth, F. (2001). Etnik gruplar ve sınırları. (A. Kaya, S. Gürkan, Çev.). İstanbul: Bağlam Yayınları.

- Baumann, Gerd (2006), *Çokkültürlülük Bilmecesi, Ulusal, Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek*, Dost Yayınları, Ankara.
- Boztemur, R. (2006, Ağustos, Eylül, Ekim). Tarihsel Açıdan Millet ve Milliyetçilik: Ulus-Devletin Kapitalist Üretim Tarzıyla Birlikte Gelişimi. *Doğu Batı*(38), 167.
- Breuilly, J. (1993). Milliyetçilik ve Devlet. J. Breuilly içinde, *Milliyetçilik ve Devlet* (s. 1). Chicago: Chicago Press Üniversitesi.
- Brubaker, Rogers (2009), *Fransa ve Almanya'da Vatandaşlık ve Ulus Ruhunu*, Dost Yayınları, Ankara.
- Calhoun, Craig. Milliyetçilik, Çev: Bilgen Sütçüoğlu, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları,
- Canatan, Kadir (2009), "Avrupa Toplumlarında Çokkültürcülük, Sosyolojik Bir Yaklaşım", *Uluslararası Sosyolojik Araştırmalar Dergisi*, Cilt:2 /6. s.80-97.
- Carr, E. H. (1999). Milliyetçilikten Sonra. E. H. Carr içinde, *Milliyetçilikten Sonra* (s. 21). İletişim Yayınları.
- Catherine, E. D. (2009). Taking Europe to Its Extremist Parties and Public Euroscepticism. E. D. Catherine içinde, *Taking Europe to Its Extremist Parties and Public Euroscepticism* (s. 1).
- Coşkun, V. (2009). *Ulus devletin dönüşümü ve meşruluk sorunu*. İstanbul: Liberte Yayınları.
- Çayhan Esra - Nurşin Ateşoğlu Güney. *Avrupa'da Yeni Güvenlik Arayışları NATO-AB-Türkiye*, Afa Yayıncılık ve TÜSES Vakfı Ortak Yayını, İstanbul, 1996.
- Çelik, Edip F. *Milletlerarası Hukuk*, C. 1, İkinci Baskı, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1969.
- Doytcheva, Milena (2009), *Çokkültürlülük*, çev: Tuba Akıncılar Onmuş, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Eco, U. (2001). "Ur-Faşizm ya da Sonsuz Faşizm", *Faşizm Yazıları içinde*. U. Eco içinde, *Ur-Faşizm ya da Sonsuz Faşizm*, *Faşizm Yazıları içinde* (s. 47). Ütopya Yayınları.
- Eurobarometer, S. (2013). *Public Opinion in the European Union*.
- Ergil, D. (1995a) *Çokkültürlülük ve çokdillilik*. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. 50(3) 159-166.

- Erhan, Çağrı - Tuğrul Arat, “AT’yle İlişkiler”, Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Baskın Oran (ed.), C. II (1980-2001), 3. Baskı, İletişim
- Erkal, M. E. (2005). Küreselleşme etniklik çokkültürlülük. İstanbul: Derin Yayınları.
- Foucault, M. (2003). Toplumunu Savunmak Gerekir. M. Foucault içinde, *Toplumunu Savunmak Gerekir* (s. 98–99). Yapı Kredi Yayınları.
- Gellner, Ernest. Milliyetçiliğe Bakmak, Çev: Nalan Soyarık ve Saltuk Özertürk, İletişim Yayınları, İstanbul, 1998.
- Girgin, A. (2005). Çokkültürcülük: Demokrasinin ideal kültürü mü yoksa bir tuzak mı? *Anafilya Dergisi*, (49) 38-41.
- Greenfeld, L. (2006–2007, Kasım, Aralık, Ocak). Alman Milliyetçiliğinin Doğuşu. *Doğu Batı*, 49.
- Gürkaynak, Muharrem - Mustafa Ataturun. “A Peace and Stability Model from Northwestern
- Gürkaynak, Muharrem. Avrupa’da Savunma ve Güvenlik, Asil Yayınları, Ankara, 2004.
- Habermas. (2011). Öteki Olmak. Habermas içinde, *Öteki Olmak*.
- Hobsbawm, E. (1995). 1789’dan günümüze Milletler ve Milliyetçilik, Mit, Program, Gerçeklik. E. Hobsbawm içinde, *1789’dan günümüze Milletler ve Milliyetçilik, Mit, Program, Gerçeklik* (s. 29). Ayrıntı Yayınları.
- Jeffrey, T. (2009). The Politicization of European Identities. T. Jeffrey içinde, *The Politicization of European Identities* (s. 16). Cambridge: Cambridge University Press.
- Karpat, K. (2009) Kimlik ve ideoloji. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kastoryano, Riva (2009), Avrupa’ya Kimlik, Çokkültürlülük Sınavı, Bağlam Yayınları, İstanbul.
- Kaymakcan, Recep (2006), Çokkültürlülük, Eğitim, Kültür ve Din Eğitimi, Dem Yayınları, İstanbul.
- Kitschelt, H. (1995). Batı Avrupa’da Radikal Hakkı: Karşılaştırmalı Bir Analiz. H. Kitschelt içinde, *Batı Avrupa’da Radikal Hakkı: Karşılaştırmalı Bir Analiz* (s. 8-9). Michigan Üniversitesi.
- Koray, Meryem. Avrupa Toplum Modeli, 2. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 2005.

- Köker, Levent (1996), “Charles Taylor: Kimlik, Farklılık Sorununa Sahici Demokratik Çözüm Arayışı” Çokkültürcülük, Haz: Amy Gutmann, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kurubas, Erol., Asimilasyondan tanınmaya: Uluslararası Alanda Azınlık Sorunları ve Avrupa Yaklaşımı, (Ankara: Asil, 2004) s.113-46
- Kymlicka, Will (1995), Çokkültürlü Yurttaşlık, Azınlık Haklarının Liberal Teorisi, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Leconte, C. (2010). Eurosepticism'i Anlamak Palgrave Macmillan. C. Leconte içinde, *Eurosepticism'i Anlamak* (s. 252). İngiltere.
- Milza, P. (1996). Faşizm Belgeleri (1919–1945)”, Gericilik Küreselleşirken Faşizm Yeniden mi? P. Milza içinde, *Faşizm Belgeleri (1919–1945)”, Gericilik Küreselleşirken Faşizm Yeniden mi?* (s. 64).
- Noi, A. Ü. (2007). Avrupa'da Yükselen Milliyetçilik. A. Ü. Noi içinde, *Avrupa'da Yükselen Milliyetçilik* (s. 90- 91). İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Nussbaum, M. C. (1996). Yurtseverlik ve vatanseverlik. M. C. Nussbaum içinde, *Yurtseverlik ve vatanseverlik* (s. 2-3). Boston: Beacon Press.
- Özhan, İ. (2006). Farklılaşmanın özel görünümleri olarak çokkültürlülük ve çokkültürcülük. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkazanç, A. (2000). Eğitim ve çokkültürlülük: Amerikan üniversitelerinde ırk ve kültür savaşı. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi. 55(4) 111-141.
- Özkırımlı, U. (1996). Milliyetçilik Kuramları. U. Özkırımlı içinde, *Milliyetçilik Kuramları* (s. 156–157).
- Paksoy, H. B. (2005). Etnik ve toplumsal kimlikler nasıl oluşur? (O. Karatay, Çev.), Çorum: Karam Yayınları.
- Parekh, Bhikhu (2002), Çokkültürlülüğü Yeniden Düşünmek, Kültürel Çeşitlilik ve Siyasi Teori, Çev: Bilge Tanrıseven, Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Pazarıcı, Hüseyin. Uluslararası Hukuk Dersleri, 1. Kitap, 8. Baskı, Turhan Kitabevi Yayınları,
- Poulantzas, N. (1979). Faşizmin Halk Etkinliği Üstüne, Faşizmin Analizi içinde. N. Poulantzas içinde, *Faşizmin Halk Etkinliği Üstüne, Faşizmin Analizi içinde* (s. 77). Payel Yayınevi.

- Ritter, Joachim. Avrupa'nın Sorunu Olarak Avrupalılaşma, Çev: Ayça Sabuncuoğlu, Afa Yayıncılık, İstanbul, 1994.
- Rydgren, J. (2008). France: The Front National, Ethnonationalism and Populism, Twenty-First Century Populism. J. Rydgren içinde, *France: The Front National, Ethnonationalism and Populism, Twenty-First Century Populism* (s. 170). New York: Palgrave Macmillan.
- Schulze, H. (2005). Avrupa'da Ulus ve Devlet. H. Schulze içinde, *Avrupa'da Ulus ve Devlet* (s. 160). Literatür Yayınları.
- Smith. (1995). Milletler ve Küresel Dönemde Milliyetçilik. Smith içinde, *Milletler ve Küresel Dönemde Milliyetçilik* (s. 32). Cambridge: Politika Basını.
- Smith. (2002). Ulusların Etnik Kökeni. A. D. Smith içinde, *Ulusların Etnik Kökeni* (s. 28–29). Dost Kitabevi Yayınları.
- Smith, A. D. (1994). Milli Kimlik. A. D. Smith içinde, *Milli Kimlik*. İletişim Yayınları.
- Tanıl, B. (2007). Medeniyet Kaybı. B. Tanıl içinde, *Medeniyet Kaybı* (s. 138).
- Taşdelen, Musa (2003), "Batı Avrupa'daki Türk Varlığı, Avrupa Birliği ve Diasporik Kimliğin İnşası Problemi", III. Uluslararası Mevlana Kongresi, Mevlana Araştırmaları ve Uygulama Merkezi, Konya.
- Taylor, Charles, (1996), "Tanınma Politikası", Çokkültürcülük, Haz: Amy Gutmann, (Y. Salman, Çev.). Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s: 42-81.
- Taylor, Charles, (2005), "Tanınma Politikası". Çokkültürlülük (der) içinde, (2. basım), İstanbul, YKY Yayınevi.
- Tilly, Charles. Avrupa'da Devrimler 1492-1992, Çev: Özden Arıkan, Afa Yayıncılık, İstanbul, 1995.
- Tunçay, M. (2003). Çokkültürlülük perspektifleri. Sivil toplum ve demokrasi konferans yazıları. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi.
- Vardar, D. (2004). Aşırı Sağdan Popülist Radikal Sağa: Fransa Örneği. D. Vardar içinde, *Aşırı Sağdan Popülist Radikal Sağa: Fransa Örneği*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Vatandaş, Celalettin (2002), Çokkültürlülük, I. Baskı, Değişim yayınları, İstanbul.
- Wallerstein, I. (1998). Liberalizmden Sonra. I. Wallerstein içinde, *Liberalizmden Sonra* (s. 126). Metis Yayınları.

Yürüşen, M. (1998). Çeşitlilikten özgürlüğe çokkültürlülük ve liberalizm. Ankara: Ldt Yayınları.

Zürcher, Erik Jan, Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, İletişim Yayınları, 2014

